

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก์อย่างยั่งยืน”

ตำบลพนมวังก์ อำเภอควนขนุน

จังหวัดพัทลุง

โดย

โดย นายนิพัฒน์ บุญพรานชู และคณะ

มีนาคม 2562

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน”

ตำบลพนมวังก่อ อำเภอกวนขนุน

จังหวัดพัทลุง

คณะผู้วิจัย

1. นายนิพัฒน์	บุญพรานชู
2. นายกมล	เนตินานนท์
3. นางสาวศรี	คำช่วย
4. นางสาวอมตา	ฤทธิ์ชู
5. นายวิชัย	คำแก้ว
6. นายมีด	นกขุน
7. นายโชคดี	นวลเรือง
8. นางเอมอร	คงเกลี้ยง
9. นายสันศักดิ์	ชูรักษา
10. นายชาญชัย	ไชยเพชร
11. นายอัมพร	อุ้นเสียม
12. นายมิตร	รักชัย
13. นายโชคชัย	สงค้วง
14. นายจำเนียร	พงศาปาน
15. นางอุบล	ชูช่วย
16. นางเพียร	คำแป้น
17. นายประยูร	เทพชุม
18. นายแสง	พรหมบุญ
19. นายมานิตย์	หมวดสังข์
20. นายมานิตย์	รัตนหิรัญกุล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

การจัดทำโครงการวิจัยการจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำการใช้และการจัดการน้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำบ่อของชุมชนพนมวังก่อตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (2) เพื่อสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (3) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียง และสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน (4) เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินตามกิจกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยโดยการประชุมทีมงานวิจัย ประชุมเสวนาเปิดโครงการ จัดกิจกรรมศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำกิจกรรมศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำ กิจกรรมสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ศึกษาการจัดการกับปัญหาน้ำที่ผ่านมา กิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ใกล้เคียง จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำ ศึกษาดูงาน การนำเสนอ ยุทธศาสตร์เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ กิจกรรมพัฒนาทีมวิจัย

ผลการวิจัยเชิงพัฒนา ชุมชนพนมวังก่อมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์การจัดการน้ำได้รับการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชนพนมวังก่อ

คำนำ

การจัดทำโครงการวิจัยการจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน จัดทำเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำการใช้และการจัดการน้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำบ่อของชุมชนพนมวังก่อตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของคนของคนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียง และสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืนตลอดทั้งศึกษาโครงสร้างของสังคม ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการน้ำตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานวิจัยเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำข้อมูลจากแผนยุทธศาสตร์ที่คณะวิจัยได้ศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่อในโอกาสต่อไป

นิพนธ์ บุญพรานชู

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : โครงการวิจัย “การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน”
ผู้วิจัย : นายนิพนธ์ บุญพรานชู
ที่ปรึกษา : สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สถานที่ : ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาการจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำ การใช้และการจัดการน้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำบ่อ ของชุมชนพนมวังก่อตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (2) เพื่อสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (3) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียงและสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน (4) เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ชุมชนพนมวังก่อที่ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ในพื้นที่พนมวังก่อ อำเภอกวนขนุน และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในตำบลนาขาด ตำบลโตนดคว้น อำเภอกวนขนุน ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ศึกษาข้อมูลโดยนักวิจัยจำนวน 20 คน มีการประชุมทีม เปิดโครงการ วางแผนในการเก็บข้อมูลลงพื้นที่เสวนากับผู้นำและชุมชน ในหมู่บ้าน ทั้ง 8 หมู่บ้าน โดยจัดกิจกรรม ดังนี้ ศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำ สำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ศึกษาการจัดการกับปัญหาน้ำที่ผ่านมา สร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ใกล้เคียง จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำ ศึกษาฐานการจัดการน้ำ การนำแผนยุทธศาสตร์เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการพัฒนาทีมวิจัย

สรุปผลการวิจัย จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำการใช้ และการจัดการน้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำบ่อของชุมชนพนมวังก่อ เกิดจากการพัฒนาการทำการเกษตร การพัฒนาการด้านการเกษตรในพื้นที่พนมวังก่อ นั้น ผสมกับการจัดการของคนในพื้นที่ แต่ในปัจจุบันการเกษตรมีหลากหลายขึ้นและได้เปลี่ยนแปลงไปจากแปลงใหญ่เป็นแปลงย่อยตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน ระบบการจัดการน้ำเดิมจึงได้หายไป การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวิธีการผลิต แหล่งน้ำธรรมชาติ ที่เคยมีหายไปเช่น คู คลอง ห้วย หนอง บึง และมาบ หรือแม้แต่แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำใต้ดิน ต่อมาโครงสร้างทางสังคมของคน

ในชุมชนเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แหล่งน้ำเหล่านั้นก็ลดความสำคัญลงไปตามวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่ฝากชีวิตไว้กับภาครัฐและพึ่งพาภาครัฐกิจ

การสำรวจแหล่งน้ำการจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แหล่งน้ำและการเปลี่ยนแปลงในอดีตนั้นที่ดินที่เป็นแหล่งน้ำ ฝาย หนอง ห้วย ขอบเหมือง ริมคลอง จะเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ปัจจุบันพื้นที่ตำบลพนมวังก็ แบ่งเป็นแหล่งน้ำ และประเด็นต่างๆปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น น้ำฝน น้ำบ่อ หรือบ่อน้ำตื้น น้ำจากเหมือง ลำคลอง และ บ่อน้ำน้ำทรัพย์ การสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียง และการสร้างความร่วมมือของภาคที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน พบว่า บทเรียนชุมชนกับการจัดการน้ำกรณีน้ำท่วมในอดีตช่วงน้ำท่วมนั้นไม่เคียดร้อน เพราะน้ำจะไหลเร็ว และวัฒนธรรมการตั้งบ้านเรือนก็ไม่กีดขวางทางน้ำ การจัดหาแหล่งน้ำการจัดการแหล่งน้ำใช้วิธีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำแหล่งน้ำ เช่น วิธีการทำนบ จากการศึกษาที่ค้นพบ มี 3 วิธี นบคันดิน นบกรองขัดเรือก และ นบกั้นโหม หรือนบซั้ง และการจัดระบบชุมชนมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเส้นทางคมนาคม เส้นทางคมนาคมก็เป็นมูลเหตุสำคัญของภัยพิบัติอุทกภัยน้ำหลาก การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก็อย่างยั่งยืน มี 3 โครงการหลักดังนี้

1. การจัดการลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย (5 โครงการ)
2. การจัดการลุ่มน้ำคลองแม่เตยตลอดสาย (4 โครงการ)
3. สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มจัดการลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองบังโย -คลองวังปีบ

ผลเชิงพัฒนาชุมชนพนมวังก็มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์การจัดการน้ำได้รับการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชนพนมวัง

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อเรื่อง : โครงการวิจัย “การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน”
ผู้วิจัย : นายนิพนธ์ บุญพรานชู
ปีที่พิมพ์ : 2562
แหล่งทุน : สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาการจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำ การใช้และการจัดการน้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำบ่อ ของชุมชนพนมวังก่อตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (2) เพื่อสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (3) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียงและสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน (4) เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ชุมชนพนมวังก่อที่ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ในพื้นที่พนมวังก่อ อำเภอควนขนุน และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในตำบลนาขาด ตำบลโตนดคว้น อำเภอควนขนุน ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ศึกษาข้อมูลโดยนักวิจัยจำนวน 20 คน มีการประชุมทีม เปิดโครงการ วางแผนในการเก็บข้อมูลลงพื้นที่เสวนากับผู้นำและชุมชน ในหมู่บ้าน ทั้ง 8 หมู่บ้าน โดยจัดกิจกรรม ดังนี้ ศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำ สำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ศึกษาการจัดการกับปัญหาน้ำที่ผ่านมา สร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ใกล้เคียง จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำ ศึกษาดูงานการจัดการน้ำ การนำแผนยุทธศาสตร์เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการพัฒนาทีมวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลเชิงวิจัย

1. การศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำ การใช้และการจัดการน้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำบ่อของชุมชนพนมวังก่อ พบว่า

1.1 การพัฒนาการทำเกษตร การพัฒนาการด้านการเกษตรในพื้นที่พนมวังก่อ นั้น ได้มี

ความเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมานับ 100 ปี มีระบบการจัดการโดยระบบการปกครองสมัยก่อน ผสมกับการจัดการของคนในพื้นที่แต่ในปัจจุบันการเกษตรมีหลากหลายขึ้นและได้เปลี่ยนแปลงไปจากแปลงใหญ่เป็นแปลงย่อยตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน ระบบการจัดการน้ำเดิมจึงได้หายไป

1.2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวิถีการผลิต แหล่งน้ำธรรมชาติ คู คลอง ห้วย หนอง บึง และมาบ หรือแม้แต่แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำใต้ดิน ที่เรียกกันว่า “บ่อน้ำทรัพย์” ที่ไม่เคยแห้งขอด ให้ผู้คนในพื้นที่ได้ร่วมกันใช้ในหน้าแล้งแล้วยังเป็นเสมือนพื้นที่ร่วมศูนย์กลางของคนในชุมชนให้มีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกันมาช้านาน แต่เมื่อโครงสร้างทางสังคมของคนในชุมชนเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แหล่งน้ำเหล่านั้นก็ลดความสำคัญลงไปเสมือนถูกลืมไปตามวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่พักชีวิตไว้กับภาครัฐและพึ่งพาภาครัฐกิจ

2. การสำรวจแหล่งน้ำการจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พบว่า

2.1 แหล่งน้ำและการเปลี่ยนแปลงในอดีตนั้นที่ดินที่เป็นแหล่งน้ำ มาบ หนอง ห้วย ขอบเหมือง ริมคลอง จะเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ใดๆ ก็สามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ด้วยเหตุผลของความจำเป็นในการขยายพื้นที่เพาะปลูก และที่ดินมีมูลค่าเพิ่มขึ้น การเข้าครอบครองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินจึงมีขึ้น และโดยส่วนใหญ่จะตกเป็นของผู้ที่มีที่ดินใกล้เคียง สถานการณ์การใช้น้ำจากแหล่งน้ำในปัจจุบันพื้นที่ตำบลพนมวังก็ แบ่งเป็นแหล่งน้ำ และประเด็นต่างๆปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

- น้ำฝน การใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่จะใช้เพื่อการทำนาอย่างเดียว ถ้านอกฤดูน่าน้ำฝนจะลงสู่เหมืองคลอง และไม่มีระบบการจัดเก็บ การเก็บน้ำฝนไว้ดื่มและใช้ตามครัวเรือนปัจจุบันลดน้อยลงมาก ถือได้ว่ายังไม่มีการจัดการน้ำฝนให้เกิดประสิทธิภาพ

- น้ำบ่อ หรือน้ำใต้ดิน ในอดีตนั้นบ่อน้ำใต้ดินมีเกือบทุกบ้าน ชาวบ้านใช้ทั้งดื่ม อาบ เกษตร เลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันนั้นการใช้ประโยชน์จากน้ำบ่อลดน้อยลงมาก ปัจจุบันทุกหมู่บ้านจะมีประปาเป็นของหมู่บ้าน โดยการเจาะน้ำบาดาลมาใช้ ทั้งอุปโภคและบริโภค รวมทั้งการเกษตรด้วย จึงไม่มีการดูแลบ่อ

- น้ำจากเหมือง ลำคลอง มีบางตอนที่มีการทำนบ เช่น นบหน้าเหมืองลำปลา นบคลองแม่เคย แหล่งน้ำเหล่านี้ดินเงินและมีวัชพืชกีดขวางทางน้ำ

- บ่อน้ำทรัพย์ มีกระจายทั้งตำบล คล้ายกับหนองน้ำขนาดเล็ก ดินไม่พัง แต่ตลอดทั้งปีน้ำจะไม่แห้ง น่าจะคล้ายกับพื้นที่ชุ่มน้ำ บ่อน้ำทรัพย์นี้มีประโยชน์มากกับการเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันนี้มีน้อยมาก เนื่องจากไม่ได้ใช้ประโยชน์และถูกแปรสภาพเป็นสวนยางกร่อง และสวนปาล์มในพื้นที่ทำนา

3. การสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียงและการสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน พบว่า

3.1 บทเรียนชุมชนกับการจัดการน้ำ กรณีน้ำท่วมในอดีตช่วงน้ำท่วมนั้นไม่เดือดร้อน เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง ฝนตกน้ำหลากบ้านก็ไม่ท่วมเพราะบ้านยกพื้นสูง กรณีน้ำแล้งก็ยังมีน้ำใช้ตลอดปี

3.2 การจัดหาแหล่งน้ำ การจัดหาแหล่งน้ำในอดีตก็เพื่อการทำนาอย่างเดียว ในช่วงเดือน 6 - 7 (มิถุนายน-กรกฎาคม) ชาวบ้านจะเตรียมหาที่นาเตรียมไว้ในที่นาของตัวเองและ ที่เช่า

3.3 วิธีการทำนบ จากการศึกษาที่พบ มี 3 วิธี

- นบคันดินโดยใช้ไม้หลักรากไม้ยาวนา ปักตลอดตามแนวขวางคลองด้านบน และด้านล่าง เมื่อน้ำไหลผ่านไปเรื่อยๆ

- นบกรองขัดเรือก เป็นการทำนบโดยใช้ไม้ไผ่สีกผ่าเป็นเส้นๆ ประมาณนิ้วครึ่ง มาขัดลายขัด เป็นแผ่น มาวางเป็นขวางสายน้ำฝั่งบนนบและใต้้นบ โดยมีเสาหลักปักไว้เหมือนทำนบกั้นดิน แล้วเอาดินมาใส่ไว้เต็มคันและแน่นก็ใช้ได้

- นบกั้นโหม หรือนบซั้ง ทำโดยสานไม้ไผ่ขัดเช่นเดียวกับแบบที่ 2 แต่จัดให้แน่นกว่าและเอามาวางขวางลำน้ำวางขัดกับหลักไม้น้ำจะเล็ดลอดไปได้แต่จะนิยมทำในเหมืองขนาดเล็ก

3.4 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเส้นทางคมนาคม เส้นทางคมนาคม ในอดีตมีทั้งทางน้ำ คลองไธ้โต ที่ต่อมาจากคลองพังโย มีเรือขนของมาจากคลองปากกระ แต่ตอนหลังตื่นเงินและมีทางบกเข้ามาทดแทน จึงไม่นิยมใช้และเลิกไปในที่สุด อีกเส้นทางเป็นทางบกกล่าวได้ว่ามูลเหตุสำคัญของภัยพิบัติฤดูน้ำหลากมาจากการปรับปรุงถนนสายหลักและสายรอง รวมทั้งการสร้างถนนสายซอยลาดยางด้วยงบประมาณท้องถิ่น

4. การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน มี 3 โครงการหลักดังนี้

4.1 การจัดการกลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย (5 โครงการ)

4.2 การจัดการลุ่มน้ำคลองแม่เตย ตลอดสาย (4 โครงการ)

4.3 สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มจัดการลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองปึงโย –คลองวังปิบ

ผลเชิงพัฒนา

1. ชุมชนพนมวังก์มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน
2. ยุทธศาสตร์การจัดการน้ำได้รับการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชนพนมวังก์

ข้อเสนอแนะ

วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน

1. ชุมชนยังขาดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเอง และชุมชน กล่าวคือ ถูกครอบงำ โดยบุคคลที่มีอำนาจเงิน ขณะที่คนในชุมชนส่วนมากยังเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม
2. ชุมชนขาดการร่วมมืออย่างแท้จริงจากผู้ประสานงาน และหน่วยงาน จากองค์กรต่างๆ
3. ชุมชนมีรากเหง้าในการจัดการน้ำมาตั้งแต่ก่อเกิดชุมชน คือ นายบ-นายเหมือง รวมกับชุมชนสร้างทำนบกั้นน้ำ และสร้างเหมืองระบายน้ำในบริเวณพื้นที่สูงชัน (ม.1, 3, 5, 6 และ ม.7) ดังเช่นแถบแควควนปริง-ควนน้อย เขานมและเขาพนมวังก์ จึงสามารถจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายแบบใหม่ตามรากเหง้าเดิมได้ ในลักษณะใช้ทีมวิจัยร่วมผสมผสานผู้ปกครองท้องถิ่น/ท้องถิ่นและผู้นำธรรมชาติ ทั้งภาครัฐและเอกชน
4. ชุมชนขาดการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นกับผลกระทบที่จะเดือดร้อนในระยะยาว ทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการร่วมแก้ปัญหา น้ำแล้งน้ำท่วม

สภาพปัญหา

1. ขาดการจัดการน้ำทั้งน้ำหลาก และ น้ำแล้ง ของชุมชนพนมวังก์ หรือตำบลพนมวังก์ ทั้งๆ ที่ชุมชนมีลุ่มน้ำหลักสามสาย คือ คลองแม่เตย คลองปึงโย และคลองวังปิบ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนขาดการเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานแบบต่างคนต่างทำ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยพิบัติ ของชุมชนตนเองมากกว่าส่วนรวม

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

1. สร้างถังประปา
2. สร้างกาลักน้ำ
3. ต่อท่อประปาส่งน้ำ
4. สร้างแก้มลิง หรือหลุมน้ำที่สามารถ เก็บน้ำได้จำนวนมาก เพื่อนำน้ำมาใช้ใน ฤดูแล้งได้
5. สร้างฝายน้ำล้น/ฝายมีชีวิต
6. ขุดลอก คู คลอง ห้วย หนอง ตามสายน้ำดั้งเดิม
7. ฝังท่อระบายน้ำให้ได้มาตรฐานเดียวกัน เพื่อระบายน้ำในฤดูแล้ง
8. ท่อส่งน้ำแต่ละจุดต้องมีประตูปิด-เปิด
9. จัดตั้งกลุ่มจัดการน้ำจากทีมวิจัย ผู้ปกครองท้องถิ่น ผู้ปกครองท้องที่และผู้นำธรรมชาติ รวมถึง

ภาครัฐและภาคเอกชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จัดตั้งกลุ่มจัดการน้ำจากทีมวิจัย อบต. พนมวังค์ ผู้ปกครองท้องถิ่น ผู้ปกครองท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำธรรมชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ที่คณะทีมงานวิจัยได้ศึกษา และจัดทำข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา แหล่งน้ำของชุมชนร่วมกัน
2. แผนยุทธศาสตร์การจัดการน้ำได้รับการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชนพนมวังค์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จัดตั้งภาคีเครือข่ายชุมชนพนมวังค์ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่	9
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	13
บทที่ 4 ผลการศึกษา	33
บริบทที่เกี่ยวข้อง	33
ระบบการใช้น้ำของชุมชน	34
ยุคสังคมบ้านป่าไร่ข้าวไร่	34
ยุคที่สองยุคสมัยสร้างป่าเป็นนารวม	37
ยุคที่สามยุคพืชสัตว์พาณิชย์ประดิษฐ์เมือง	43
การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน	52
บทที่ 5 ระบบการจัดการน้ำ	65
แนวทางเบื้องต้นในการจัดการน้ำ	65
บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	68
สรุปผลการวิจัย	68
ข้อเสนอแนะ	70
ข้อค้นพบจากการวิจัย	71
ปัญหาและอุปสรรค	72
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	72

บรรณานุกรม	73
บุคลากร	74
ภาคผนวก	83

นามผู้รับ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ชั้น 23 อาคาร เอส เอ็ม ทาวเวอร์

เลขที่ 979/17-21 ถนนพหลโยธิน

แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

รหัสไปรษณีย์ 10400

นามผู้ส่ง

นายนิวัฒน์ บุญพรานชู

(โครงการวิจัย “การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก์อย่างยั่งยืน”)

205/1 หมู่ที่ 7 ตำบลพนมวังก์

อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

รหัสไปรษณีย์ 93110

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และขอบเขตการศึกษา

สภาพปัจจุบันปัญหา/ความต้องการ

ชุมชนพนมวังตั้งอยู่ในอำเภอควนขนุน มีพื้นที่ 17,747 ไร่ หรือ 28.40 ตารางกิโลเมตร จำนวนครัวเรือน 1,799 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร 4,734 คน ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ 40 % รับราชการรัฐวิสาหกิจ 10 % พนักงานบริษัทและอื่นๆ 50 % วัฒนธรรม ประชากรในชุมชนพนมวังนับถือศาสนาพุทธ 100 %

ชุมชนพนมวังกับปัญหาในเรื่องน้ำทั้งในเรื่องการบริโภคและอุปโภคในเชิงวิถีชุมชนที่เกิดขึ้นในระยะเวลา 30-40 ปี ที่ผ่านมามีทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมใหญ่ในเกือบทุกพื้นที่ ทั้งๆที่ในอดีตที่ผ่านมาชุมชนพนมวังน้ำไม่เคยท่วม เคยขาดน้ำในฤดูแล้ง แต่ในปัจจุบันนี้ตามที่ผู้ร่วมพูดคุยทุกภาคส่วนบอกว่าในฤดูฝนมีน้ำท่วมเกือบทุกพื้นที่ และขาดน้ำในฤดูแล้งเพราะแหล่งน้ำธรรมชาติถูกทำลายไม่มีพื้นที่เก็บกักน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคและบริโภคในฤดูแล้ง

ชุมชนพนมวัง มีต้นน้ำมาจากเทือกเขาบรรทัดทางทิศตะวันตกไหลลงสู่ที่ราบทางทิศตะวันออกลงสู่ทะเลสาบสงขลา จึงเกิดมีสายน้ำที่เรียกว่าคลอง ห้วยหลายสายในชุมชนที่สำคัญทางด้านทิศเหนือคลองแม่เตย คลองหนักกุน ทางด้านทิศใต้คือคลองพังโยและคลองวังปีบ ในอดีตมีตลาดใหญ่ในชุมชนสองตลาดคือตลาดเกาะยางเป็นตลาดบน ตลาดบ่อนห้วยหมากเป็นตลาดล่าง ต่อมาเมื่อมีการสร้างถนนเชื่อมจากอำเภอควนขนุนถึงตัวเมืองหรือจังหวัด ผ่านชุมชนทำให้คนในชุมชนนำสินค้าออกตลาดได้สะดวกมากขึ้นทำให้สองตลาดนั้นมีคนมากชุมชนจึงมีคนมากเจริญขึ้นเป็นเงาตามตัว

ในอดีตแหล่งน้ำในชุมชน หรือลำคลองในชุมชนมีหลายสายแต่น้ำไม่เคยท่วมในฤดูน้ำหลาก เพราะไม่มีสิ่งกีดขวางทางน้ำ การทำนาก็ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ใช้ดินเขาจากถ้ำ (ถ้ำคลาน ถ้ำลอด ถ้ำโพรง)

จากอดีตที่ผ่านมามีคำกล่าวว่า แหล่งน้ำไม่ขาดตามลำคลองมีปลาชุกชุม ฝนตกตาม ฤดูกาลและสภาพคลองดังกล่าวมีน้ำลึก ลำคลองกว้างขวางมีน้ำไหลตลอดปีไม่เคยแห้ง จึงมีการเดินเรือขนาดเล็ก และยังมีสายน้ำธรรมชาติเช่น มาบ ห้วย หนอง บึง เหมือง ดังนั้นคนในชุมชนจึงมีอาชีพทำการเกษตรกรรม เป็นพื้นที่หลักที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีสัตว์น้ำหลากหลายสายพันธุ์ วิธีการนำน้ำเข้ามาโดยกั้นน้เกนท ผู้ใหญ่บ้านและคนในชุมชนใช้จอบ เสียม พร้า เพื่อทำนบกั้นน้ำ ผลผลิตข้าวมีหลากหลายสายพันธุ์ ทั้งข้าวหนักข้าวเบา จนเป็นที่เล่าขานกันว่า “การที่จะไปขอลูกสาวใครต้องดูต้องดูขังข้าวในบ้าน” เป็นตัวบ่งบอกสถานะสภาพทางเศรษฐกิจในครัวเรือนได้อย่างชัดเจน

สมัย พ.ศ. 2504-2510 มีการขุดลอกคลอง เหมือง โดยเกณฑ์คนในชุมชนในลักษณะขอความร่วมมือเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำให้มีพื้นที่เก็บกักน้ำเพิ่มขึ้นโดยไม่มีค่าตอบแทน ต่อมาในปี พ.ศ. 2516-2517 ได้มีการพัฒนาแหล่งน้ำโดยใช้งบประมาณจากภาครัฐ ทำให้เกิดการว่าจ้างโดยภาครัฐในทุกหมู่บ้าน ต่อมารัฐบาลเริ่มยกระดับแนวถนนที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอควนขนุนกับจังหวัดพัทลุง โดยขยายไหล่ทางให้กว้างขึ้น โดยใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ ทำให้เส้นทางการคมนาคมทางเรือลดลง เวลาต่อมาเมื่อถนนกว้างขึ้นเป็นถนนสายซูเปอร์ไฮเวย์ หรือถนนเอเชีย เป็นถนนสายยุทธศาสตร์ที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดต่างๆของภาคใต้ ปัจจุบันคือถนนหมายเลข 41 ถนนสายนี้มาใกล้ลำคลองเดิมให้แคบลง คือคลองแม่เตย คลองพังโย และกั้นทางน้ำ ห้วย หนองคลองบึงที่มีน้ำไหลผ่าน ทำให้เส้นทางน้ำถูกขวางทางด้วยถนน

นอกจากนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา เกิดการขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัยจากแนวลำคลองด้วยเครื่องจักรขนาดใหญ่ เข้ามามีบทบาทในการขุดลอก แบบจัดซื้อจัดจ้าง มีการรับเหมาโดยคนนอกพื้นที่ โดยทำการตามรูปแบบแผนพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ มีการถมที่เปลี่ยนรูปแบบสร้างที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ ทำให้สายน้ำเดิมถูกปิดกั้นทิศทางการเดินของน้ำเปลี่ยนไป ปิดเส้นทางน้ำเดิม ทำให้แหล่งน้ำเดิมตื้นเขิน เหลือแต่ทางเดินน้ำเพื่อการระบายน้ำอย่างเดียว โดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน และมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ส่วนรวมเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลโดยเฉพาะ ห้วย หนอง คลองบึงถูกเปลี่ยนไป เมื่อฝนตกหนักติดต่อกันนานๆ จะทำให้เกิดน้ำท่วมหนักและรวดเร็ว ไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำสร้างความเสียหายให้กับพื้นที่การเกษตร และบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

เห็นได้จากเหตุการณ์เมื่อปลายปี 2559 และต้นปี 2560 เกิดน้ำท่วมครั้งประวัติศาสตร์ที่สร้างความเสียหายต่อการดำรงชีพ รวมทั้งภาคการเกษตรเป็นเวลานานกว่าทุกๆปีที่ผ่านมา

ชุมชนพนมวังก่อกำเนิดขึ้นในสถานการณ์ของระบบดั้งเดิมดังกล่าว เป็นชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำที่เป็นลอนคลื่นที่เรียกว่าที่ราบลุ่มกระนาบในบริเวณกลางน้ำของคลองแม่เตย – พังโย – วังปีบ มีที่สูงๆ ต่ำๆ ที่สูงเรียกกันว่า ควน โดยมีชุมชนเครือข่ายที่ขยายตัวมาจากชุมชนต้นน้ำท่าแนะ ในแถบที่เรียกว่า นาทายาด(นาขยาด)นารวมของชุมชนพนมวังก็เป็นนาข้าวอินทรีย์ที่ปลอดสารพิษอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะทุ่งสีทอง มีตลาดเกาะยางเป็นตลาดต้นน้ำ (ตลาดบน) และตลาดบ่อนห้วยหมากเป็นตลาดปลายน้ำ (ตลาดล่าง) ณ บริเวณคลองเมืองของชุมชนคอกว้าว (ชัยบุรี) ดังแผนที่ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ CHANGWAT SONGKHLA จังหวัดสงขลา, กรุงเทพฯ ROYAL THAI SURVEY DEPARTMENT, 1966. และโครงการอนุรักษ์คุ้มครองฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรมอันควรถูกอนุรักษ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สงขลา : จัดทำแผนอนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูเขตคุ้มครอง , 2549)

อย่างไรก็ดี นับจากปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา มีโครงการสร้างพื้นฐานเป็นเส้นทางคมนาคมทางบก ตัดผ่านชุมชนพนมวังก์ประจวบประจวบชุมมูม เส้นทางหลักคือ ถนนสายเอเชีย สายพัทลุง – ควนขนุน สายแยกโพธิ์ทอง – ศรีบรรพต สายแยกโพธิ์ทอง – ควนขนุน ในขณะเดียวกันก็เกิดการขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัย และที่ทำมาหากินตามแนวคลอง และที่ควน จนส่งผลต่อสายน้ำธรรมชาติ ตั้งแต่มาบ ห้วย คลอง หนอง บึง และเหมืองหายไป ประการสำคัญคือ ส่งผลต่อการทำนาให้คลี่คลายจากนาข้าว กลายเป็นนายาง นาปาล์ม นาปศุสัตว์ นาผัก นาไม้ผล ไปจำนวนไม่น้อยในสมัยปัจจุบัน ทั้งๆที่เป็นตำบลขนาดเล็กในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีพื้นที่ 17,747 ไร่ หรือ 28.40 ตารางกิโลเมตร จำนวน 8 หมู่บ้าน 1,779 ครัวเรือน ประชากร 4,734 คน นับถือศาสนาพุทธ 100 % โดยมีพนักงานบริษัทและอื่นๆ 50 % เกษตรกร 40 % รับราชการ-รัฐวิสาหกิจ 10 % ผู้คนในชุมชนจำนวนหนึ่งรับรู้ถึงโครงการใหม่ๆที่อาจจะก่อให้เกิดในชุมชน อาทิเช่น โครงการสนามบิน โครงการคลองไทย และจำนวนไม่น้อยที่ตระหนักถึงภัยพิบัติวิกฤตอุทกภัย ในช่วงร่วมสามเดือน ตั้งแต่พฤษภาคม 2559 - 2560 เพราะเรียกขานกันว่าเป็นวิกฤตน้ำท่วมครั้งประวัติศาสตร์ ที่สร้างความเสียหายต่อชุมชนมากกว่า นานกว่าครั้งใดๆ ที่ผ่านมา

ด้วยเหตุและผลต่างๆดังกล่าว จึงเห็นสมควรจัดทำโครงการชุมชนพนมวังก์กับการจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขึ้น เพื่อศึกษาว่าชุมชนพนมวังก์มีโครงสร้างของสังคม ตลอดจนพลังต่างๆทางสังคมเป็นอย่างไร ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการน้ำตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยเน้นศึกษาในบริเวณกลางน้ำของคลองแม่เตย - พังโย-วังปิบ แต่ก็พิจารณาถึงแหล่งต้นน้ำคลองท่าแนะ และคลองปลายน้ำคลองเมืองด้วย.

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำการใช้และการจัดการน้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำบ่อ ของชุมชนพนมวังก์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
3. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของคนของคนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียงและสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน
4. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก์อย่างยั่งยืน

คำถามการวิจัย

1. ในอดีตชุมชนพนมวังค์ ใช้แหล่งน้ำจากที่ใดบ้าง ใช้อย่างไร ทั้งในเรื่องน้ำกิน น้ำใช้ น้ำเพื่อทำการเกษตร การคมนาคม เปลี่ยนแปลงมาสู่ยุคต่อมาอย่างไร ด้วยเงื่อนไขใด
2. ตามข้อ๑ ชุมชนมีระบบการจัดการน้ำอย่างไร (แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของผู้คน) เปลี่ยนแปลงมาในแต่ละยุคอย่างไร ด้วยเงื่อนไขใด ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอย่างไร
3. คนในชุมชนจะร่วมกันฟื้นฟูแหล่งน้ำ และสร้างสรรค์ระบบการจัดการของชุมชนขึ้นมาใหม่ได้อย่างไร รวมทั้งการเสนอประเด็นทางนโยบายด้วย

ขอบเขตพื้นที่

ชุมชนพนมวังค์ที่ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ในพื้นที่พนมวังค์ อำเภอควนขนุน และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในตำบลนาขยาด ตำบลโดนดด้วน อำเภอควนขนุน ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ประชุมทีม
2. เปิดโครงการ
3. กิจกรรมศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำ
4. กิจกรรมสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
5. ศึกษาการจัดการกับปัญหาน้ำที่ผ่านมา
6. กิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ใกล้เคียง
7. จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำ
8. ศึกษาดูงาน
9. การนำแผนยุทธศาสตร์เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
10. กิจกรรมพัฒนาทีมวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

ชุมชนพนมวังก็ได้เข้าใจถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความจำเป็นในการร่วมกันจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

ผลเชิงพัฒนา

1. ชุมชนพนมวังก็มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน
2. ยุทธศาสตร์การจัดการน้ำได้รับการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชนพนมวัง

ระยะเวลาทำการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ใช้เวลา 1 ปี

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

การทบทวนเอกสารแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มของการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ และกลุ่มที่ว่าด้วยลักษณะสายน้ำในพัทลุง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มของการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ

หลวงศรีวรวัตร (พิณ จันทโรจวงศ์) กรมการพิเศษเมืองพัทลุง ได้บันทึกเป็น พงสาวดารเมืองพัทลุง เมื่อร้อยปีที่แล้วใน พ.ศ. 2460 ว่าภูมิพื้นที่เมืองพัทลุงดั้งเดิมมี การทำนาเป็นกำลังของบ้านเมืองตามลักษณะของพื้นที่ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ภูมิพื้นเมืองพัทลุงชอบการเพาะปลูกทำเรือกสวนไร่นา จึงนิยมการทำนาว่าเป็นกำลังบ้านเมือง ด้วยมีทางน้ำไหลมาจากภูเขาบรรทัด ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองเป็นภูเขาเทือกชิงยาว เนืองมาแต่ภูเขาแขวงเมืองเพชรบุรี ซึ่งเรียกว่าภูเขาแดนแสนเซอร์ริมยาวไปทางทิศใต้ตามเส้นศูนย์กลางของแหลมมลายู เป็นที่เกิดลำน้ำไหลลงไปสู่ทะเลสาบฝ่ายทิศตะวันออกของเมือง เป็นหลายลำคลองเหล่านี้ เมื่อต้องการน้ำขึ้นนาเมื่อใด ก็คงปิดนบได้น้ำตามความต้องการ เป็นประเพณีต่อมาช้านาน” ทั้งนี้มีปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญคือวิธีปกครองท้องถิ่น

“วิธีปกครองท้องถิ่น แบ่งออกเป็นตำบลน้อยบ้างใหญ่บ้างแล้วแต่ภูมิท้องที่จะสะดวก เรียกว่า อำเภอ 1 มีหลวง ขุน หมื่น เป็นนายตำบล เรียกว่าหัวเมืองๆ เจ้าเมืองเลือกแต่งตั้งตามที่ชอบด้วยภูมิที่และคุณวุฒินายตำบลหรือหัวเมืองมีอำนาจชำระความได้ทุนทรัพย์เบี้ยค่าแสน นอกนั้นถ้าคู่ความยินยอมก็เปรียบเทียบได้ เว้นแต่ความนครบาล (คือคดีอาญา) นายตำบลมีหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งต้องระวังรักษาโจรผู้ร้ายโดยกวัดจัน กับการทำมาหากินของพลเมืองคือ ถ้าถึงเทศกาลทำนาเป็นหน้าที่ของนายตำบล บังคับให้ชาวนาซึ่งมีนารวมอยู่ทุ่งหนึ่งหลายๆเจ้าของ ให้เจ้าของนาเหล่านั้นมารวมมือกันแต่งเมืองน้ำ และลงมือปิดทอนบไขน้ำขึ้นนาครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จการไถหว่าน ปักดำแล้วระดมทำไร่ล้อม ประมาณคนหนึ่ง 2-3 วา เรียกว่า “ไร่ล้อม” สำหรับป้องกันสัตว์พาหนะ

ทำอันตรายข้าวกล้าในนา หนึ่งเหมืองชักนํ้าขึ้น ถ้าเห็นว่าที่ใด ตำบลใดมีประโยชน์แก่การทำนาทำสวน ควรจัดแจงแต่ง หรือขุดใหม่ก็ลงมือทำทีเดียว เป็นดังนี้เสมอมา เจ้าเมืองกรมการก็เอาใจใส่เป็นธุระมาก แม้นายตำบลเพิกเฉยหรือราษฎรชาวนาขัดขึ้นก็ลงโทษตามสมควร”

ช่วงก่อน พ.ศ. 2460 นายตำบลหรือหัวเมืองมีอำนาจชำระความได้ทุนทรัพย์เบี้ยต่ำแสน นอกนั้นถ้าคู่ความยินยอมก็เปรียบเทียบได้ เว้นแต่ความนครบาล (คือคดีอาญา) นายตำบลมีหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งต้องระวังรักษาโจรผู้ร้ายโดยกวัดจั่นกับการทำมาหากินของพลเมือง คือ ถ้าถึงเทศกาลทำนาเป็นหน้าที่นายตำบลบังคับ ให้ชาวนาซึ่งมีนารวมอยู่ทุ่งหนึ่งหลาย ๆ เจ้าของ ให้เจ้าของนาเหล่านั้นมาร่วมกันแต่งเหมืองน้ำและลงมือปิดทำนบไขน้ำขึ้นนาค้างหนึ่ง เมื่อเสร็จการไถหว่านปักดำแล้วก็ระดมทำรั้วล้อมประมาณคนหนึ่งราว 2 – 3 วา เรียกว่า “รั้วญา” สำหรับป้องกันสัตว์พาหนะทำอันตรายข้าวกล้าในไร่นา หนึ่งเหมืองชักนํ้าขึ้น ถ้าเห็นว่าที่ใด ตำบลใดมีประโยชน์แก่การทำนาทำสวนควรจัดแจงแต่งหรือขุดใหม่ก็ลงมือทำทีเดียวเป็นดังนี้เสมอมา เจ้าเมืองกรมการก็เอาใจใส่เป็นธุระมาก แม้นายตำบลเพิกเฉย หรือ ราษฎรชาวนาขัดขึ้นก็ลงโทษตามสมควร

ผู้รู้ในพื้นที่พหุลักษณ์ต่างก็เล่าถึงการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบว่า มีนายขนบนายเหมืองเป็นผู้จัดการทรัพยากรน้ำ กล่าวคือจะปล่อยน้ำในพื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำและต้นน้ำตามลำดับเพื่อให้ข้าวในนาแต่ละพื้นที่แข็งแรงพอที่จะรองรับฤดูน้ำหลากได้ นาปลายน้ำนั้นเป็นพื้นที่ต่ำสุดต้องรองรับน้ำมากและยาวนานที่สุด มีความจำเป็นต้องทำนาก่อนพื้นที่อื่น ทั้งนี้เพราะเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ แบ่งขายเท่าที่จำเป็น เมืองพหุลักษณ์จึงได้ชื่อว่า *อุ้นาข้าว* ที่สำคัญแห่งหนึ่งของชาวแหลมมลายูมาช้านาน

กลุ่มที่วัดด้วยลักษณะสายน้ำในพหุลักษณ์

ชุมชนพนมวังค์ เป็นชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำที่เป็นลอนคลื่นที่เรียกว่าที่ราบลุ่มกระนาดในบริเวณกลางน้ำของคลองแม่เตย – พังโย – วังปับ มีที่สูงๆ ต่ำๆ ที่สูงเรียกกันว่า ควน โดยมีชุมชนเครือข่าย เครือข่ายที่ขยายตัวมาจากชุมชนต้นน้ำท่าแนะในแถบที่ เรียกว่า นาหยาด (นาขยาด) นารวมของชุมชนพนมวังค์เป็นนาข้าวอินทรีย์ที่ปลอดสารพิษมาอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะ **ทุ่งสีทอง** มีตลาดเกาะยางเป็นตลาดต้นน้ำ (ตลาดบน) และตลาดบ่อนห้วยหมากเป็นตลาดปลายน้ำ (ตลาดล่าง) ณ บริเวณคลองเมืองของชุมชนคอกวัว (ชัยบุรี) ดังแผนที่ (หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ CHANGWAT SONGKHLA จังหวัดสงขลา, กรุงเทพฯ ROYAL THAI SURVEY DEPARTMENT, 1966. และโครงการอนุรักษ์คุ้มครองฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ของแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สงขลา : จัดทำแผนอนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูเขตลุ่มครอง , 2549)

เมื่อ พ.ศ. 2478 ช่วงต้นสมัยใหม่ในหนังสือพัทลุงวิทยา ที่เป็นเอกสารจังหวัดพัทลุงบรรยายถึงเขตอำเภอควนขนุนดั้งเดิมสมัยที่ยังไม่แยกเป็นอำเภอศรีบรรพตและอำเภอป่าพะยอมว่า มีทางน้ำเดินจากภูเขาบรรทัดไปลงสู่ทะเลสาบพัทลุง โดยไหลจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกหลายสาย จึงเกิดเป็นแม่น้ำใหญ่ และเป็นแม่น้ำสายหลักของอำเภอนี้ เรียกกันว่า แม่น้ำปากประมี 7 สาย เรียงตามลำดับจากทิศใต้ไปทิศเหนือ ดังนี้

- 1) จากตำบลตะแพนผ่านตำบลปรางหมู่ไหลอ้อมเข้าเมืองพัทลุงปัจจุบันไปทางทิศใต้
- 2) จากตำบลตะแพนผ่านตำบลนาขยาด ตำบลปรางหมู่ ตำบลโตนดด้วน ตำบลมะกอกเหนือ บรรจบกับสายที่ 1 ที่บ้านมะกอกใต้รวมกันลงแม่น้ำปากประ
- 3) จากตำบลเขาปู่ผ่านตำบลเขาย่า ตำบลคอนทราย ตำบลชะมวง ตำบลควนขนุน ลงสู่แม่น้ำปากประที่วัดประดู่เรียงตำบลมะกอกเหนือ
- 4) จากตำบลชะมวงไหลผ่านตำบลมะกอกเหนือลงสู่แม่น้ำปากประที่วัดประดู่เรียงตำบลมะกอกเหนือ
- 5) จากตำบลเขาปู่ผ่านตำบลเขาย่า ตำบลชะมวง ตำบลบันเต ตำบลพนางตุง แล้ววกไปทางทิศใต้ไปลงแม่น้ำปากประที่เหนือวัดประดู่เรียงตำบลมะกอกเหนือ
- 6) สายนี้ไหลลงสู่แม่น้ำปากประทั้งนั้นจึงเป็นเหตุให้ที่ที่ลากล่องนี้ไหลผ่านทำให้พื้นที่เกิดเป็นทุ่งนา ทำเลเหมาะแก่การทำนาอย่างยิ่ง และเป็นกระดูกสันหลังของอำเภอควนขนุน โดยชื่อที่เรียกกันมักเรียกกันเป็นตอน ๆ กล่าวคือไหลผ่านบ้านไหนเรียกคลองตามบ้าน เช่น ผ่านตำบลควนขนุน เรียก คลองควนขนุน เป็นต้น
- 7) จากตำบลเกาะเต่าผ่านป่าพะยอม ตำบลบันเต ลงสู่ทะเลน้อยในพรุพังการตำบลพนางตุง นอกจากนั้นล้วนเป็นคลองเล็ก แควน้อยมากมายล้วนเป็นกิ่งก้านของเจ็ดสายที่กล่าวแล้วทั้งสิ้น ในช่วงนั้น แม่น้ำปากประนี้ตอนออกสู่ทะเลสาบพัทลุงบางแห่งกว้างถึงประมาณ 4 เส้น (ประมาณ 160 เมตร ตามพระราชบัญญัติมาตราซึ่ง ดวง วัด พุทธศักราช 2466)

จากการทบทวนวรรณกรรมเอกสารเพื่อที่จะให้เห็นว่าการจัดการน้ำในพื้นที่พนมวังค์ เคยมีระบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะการทำนา และปศุสัตว์ โดยมีผู้รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งเป็นระบบที่ผ่านมาจากการปกครองระดับจังหวัด แต่ปัจจุบันระบบดังกล่าวได้หายไปเพราะระบบน้ำ เส้นทางน้ำมีการเปลี่ยนแปลง การเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงไม่สอดคล้อง ระบบการปกครองก็เปลี่ยนแปลงพร้อมๆ กับการเข้ามาของการเดินทางสมัยใหม่

ฉะนั้นกรอบความคิดที่จะช่วยสร้างมุมมองในการวิจัยนี้ก็คือ 1) โครงสร้างสังคมในอดีตของตำบลพนมวังก็ได้จัดวางระบบการจัดการน้ำไว้เพื่อการเกษตร น้ำกิน น้ำใช้ รวมทั้งการเดินทางคมนาคมในช่วงนั้นเป็นอย่างไรชุมชนมีการสร้างความสัมพันธ์อย่างไร จึงไม่มีปัญหาในการจัดการน้ำทั้งในช่วงฤดูฝนและฤดูแล้ง 2) การที่โครงสร้างสังคมในหลายๆ ด้านมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเกิดจากเงื่อนไขของคนในพื้นที่และเงื่อนไขจากการพัฒนาให้เป็นสังคมสมัยใหม่ ชุมชนจะหาวิธีการจัดการสร้างความสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่การจัดการน้ำกิน น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตรที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างไร

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัย “การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน” ได้ดำเนินการตามโครงการดังนี้

1. ประชุมทีม
2. เปิดโครงการ
3. กิจกรรมศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำ
4. กิจกรรมสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
5. ศึกษาการจัดการกับปัญหาน้ำที่ผ่านมา
6. กิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ใกล้เคียง
7. จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำ
8. ศึกษาดูงาน
9. การนำแผนยุทธศาสตร์เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
10. กิจกรรมพัฒนาทีมวิจัย

กิจกรรมต่างๆ มีการดำเนินการดังนี้

1. ประชุมทีม

การดำเนินการวิจัยได้ดำเนินการร่วมกับทีมวิจัยในการวางแผนจัดปฏิทินในการจัดประชุมประจำเดือนทุกเดือน โดยใช้สถานที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลพนมวังก่อ พิพิธภัณฑ์ไม้หายาก และสมุนไพร และสวนบ้านป้านดิน ประชุมทีมงานวิจัย เพื่อร่วมวางแผนงาน เตรียมการทำกิจกรรม ร่วมแก้ปัญหา การเขียนรายงาน การวิเคราะห์ข้อมูลให้งานวิจัยได้เป็นไปตามขั้นตอน และวัตถุประสงค์ของโครงการ ในการประชุมทีมทุกครั้งสมาชิกทีมวิจัยมักจะเข้าร่วมกันครบทุกคน และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมทำแผนที่ของแต่ละพื้นที่ ร่วมวงกำลังคนในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล

2. เปิดโครงการ

โครงการวิจัย “การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน” ได้เปิดโครงการเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2560 มีผู้เข้าร่วมประชุม 62 คน ประกอบด้วย

1. ทีมงานโครงการวิจัย
2. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพนมวังก่อ
3. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านตำบลพนมวังก่อ

4. เกษตรตำบลพนมวังค์
5. ประธานสภาองค์กรชุมชน
6. ตัวแทนผู้นำผู้นำธรรมชาติ
7. ตัวแทนชุมชนพนมวังค์
8. ตัวแทนจากเครือข่ายตำบลใกล้เคียง
9. ตัวแทนจาก สกว.

การดำเนินการประชุมเปิดโครงการโดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพนมวังค์ เป็นประธานพิธีเปิด และได้กล่าวถึงการจัดการน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค การป้องกันภัยพิบัติของน้ำท่วมในตำบลพนมวังค์ หัวหน้าโครงการนายนิพัฒน์ บุญพรานชู ได้ชี้แจงโครงการ รายละเอียดของโครงการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมรับทราบ และได้แนะนำให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รู้จักกับตัวแทน สกว. ทีมงานวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนทั้ง 8 หมู่บ้าน และได้กล่าวนำว่า ในปี 2559 ตำบลพนมวังค์ในช่วงฤดูฝนได้ประสบปัญหาน้ำท่วมถึง 4 ครั้ง และได้ประสบปัญหาไม่มีน้ำใช้เพื่อการเกษตรในช่วงหน้าแล้งอีกด้วย จากการสังเกตทั่วไป สาเหตุเหล่านี้เป็นเพราะ การถมที่กั้นทางน้ำ การบุกรุกพื้นที่ลุ่มคลอง การยกกระดบถนน การทำแปลงเกษตรขวางทางน้ำ เพราะสาเหตุเหล่านี้ทีมงานวิจัยได้จัดให้มีการประชุมเสวนาและเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สกว.

ทีมงานวิจัยโดย นายกมล เนตินานนท์ ได้ดำเนินการนำเสวนาเรื่อง “เราจะจัดการน้ำท่วมน้ำแล้งในชุมชนพนมวังค์ได้อย่างไร” ประกอบด้วย ทีมงานวิจัย , เกษตรตำบลพนมวังค์ , นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพนมวังค์ , กำนัน ผู้ใหญ่บ้านตำบลพนมวังค์ , ประธานสภาองค์กรชุมชน , ตัวแทนผู้นำผู้นำธรรมชาติ และตัวแทนชุมชนพนมวังค์

ตัวแทนจาก สกว. ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของทีมงานวิจัยได้กล่าวถึงทำการวิจัยอยากให้ชุมชนทำงานโดยนำปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาคุยกัน ภายใต้กรอบความคิดที่ว่า “สร้างปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

ตัวแทนจากตำบลโดนดด้วย โดยนายคำริห์ ทองนุ้ย ได้พูดสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลโดนดด้วนพบว่า หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 9 ประสบปัญหารับน้ำจากควนขนุน ควนเนียด เนื่องมาจากการถมที่ขวางทางน้ำบริเวณตลาดชุมชน มีการถมที่เป็นลานจอดรถจำนวนหลายแปลง ได้สะพานก็ได้มีการถมที่ขวางทางน้ำ ได้เสนอน่าจะมีการทำนบใหม่ และขุดลอกคลองเพื่อที่จะได้ระบายน้ำในช่วงน้ำหลากได้มากขึ้น

ตัวแทนจากหมู่ที่ 1 ตำบลพนมวังค์ โดยนายสมโชค อินทร์แก้ว กล่าวว่า หมู่ที่ 1 อยู่ทางตอนเหนือ มีวัชพืชติดอยู่ที่ลำคลองบ้านดินคลอง และมีกิ่งไม้มาติดกั้นลำคลองในฤดูน้ำหลาก หมู่ที่ 1 รับน้ำจากหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 7 มีผลกระทบจากการสวางนพันธุ์สัตว์น้ำ จึงไม่สามารถระบายน้ำได้คลองตัว เป็นเหตุให้

นาข้าวเสียหาย ประตุระบายน้ำคลองหนักจนกั้นชำรุด ถนนสายไสยวน-ชัยบุรีตัดผ่านกลางหมู่บ้าน มีช่องระบายน้ำน้อย ท่อระบายน้ำที่ใช้เล็กและชำรุดด้วย ควรได้ปรับปรุงเปลี่ยนท่อระบายน้ำเป็นท่อเหลี่ยมแทน

ตัวแทนจากแขวงทาง นายอุดม อินใหม่ ได้ชี้แจงว่า ตำบลพนมวังค์ ตำบลโคกคดด้วน ผู้ที่อาศัยอยู่ริมทางหลวงขอร้องให้ชุมชนอย่ารื้อกล้าแนวเขตทางหลวง การเชื่อมทางแนะนำให้ใช้ท่อบล็อกโดยให้เจ้าของที่จัดหาเอง

ตัวแทนจากหมู่ที่ 2 ตำบลพนมวังค์ นายแสง พรหมบุญ ได้กล่าวว่า หมู่ที่ 2 มีปัญหาเรื่องประตุน้ำที่ตำบลชัยบุรี เปิดปิดไม่ทันท่วทึง และชำรุด ทำให้น้ำเอ่อล้นเข้าท่วมในหมู่ที่ 2

ตัวแทนจากหมู่ที่ 4 ตำบลพนมวังค์ นายวิศิษฐ์ คงสม ผู้ใหญ่บ้าน กล่าวว่า ประตุน้ำที่เขานางชีไม่ได้ปิดทำให้น้ำในพื้นที่หมู่ที่ 4 ระบายช้า ส่วนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ก่อนไม่ได้ขุดฝังท่อระบายน้ำ

ตัวแทนจากหมู่ที่ 10 ตำบลโคกคดด้วน นายประสิทธิ์ รักรอด ได้กล่าวว่า มีน้ำท่วมถนนโพธิ์ทอง แต่ตอนนี้ได้สร้างทางเป็นสองช่องทาง 4-5 เมตร สร้างที่ตลอดจากเหมืองชลประทาน 30-40 เมตร ให้น้ำผ่านไปตามคลองห้วยโชน คลองแม่เตย ส่วนหมู่ที่ 6 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 10 ประสบปัญหาน้ำท่วมคันถนนสายเอเชีย ส่วนน้ำแล้งยังมีฝายกั้นน้ำเหมือง คลองแม่เตยอยู่แล้ว

ตัวแทนจากหมู่ที่ 5 ตำบลพนมวังค์ นายมานิตย์ หมวกสังข์ กล่าวว่า ที่ผ่านมามีหมู่ที่ 5 ไม่ประสบปัญหาน้ำท่วมมากนัก ตอนนี้กำลังดำเนินการขุดลอกคลองอยู่

ตัวแทนจากหมู่ที่ ตำบลนาขยาด นายกมล คำแก้ว กล่าวว่า เขตป่าแนวภูเขาถูกทำลาย อยากให้มีการฟื้นฟูพื้นที่ไม่ปลูกทดแทน อนุรักษ์ไว้เช่นไม้ค่าแป้น ไม้โคกน้ำ เพราะเป็นพืชที่สามารถดูดซึมน้ำได้ดี และผลกระทบจากการถางป่ามากเกินไปทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม

ตัวแทนจากหมู่ที่ 6 ตำบลพนมวังค์ นางอนงค์ ชูบุญ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวว่า หมู่ที่ 6 เป็นพื้นที่กลางน้ำการระบายน้ำผ่านคลองถ้าเป็นช่องแคบ ถ้าสามารถเปิดทางได้จะระบายน้ำได้ดีขึ้น

ตัวแทนจาก สกว. นางสาวสารูป ฤทธิชู หัวหน้าชุดโครงการ ได้กล่าวว่า การเสนอแนวคิดของทุกคนจะนำไปศึกษา โดยทีมงานวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลนำไปปรับปรุงแก้ไขในงานวิจัยต่อไป

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพนมวังค์ นายสมชาติ รักชุม ได้กล่าวเสริมว่า คลองถ้าต้องให้ผู้ชำนาญการไปศึกษาดูก่อน เพื่อหาข้อมูลว่าจะทำการเปิดช่องทางน้ำได้อย่างไร ส่วนการขุดลอกคลองที่อยู่แนวเขตที่ชาวบ้านอาศัยอยู่นั้นค่อนข้างจะลำบาก แต่ก็จะไม่ล่่วงล้ำบ้านเรือนของชาวบ้านให้เดือดร้อน

3. กิจกรรมศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำ

การดำเนินงานตามกิจกรรม ออกแบบและวางแผนเก็บข้อมูลโดยจัดทีมงานวิจัยได้ร่วมกับผู้นำชุมชนลงพื้นที่ศึกษาวิเคราะห์เก็บข้อมูลการจัดการน้ำ 8 หมู่บ้าน โดยดำเนินการกำหนดแผนตารางออกพื้นที่โครงการวิจัยการจัดการน้ำ เพื่อจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังค์อย่างยั่งยืน ดังนี้

3.1 ประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมกำหนดคำถาม ประเด็นที่จะตอบ โจทย์วิจัยและรูปแบบการบันทึกข้อมูล

3.2 แบ่งทีมงานวิจัยออกเป็น 8 ทีม แต่ละหมู่บ้านลงพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน โดยใช้ศาลาประจำหมู่บ้านเป็นสถานที่พูดคุยแต่ละหมู่บ้าน โดยทีมงานวิจัยตัวแทนหมู่บ้านจะเป็นแกนหลักสำคัญในการเชิญชวนผู้นำแต่ละหมู่บ้านมาให้ข้อมูล ดำเนินการตามแผนตารางออกพื้นที่โครงการวิจัยการจัดการน้ำ เพื่อจัดเก็บข้อมูลการจัดการน้ำภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน ดังนี้

หมู่ที่	วัน เดือน ปี	ผู้รับผิดชอบ
1	14 พฤศจิกายน 2560	นายมิตร รักจ้อย นายโชคดี นวลเรือง และทีมวิจัย
2	15 พฤศจิกายน 2560	นายแสง พรหมบุญ และทีมวิจัย
3	25 พฤศจิกายน 2560	นายมานิตย์ รัตนศิริกุล นายจำเนียร พงศาปาน และทีมวิจัย
4	22 พฤศจิกายน 2560	นายประยูร เทพชุม และทีมวิจัย
5	21 พฤศจิกายน 2560	นายชาญชัย ชัยเพชร และทีมวิจัย
6	23 พฤศจิกายน 2560	นางสมศรี คำช่วย นายอัมพร อุ่นเสียม และทีมวิจัย
7	17 พฤศจิกายน 2560	นางสาวอมตา ฤทธิสุข นายกมล เนดินานนท์ และทีมวิจัย
8	29 พฤศจิกายน 2560	นางเพียร คำแป้น และทีมวิจัย
ส่งงาน/ ประชุม	30 พฤศจิกายน 2560	นายนิพัฒน์ บุญพรานชู และทีมวิจัย

จากการดำเนินการตามแผนตารางออกพื้นที่โครงการวิจัยการจัดการน้ำ เพื่อจัดเก็บข้อมูลการจัดการน้ำภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน โดยแยกเป็นหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 1 ตั้งแต่ปี 2460 เล่าโดย นายมีด นกหุน และนายสวัสดิ์ อินทร์แก้ว ดังนี้

การตั้งบ้านเรือนเป็นลักษณะหอย่อมบ้าน แต่ละหอย่อมบ้านมีประมาณ 4-5 ครัวเรือน มีบ้านเขาพนมเป็นหอย่อมบ้านใหญ่ที่สุด น้ำกินน้ำใช้ ใช้น้ำบ่อ น้ำฝน บ้านยกพื้นทุกหลัง มีผู้นำธรรมชาติในแต่ละกลุ่มบ้าน คอยดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลในหมู่บ้าน ในหน้าฝนเลี้ยงสัตว์ วัว ควาย ในที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงในฤดูน้ำหลากก็ไม่มีปัญหา เพราะบ้านยกพื้นได้สูง น้ำไหลผ่านสะดวกไม่ต้องกลัวน้ำท่วมตั้งแต่ก่อนปี 2530 เนื่องจากมีการทำนาตลอด มีนายบ นายนเมือง ดูแลจัดการน้ำแควนี้จึงเรียกว่า “ทุ่งสีทอง” มีการทำนบกั้นน้ำตามลำคลอง ห้วย ต่อมาเริ่มมีถนนสายซอยมากขึ้น ซึ่งเป็นตัวการกั้นน้ำขึ้นดี

ปี 2530 นี้ ก็เริ่มมีน้ำท่วม แต่น้ำแล้งก็ยังไม่เป็นปัญหา ปัญหาน้ำแล้งก็ไม่ถึงมีก็ไม่เป็นปัญหา เพราะมีบ่อน้ำใช้ในหมู่บ้าน กินดื่มน้ำบ่อ น้ำฝน ตั้งแต่ปี 2530-ปัจจุบันโดย ผู้ใหญ่ สมโชติ อินแก้ว ได้เล่าให้ฟังว่าในปี 2530 การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นยุคนี้ เกิดจากคนนั้น คนปัจจุบันใช้พลังงานฟุ่มเฟือย เมื่อก่อนน้ำมากไหลได้ไม่ติดถนน แล้วก็ไม่ได้มีการฝังท่อระบายน้ำ ประกอบกับบางพื้นที่ชาวบ้านขุดร่องปลูกยางพารา บางพื้นที่ขวางทางน้ำพอลงถึงฤดูน้ำหลากเลยเกิดปัญหาน้ำท่วม และชาวบ้านรักที่ทางน้ำข้อเสนอแนะ การถมที่แล้วก็ควรฝังท่อระบายน้ำ แนะนำให้ใช้ท่อเหลี่ยมซึ่งกว้างกว่าระบายน้ำได้มากกว่า และให้มีการกำจัดวัชพืชในแหล่งน้ำ คูคลอง ห้วยหนอง

หมู่ที่ 2 ตั้งแต่ก่อนปี 2460 เล่าโดย นายแคล้ว นุ่นด้วง และนายเชื่อน ศรีเพชร

แหล่งน้ำดื่มน้ำใช้และการทำนาอาศัยน้ำฝน กินก็น้ำฝน มีบ่อน้ำไม่ลึกมีตาน้ำตื้นใช้น้ำบ่อเป็นหลัก เมื่อก่อนน้ำท่วมไม่เดือดร้อนเพราะบ้านเรือนยกพื้นสูง หน้าแล้งมีการทำนบโดยอาศัยแรงงานชาวบ้านในหมู่บ้าน การทำนบทำที่คลองอ้ายโต มีนายแรงเป็นผู้นำสมัยเก่า ซึ่งถือเป็นผู้นำธรรมชาติในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะการทำนบกั้นน้ำ

ตั้งแต่ปี 2460- ต่อมามีเหมืองน้ำเสมอพื้นที่นามีต่อจากเหมือง ปิด-เปิด น้ำไหลเข้าที่นา ในปี 2518-2524 เริ่มมีน้ำท่วมขังเล็กน้อย แต่ชาวบ้านมีการเตรียมความพร้อมรองรับฤดูน้ำหลาก ในช่วงน้ำท่วมน้ำยังไหลผ่านถนนได้ ห้วยหนองยังไม่ตื้นเขิน ในปี 2518 เริ่มมีการทำนบแบบซีเมนต์ และมีการ ปิด-เปิดน้ำในเหมือง

ปี 2530 – ปัจจุบัน การจัดการน้ำไม่มีเจ้าภาพรับผิดชอบ น้ำเริ่มท่วมมาก และในปี 2530 เริ่มมีการปลูกยางพาราเกิดขึ้นในพื้นที่นาเดิมพื้นที่ ขร่องตามลักษณะพื้นที่ดินนา สวนยางมีทั้งดินส่วนตัวและป่าสงวน ยุคนี้มีสวนยางเกือบเต็มพื้นที่ พื้นที่นาเหลืออยู่น้อยมาก ในปี 2545 เริ่มมีปาล์มเข้ามาปลูกในพื้นที่ที่เคยทำนาทำให้พื้นที่กั้นทางน้ำให้เกิดน้ำท่วม แหล่งน้ำจาก “หนองน้ำทั้งหลาย เปลี่ยนจากพื้นที่อย่างสิ้นเชิง น้ำกินก็กินน้ำขุ่น พอลงหน้าแล้วก็แล้งมากเพราะตาน้ำตื้น

หมู่ที่ 3 เล่าโดย นายคล้อย ยิ้มด้วง อดีตหมอพื้นบ้านได้ให้ข้อมูล ชุมชนมีการจัดการกับน้ำท่วมในยุคก่อน พ.ศ. 2530 ปัญหาน้ำท่วมไม่มีปัญหา ฝนตกลงมาน้ำก็สามารหลผ่านไปได้ เพราะลำคลองกว้างสามารถระบายน้ำได้ดี สำหรับฤดูน้ำท่วมก็มีการใช้น้ำบ่อมาตลอดและเลิกใช้ไปเมื่อมีน้ำประปา บ่อบาดาลลึก 92 เมตร (ข้อมูลเพิ่มเติมจาก พี่มานิตย์ รัตนศิริกุล) ต่อมาชาวบ้านผู้รับเหมาได้เข้ามาซื้อที่ดินที่เป็นเนิน เพื่อที่จะขุดดินขาย เป็นพื้นที่กว้าง 110 ไร่

หมู่ที่ 4 โดยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และนายประยูร เทพชุม ได้ให้ข้อมูล ชุมชนมีการจัดการกับน้ำท่วม ในยุคก่อน พ.ศ. 2530 ชาวบ้านในยุคนั้น เมื่อเข้าฤดูฝนจะเตรียมข้าวสารไว้เตรียมของกินของใช้ ปลุกพืชที่จะให้ผลผลิตในฤดูฝน พอถึงเวลาน้ำท่วมจริงๆ ก็ไม่อด ในยุคนั้นไม่เดือดร้อน เพราะบ้านเรือนก็ยกสูง น้ำท่วมก็จะไหลผ่านใต้ถุนบ้าน

ชุมชนมีการจัดการแก้ปัญหาอย่างไรในกรณีไม่มีน้ำใช้ในฤดูแล้งมีน้ำประปาที่ช่วยกันประหยัด ใช้น้ำบ่อ ทำฝายกั้นน้ำในคลอง แหล่งน้ำของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน หมู่ที่ 4 พนมวังค์ ใช้น้ำจากคลองวังปับ และคลองปรางหมู่ ในช่วงน้ำท่วมที่เขานาซี ไม่มีการระบายน้ำ เพราะปิดประตูน้ำไว้ และยังมีเสาโคกกันไว้มีวัชพืชไปติดอยู่ ทำให้ขวางทางน้ำ จึงเป็นเหตุให้โรงเรียนทุ่งยางเปลมีน้ำท่วมขังมาก จึงมีแนวคิดให้ขุดลอกลำคลอง และกำจัดวัชพืชเพื่อการระบายน้ำให้ไหลคล่องตัวมากขึ้น

หมู่ที่ 5 ชุมชนมีการจัดการกับน้ำท่วม พื้นที่หมู่ที่ 5 ที่ผ่านมานในอดีตไม่ค่อยประสบปัญหาน้ำท่วม น้ำดื่ม น้ำใช้ จะใช้น้ำบ่อ น้ำคลอง น้ำฝน เพราะชุมชนหมู่ที่ 5 มีลำคลองซึ่งเป็นคลองสายหลักอยู่สายเดียว ความยาวก็ไม่กี่เมตร ก็ยังเกือบจะติดอาณาเขตกับหมู่ที่ 4 ไม่ได้ตัดผ่านกลางหมู่บ้าน นอกจากนี้หมู่ที่ 5 ยังมีแหล่งน้ำอีกสายหนึ่งแต่ก็มีมากในช่วงน้ำหลากเท่านั้น ถือบริเวณปากถ้ำปลา เรียกว่าเหมืองปากถ้ำปลาหรือเหมืองดิน เหมืองสายนี้เมื่อในอดีต ก่อน พ.ศ. 2500 จะกว้างมาก แต่พอมายุคกลางมีการถมเข้ามาด้วยคือขุดกับจอบ จนเหลือประมาณ 5-7 เมตร ปัจจุบันไม่ค่อยประสบปัญหาน้ำท่วม เพราะชุมชนหมู่ที่ 5 มีลำคลองสายเดียว ความยาวก็ไม่กี่เมตรซึ่งก็อยู่ติดต่อกับหมู่ที่ 6

ชุมชนมีการจัดการปัญหาในกรณีน้ำแล้งไม่มีน้ำใช้ ชุมชนหมู่ที่ 5 ก็เจอปัญหาบ้างบางที่ ที่ฝนแล้งจนต้นไม้ยืนต้นตาย น้ำดื่ม น้ำใช้ไม่พอ การจัดการแก้ปัญหาโดยการนำน้ำข่มาใช้น้ำข้าง แบ่งปันให้เพื่อนบ้านใช้ด้วย บางที่น้ำประปาไหลน้อยลง ก็ต้องช่วยกันใช้น้ำอย่างประหยัด บางบ้านก็มีการเก็บน้ำฝนไว้กิน บางบ้านก็ขุดบ่อปลาไว้เลี้ยงปลาและปลูกผัก เลี้ยงสัตว์

แหล่งน้ำของชุมชน แหล่งน้ำของหมู่ที่ 5 จะใช้น้ำคลองซึ่งติดต่อกับหมู่ที่ 6 มีสายน้ำหลักคือคลองพังโย และมีเหมืองที่ปากถ้ำปลา มีเหมืองย่อยที่มาจากคลองหุบ หมู่ที่ 6 จำนวน 2 สาย สมัยก่อนเหมืองหน้าถ้ำปลาจะกว้างประมาณ 1 งาน พอมายุคกลางมีการขุดเข้ามาเพื่อทำนา จนเหมืองแคบลงเหลือพื้นที่เหมืองประมาณ 6-7 เมตร สมัยของ กำนัน พลิชฐ์ ปานเพชร ได้ขุดลอกเหมืองให้ลึกขึ้น ส่วนด้านท้ายเหมืองจะมินบฝายน้ำล้น มีประตูเปิด-ปิด ส่วนเหมืองสายย่อยมีทั้งหมด 6 สายในอดีต ตอนนีปิดไป 4 สายแล้ว คือ 1. สายไธเล 2. สายหนองลำน 3. สายบ้านออก 4. สายชายคลอง

การจัดการน้ำและแหล่งน้ำของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จากอดีตน้ำในลำคลองใสสะอาดสามารถนำมาอุปโภค บริโภคได้ จะมีมาบ มีเหมืองซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ในช่วงฤดูน้ำท่วมน้ำหลากก็จะเป็นไปตามฤดูกาล แต่เมื่อปี พ.ศ. 2559 น้ำท่วมหนักกว่าทุกปีที่ผ่านมา เนื่องจากประตูน้ำที่ชัยบุรี ไม่ได้เปิดไว้เมื่อตอนน้ำท่วมช่วงแรก พอน้ำในคลองอ้อมตัวทำให้ระบายไม่ทัน ทำให้เกิดน้ำเอ่อท่วมเป็นพื้นที่กว้าง ประกอบกับฝนตกลงมาจำนวนมากด้วย และทางสายน้ำก็ตื้นเขิน มีสิ่งกีดขวางอยู่ในคลองมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 ไม่มีการขุดลอกคลอง เพื่อนำสิ่งกีดขวางออกจึงทำให้ปีนี้น้ำระบายได้คล่องตัวขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็วิตกกังวลว่า เมื่อน้ำมาเร็ว-ไปเร็ว ตอนหน้าแล้งจะเอาน้ำที่ไหนใช้ทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์

หมู่ที่ 6 แหล่งน้ำของชุมชน แหล่งน้ำของหมู่ที่ 6 จะใช้น้ำคลองซึ่งติดต่อกับหมู่ที่ 5 มีสายน้ำหลักคือคลองพังโย และมีเหมืองที่ปากถ้ำปลา ชุมชนมีการจัดการกับน้ำท่วม ชาวบ้านในยุคก่อนก็ทราบอยู่แล้วว่า เดือนไหนฝนตก เดือนไหนน้ำท่วม เดือนไหนหน้าแล้ง คนในรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย ในตอนนั้นก็เตรียมข้าวของเครื่องใช้ที่จะเป็นไว้เพื่อรับมือกับน้ำท่วมแล้ว

หมู่ที่ 7 ชุมชนมีการจัดการกับน้ำท่วม การเกิดภาวะน้ำท่วมในปัจจุบัน เกิดจากมีการถมที่เปลี่ยนมือที่ดินตรงสี่แยกทำเนียบ ซึ่งเคยเป็นบ่อนว้าวชน แต่ก็ยังท่วมไม่มาก น้ำท่วมหนักเกิดขึ้นพร้อมกับถนนสี่ช่องจราจร และมีการถมที่สูงเพื่อสร้างถนนสายเอเชีย และถนนสายรอง ถนนซอย ซึ่งเคยเป็นทางพลีในอดีต มีการขร่งในที่ที่นาปลูกยางพารา ไม้ผลกีดขวางทางเดินน้ำ ภาวะน้ำแล้ง สมัยก่อนไม่ลำบาก เพราะมีแหล่งน้ำสาธารณะให้ใช้แต่ปัจจุบันแหล่งน้ำสาธารณะทั้งบ่อน้ำต่างๆ ก็ถูกถม จากเดิมกินน้ำบ่อ น้ำฝนก็ต่อมา น้ำดื่มใช้น้ำถังที่มีจำหน่ายตามร้านค้าแทนเพราะสะดวก

แหล่งน้ำของชุมชน แหล่งน้ำของหมู่ที่ 7 คือคลองแม่เตย ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือเป็นเขตระหว่างตำบลพนมวังกับ หมู่ที่ 7 ตำบลโตนดด้วน และมีสายน้ำย่อยคือคลองไสยวน ตัดผ่านหมู่ที่ 7 หมู่ 1 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 2

หมู่ที่ 8 การจัดการน้ำในอดีต ใช้น้ำบ่อ น้ำฝน นำมากินมาใช้ไม่เดือดร้อน ปัจจุบันน้ำบ่อขุ่น เพราะน้ำบ่อคนไม่นิยมกินประกอบกับน้ำซื้อสะดวกกว่า พื้นที่นาข้าวก็เปลี่ยนเป็นนายาง สวนปาล์ม ซึ่งขร่งเป็นคันกั้นน้ำชั้นดี บ้านสมัยใหม่ ก็ถมที่สูงระดับเดียวกับถนน หน้าน้ำหลาก น้ำมาก แต่พอฝนหยุดตก

น้ำก็แห้งทันที ไม่มีการเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งเลย แหล่งน้ำธรรมชาติ คู คลอง หนอง บึง ตื้นเขิน ไม่สามารถเก็บน้ำมาใช้ได้เลย แหล่งน้ำ สายน้ำธรรมชาติในหมู่ที่ 8 ไม่มีแหล่งน้ำไหลผ่าน มีแต่ปลายน้ำบริเวณริมเขตติดต่อระหว่างหมู่ที่ 8 กับตำบลมะกอกเหนือ และยังมีหลุมดินที่มีการขุดดินลูกรังซึ่งสามารถเก็บน้ำไว้ได้บางส่วน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำชุมชนพนมวัง

1. เกิดจากคนในชุมชนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำนาหันมาปลูกยางพาราและปลูกปาล์ม แทนมีการขุดร่องบางพื้นที่ขวางทางน้ำ
2. การยกระดับถนนเอเชียสูงขึ้นมีช่องทางน้ำไหลผ่านและสะพานที่ให้น้ำไหลผ่านน้อยมาก ทำให้น้ำเอ่อล้นถนนน้ำเข้าท่วมชุมชนที่อยู่เหนือถนนสูงขึ้น
3. การถมที่อยู่อาศัยและการสร้างอาคารพาณิชย์ บางพื้นที่ของชุมชนไม่ได้ฝังท่อระบายน้ำที่ได้มาตรฐาน
4. การบุกรุกพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของคนในชุมชน มีการขยายถมพื้นที่ขวางทางน้ำในเขตทางหลวง เขตคลองและพื้นที่เขตสงวน
5. การขุดคลองชลประทานที่ผ่านชุมชนสูงและแคบคนในชุมชนไม่สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้เพียงพอ

4. กิจกรรมสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จากการสำรวจการจัดการน้ำ เพื่อจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังอย่างยั่งยืน คณะทีมงานวิจัยได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อสำรวจพื้นที่ แหล่งน้ำ สายน้ำที่คนในชุมชนใช้ในการบริโภค อุปโภคและใช้เพื่อการเกษตรดังนี้

หมู่ที่ 3 ตำบลพนมวัง วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561 ประกอบด้วย

1. นายมานิตย์ รัตนศิริกุล นักวิจัย หมู่ที่ 3
2. นายนิพัฒน์ บุญพรานชู
3. นายโชคชัย สงด้วง
4. นายจำเนียร พงศาปาน
5. นายประยูร เทพชุม
6. นายสันทัด ชูรักษ์
7. นางสาวอมตา ฤทธิชู

หมู่ที่ 5, 6 ตำบลพนมวังค์ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2561 ประกอบด้วย

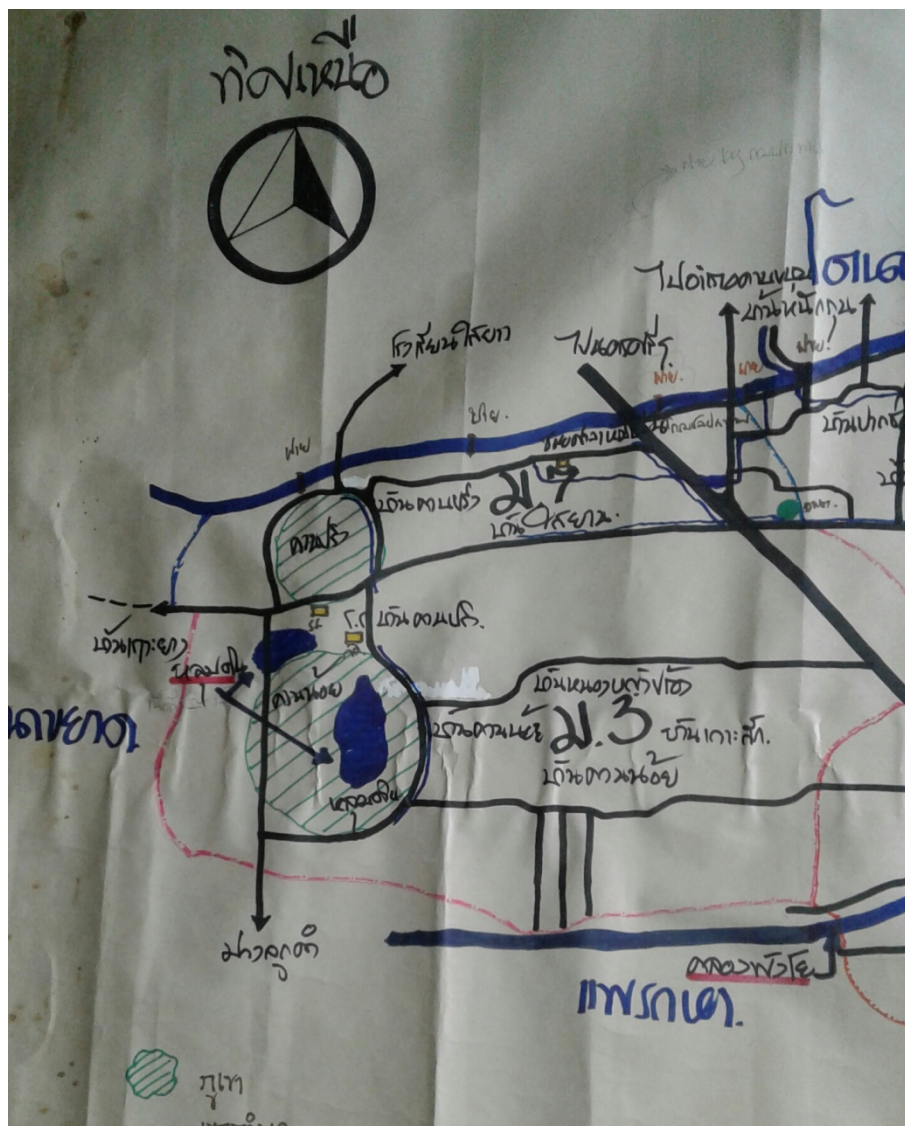
1. นางสาวสมศรี คำช่วย นักวิจัย หมู่ที่ 6
2. นายนิพัฒน์ บุญพรานชู
3. นายโชคชัย สงด้วง
4. นายจำเนียร ธนสุวรรณ
5. นายประยูร เทพชุม
6. นายชาญชัย ชัยเพชร นักวิจัย หมู่ที่ 5
7. นายสันศักดิ์ ชูรักษ์
8. นายสุชาติ ค้างชู ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6
9. นางสาวอมตา ฤทธิชู

หมู่ที่ 2, 8 ตำบลพนมวังค์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561 ประกอบด้วย

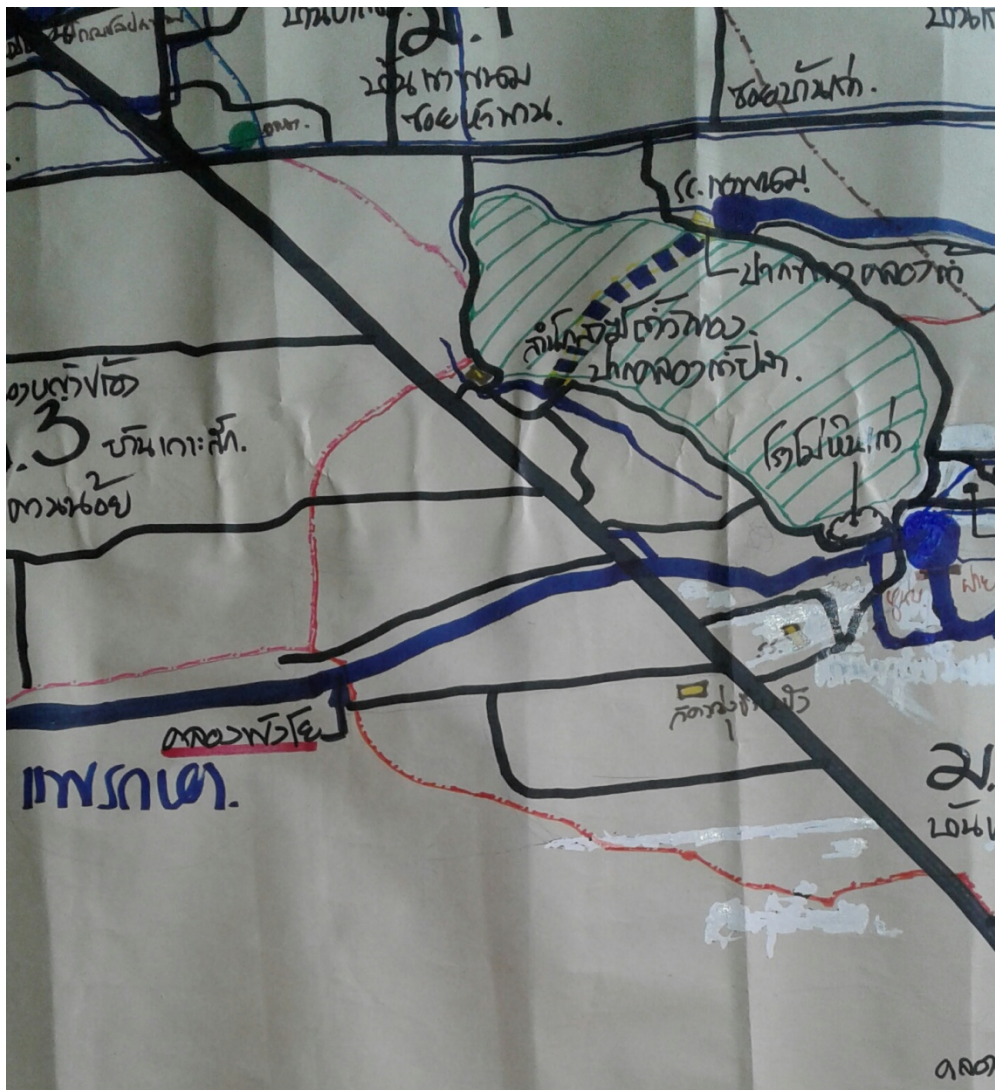
1. นายแสง พรหมบุญ นักวิจัย หมู่ที่ 2
2. นายนิพัฒน์ บุญพรานชู
3. นายโชคชัย สงด้วง
4. นางเพียร คำแป้น นักวิจัย หมู่ที่ 8
5. นายประยูร เทพชุม
6. นายสันศักดิ์ ชูรักษ์
7. นางสาวอมตา ฤทธิชู

จากการสำรวจแหล่งน้ำ วิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของชุมชนพนมวังค์ มีแหล่งน้ำและสายหลักๆ พบว่าแหล่งน้ำที่สำคัญๆ ดังนี้

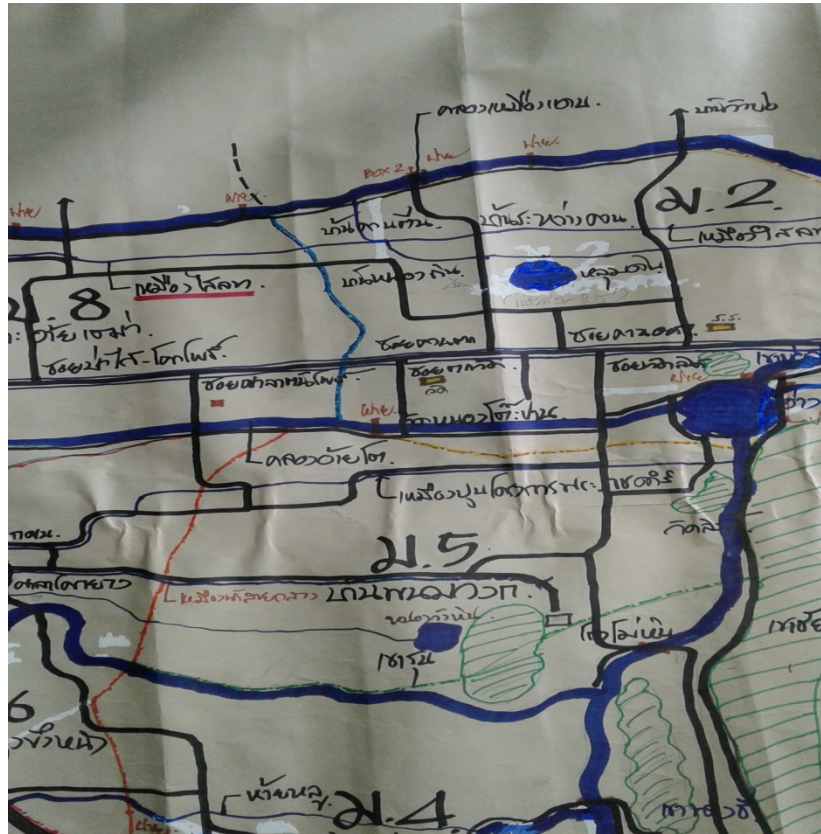
1. หลุมดินบ้านควนน้อยหมู่ที่ 3 เป็นพื้นที่ที่มีการขุดดินเพื่อนำไปถมที่ ทำให้เกิดบ่อน้ำขนาดใหญ่ซึ่งในพื้นที่ มีพื้นที่ 147 ไร่ ลึกประมาณโดยเฉลี่ย 40 เมตร จากการสำรวจ สอบถามคนในชุมชน นายมานิตย์ รัตนศิริกุล และนายจำเนียร พงศาปาน ได้ให้ข้อมูลว่าแหล่งน้ำตรงนี้มีมากพอที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการเกษตรในหมู่บ้านได้ตลอดทั้งปี แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน ผู้นำชุมชน เจ้าของที่ดิน เจ้าของบ่อน้ำในการบริหารจัดการน้ำให้ได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

2. คลองพังโย ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของตำบลพนมวังค์ เป็นเขตระหว่างตำบลพนมวังค์ ดันกำเนิดไหลลงมาจาก ตำบลตะแพน อำเภอศรีบรรพต ผ่านตำบลนาขยาดไปทางทิศใต้ ผ่านหมู่บ้านหลายหมู่บ้านในตำบลนาขยาด ตามแนวเขต หมู่ที่ 6 ตำบลแพรงหา กับหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 5 ตำบลพนมวังค์ จากการสำรวจ สอบถามคนในชุมชน นายจำเนียร ธนสุวรรณ นายประยูร เทพชม นายชาญชัย ชัยเพชร นักวิจัย หมู่ที่ 5 และนายสุชาติ ค้างชู ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ได้ให้ข้อมูลว่ามีพื้นที่แอ่งน้ำว่างเปล่าการเป็นพื้นที่ธรณีสงฆ์ หรือที่เรียกว่า “อ่าวทิง” มีเนื้อที่ 3 ไร่เศษ ถ้าขุดลอกให้เป็นแก้มลิง เพื่อรองรับช่วงน้ำหลากจากคลองพังโย หมู่ที่ 6 เพื่อเก็บกักน้ำในช่วงน้ำหลาก สามารถป้องกันการน้ำท่วมในหมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 ได้

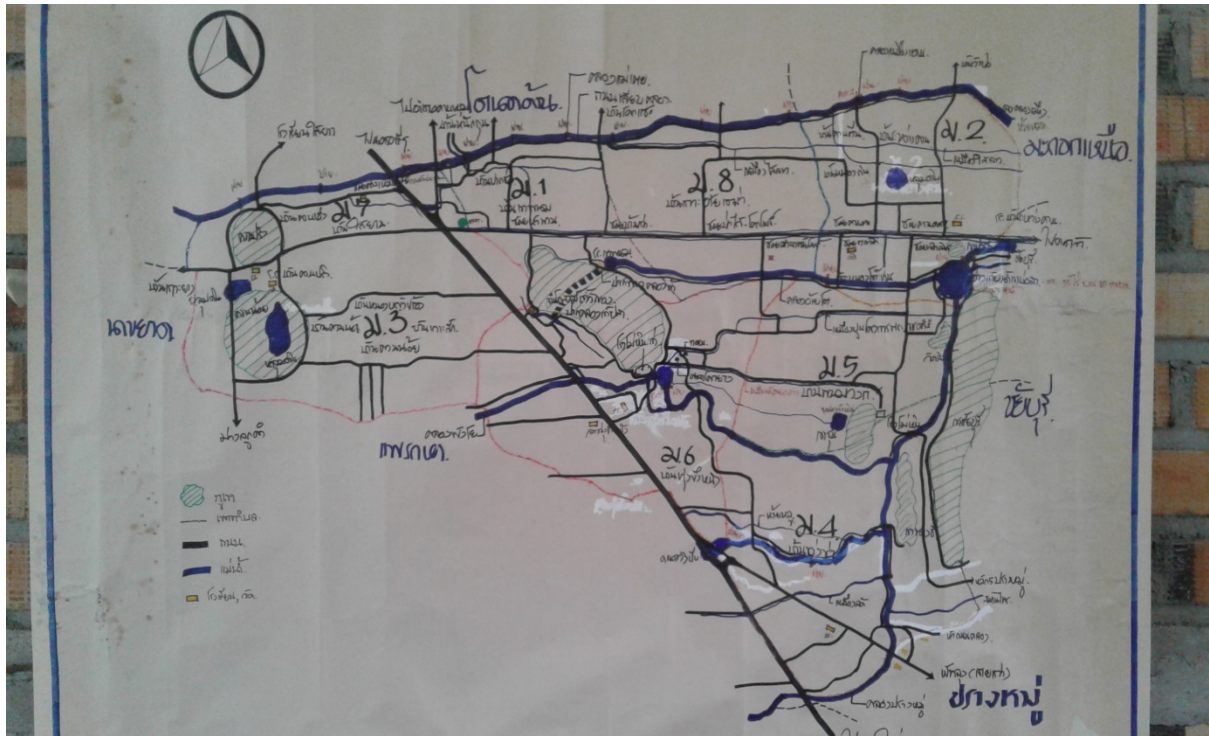
3. คลองแม่เตย ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือเป็นเขตระหว่างตำบลพนมวังกับ หมู่ที่ 7 ตำบลโดนดด้วน ดันกำแพงไหลลงมาจาก ตำบลตะพาน อำเภอศรีบรรพต ผ่านตำบลนาขาดไปทางทิศตะวันออก แนวเขต หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนมวัง จากการสำรวจ สอบถามคนในชุมชน นายแสง พรหมบุญ นักวิจัย หมู่ที่ 2 นางเพียร คำแป้น นักวิจัย หมู่ที่ 8 ได้ให้ข้อมูลว่ามีพื้นที่ คลองแม่เตยมีฝายชะลอน้ำเป็น ระยะๆอยู่ก่อนแล้ว โดยเฉพาะทางต้นน้ำ แต่ในช่วงปลายน้ำ หมู่ที่ 2 ไม่มีฝายชะลอน้ำประกอบกับในส่วน พื้นที่ตรงนี้มีชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่มีน้ำใช้ในการทำนายน้อยมาก ควรที่จะได้ทำฝายน้ำ ล้นหรือฝายมีชีวิตจากปลายน้ำคลองแม่เตย บริเวณเหมืองไสลาวบ้านระหว่างควน พื้นที่ หมู่ที่ 2 เพื่อเก็บกัก น้ำไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้งได้

[illegible]

แผนที่ตำบลพนมวังค์

แผนที่ทำมือ แสดง หมู่บ้าน แหล่งน้ำ และสายน้ำ ชุมชนพนมวังค์ จากการลงพื้นที่โดยนักวิจัย

5. กิจกรรมศึกษาการจัดการกับปัญหาน้ำที่ผ่าน มา

กิจกรรมเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนวิธีการจัดการกับปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบันการแก้ปัญหาอย่างไรให้มีน้ำใช้ในฤดูแล้งต้องมาศึกษาจากอดีตมาเป็นภูมิรู้ เช่นการสร้างฝายน้ำล้นการแก้ปัญหาการถมที่ถมทางถมห้วย หนอง คลอง บึงควรเปิดกว้างไม่ใช่ต่างคนต่างทำ ในอดีตน้ำตามลำคลองมีน้ำไหลสะดวก ห้วย หนอง คลอง บึง กว้างไม่มีการบุกรุก ปัจจุบันน้ำไหลไม่สะดวกเพราะมีการถมที่ ห้วย หนอง คลอง บึง จนตื้นเขิน ในฤดูฝนน้ำท่วมหนัก ในฤดูแล้งน้ำก็แห้งหมด การสร้างความเข้าใจและกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการน้ำของชุมชนพนมวังค์และพื้นที่รอบข้าง ได้มีการประชุมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ในอดีต ในปัจจุบัน มาร่วมกันศึกษาข้อมูลความเปลี่ยนแปลงความเป็นไปได้ สถานภาพที่จะทำได้เพื่อให้วิจัยออกมาในการจัดทำแผนที่โครงสร้างในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของน้ำ การสร้างสิ่งให้ความสะดวกที่ไปปิดกั้นทางน้ำในชุมชนและรอบข้างเพื่อเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการน้ำเพื่อทำการแก้ไขต่อไป

5.1 การแก้ปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง การยกระดับถนนมาก็เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ขวางทางน้ำทำอย่างไรก็ได้ที่น้ำผ่านไปได้ ควรได้เพิ่มช่องทางน้ำให้กว้างขึ้น

5.2 สายน้ำเดิม เช่น คู คลอง หนอง บึงไม่ควรถม และให้มีต้นไม้หลากหลายแต่อย่าให้หนาแน่นเกินไปเพื่อชะลอน้ำไว้ในฤดูแล้งบ้าง มีฝายชุมชนหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าฝายน้ำล้นก็พอ

5.3 การถมที่ ถมทางสร้างอาคารให้เป็นไปตามผังเมือง ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ ชุมชนมีการจัดการกับน้ำท่วมจับพล้นเรื่องน้ำท่วม น้ำแล้งจาก พ.ศ. 2520 ย้อนไป พ.ศ. 2460 เมื่อเกือบร้อยปีที่พอเอามาบอกได้ ผู้คนสูงวัยในชุมชนได้เล่าขานว่าในสมัยนั้นไม่เคยรื้อนเดือน 11 เดือน 12 ฝนตกน้ำหลากบ้างน้ำก็ไม่ท่วม เพราะบ้านยกพื้นสูงเมตรห้าสิบถึงสองเมตร พอถึงฤดูฝนน้ำจะล้นทุ่งไหลไปไม่มีที่ขวางทางน้ำไม่กี่วันน้ำก็ลดปกติแล้ว น้ำส่วนที่ติดค้างอยู่ในห้วย หนอง คลอง บึงต่าง ๆ ก็เป็นสมบัติของชุมชนที่ได้ใช้ทุกคนเพื่อการเกษตร ไร่ ไร่ ไร่ และใช้ได้ตลอดปี

ชุมชนมีการจัดการแก้ปัญหาอย่างไรในกรณีไม่มีน้ำในช่วงฤดูแล้งในเรื่องน้ำ น้ำแล้งจาก พ.ศ. 2520 มาถึง พ.ศ. 2560 ปัญหาในเรื่องน้ำแล้งในปัจจุบันที่ได้สอบถามเข้าร่วมเสวนาครั้งละ ๒๐ – ๓๐ คน พอได้เนื้อหาสาระที่เป็นประเด็น การขวางทางน้ำของการถมที่ถมทาง บุกรุกที่สาธารณะถมห้วย ถมคลอง การสร้างถนนสายเอเชีย พอแล้งคู คลองที่ขุดลอกให้น้ำไหลสะดวก น้ำก็แห้งเกือบหมด พอเข้าฤดูแล้งน้ำหมด เช่นเดียวคลองชลประทานที่สร้างไว้พอฤดูแล้ง คลองชลประทานไม่มีมีน้ำ ความเดือดร้อนมีไปทั่ว

เพราะอะไรเราจะแก้ได้อย่างไร การแก้ปัญหาทำอะไรให้มีน้ำใช้ในฤดูแล้งต้องมาศึกษาจากอดีตมาเป็นภูมิรู้ เช่นการสร้างฝายน้ำล้น การแก้ปัญหาคอขวดที่ถนนทางหลวง หอนง คลองบึงควรเปิดกว้าง

6. การสร้างความเข้าใจและกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการน้ำ

ประชุมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ในอดีต ในปัจจุบัน มาร่วมกันศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลง ความเป็นไปได้ สถานภาพที่จะทำได้เพื่อให้วิจัยออกมาในการจัดทำแผนที่โครงสร้างในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของน้ำ การแก้ปัญหาน้ำท่วม การป้องกันภัยแล้ง การสร้างสิ่งก่อสร้างให้ความสะดวกที่ไปปิดกั้นทางน้ำในชุมชนและรอบข้างเพื่อเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องน้ำเพื่อทำการแก้ไขต่อไป

7. จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำ

การทำแผนยุทธศาสตร์ “การจัดการน้ำ เพื่อจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังอย่างยั่งยืน” จากการศึกษาแหล่งน้ำในชุมชน พบว่าสิ่งที่ต้องดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 7.1 การจัดการกลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย และการจัดการน้ำควนน้อย
- 7.2 การจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตยตลอดสาย
- 7.3 สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มการจัดการน้ำกลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองพังโย-คลองวังปีบ

วิสัยทัศน์

“ชุมชนพนมวังก็มีความร่วมมือการจัดการน้ำเพื่อจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังอย่างยั่งยืน”

พันธกิจ

จัดแผนยุทธศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก็เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนา แหล่งน้ำของชุมชนพนมวังอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เป้าหมายหลัก

1. ชุมชนพนมวังก์ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติน้ำท่วมน้อยลง
2. ชุมชนพนมวังก์ได้รับผลประโยชน์จากแหล่งน้ำอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติและภัยแล้งของชุมชนพนมวังก์อย่างยั่งยืน

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายใน

1. การจัดการกลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย และการจัดการน้ำควนน้อย

-จุดแข็ง

1. มีแหล่งน้ำสะอาด
2. แหล่งน้ำมีปริมาณน้ำเพียงพอ

-จุดอ่อน

1. การประสานงานเจ้าของพื้นที่เนื่องจากพื้นที่น้ำเป็นเอกสารสิทธิ์ของคนนอกพื้นที่
2. เส้นทางเข้า-ออก เป็นพื้นที่ของเอกชน

2. การจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตยตลอดสาย

-จุดแข็ง

1. เป็นสายน้ำหลักของชุมชนพนมวังก์ไหลผ่าน 4 หมู่บ้าน
2. มีน้ำสะอาดไหลเกือบตลอดปี

-จุดอ่อน

1. พื้นที่บางส่วนคาบเกี่ยวกับชุมชน ตำบลโดนดด้วน และตำบลมะกอกเหนือ
2. ช่วงปลายน้ำหมู่ที่ 2 ไม่มีฝายเก็บกักน้ำ

3. สร้างภาวการณ์เครือข่ายกลุ่มการจัดการน้ำกลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองพังโย-คลองวังปีบ

-จุดแข็ง

1. ชุมชนใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำทั้งในด้านอุปโภคบริโภค
2. เป็นพื้นที่บริเวณที่มีชุมชนหนาแน่นสามารถจัดกลุ่มการจัดการน้ำได้ดี

-จุดอ่อน

1. มีบุคคลในชุมชนครอบครองที่ดินรอบบริเวณและมีสวนยางใกล้เคียง
2. ช่วงปลายน้ำมีบุคคลถมพื้นที่ไม่สามารถระบายน้ำได้สะดวก

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอก

-โอกาส

สนองนโยบายภาครัฐเน้นการพัฒนาคุณภาพของชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำที่ยั่งยืน และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ทำให้มีความสะดวกยิ่งขึ้น

-อุปสรรค

1. การวางแผนแก้ไขปัญหาของชุมชนในเขตรับผิดชอบ
2. ความไม่เพียงพอในการได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่มีผลต่อการพัฒนา
3. การขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรท้องถิ่นในชุมชน

ยุทธศาสตร์หลัก

-เพื่อการพัฒนา

1. การจัดการกลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย และการจัดการน้ำควนน้อย
2. การจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตยตลอดสาย
3. สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มการจัดการน้ำลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองพังโย-คลองวังปีบ

8. กิจกรรมศึกษาดูงาน

ครั้งที่ 1 ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นน้ำเขาหัวช้าง ต.ตะโตนด อ.ตะโตนด จ.พัทลุง ที่ผ่านมามีสมาชิกทีมวิจัยและพี่เลี้ยง จำนวน 20 คน ไปดูงานในประเด็นดังนี้

การจัดการน้ำเขาหัวช้าง อำเภอตะโตนด จังหวัดพัทลุง จากการบอกเล่าจากชุมชน และนายสมเกียรติ บัญชาพัฒนศักดิ์ หัวหน้าทีมงานวิจัยได้เล่าให้ฟังว่าได้ดำเนินการโดยชุมชนบริเวณต้นน้ำ โดยการจัดตั้งกลุ่มชุมชนปาร์กน้ำขึ้น ใช้สถานที่วัดคลองใหญ่เป็นสถานที่ประชุมพบปะกลุ่มของชุมชน และได้ร่วมกันการจัดการน้ำที่ไหลมาจากน้ำตกหม่อมจู้ย ไหลผ่านสวนยางพารา สวนผลไม้ของชุมชนเขาหัวช้าง ชาวบ้านเล็งเห็นว่าน้ำที่ไหลผ่านช่วงฤดูฝนน้ำจะไหลตลอดสายน้ำ แต่พอช่วงฤดูแล้งน้ำที่ไหลผ่านแทบไม่มีใช้ ชาวบ้านจึงรวมตัวกันเพื่อช่วยกันหาวิธีเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี โดยได้ดำเนินการดังนี้

วิธีการชะลอน้ำ การจัดการน้ำเขาหัวช้าง อำเภอตะโตนด ได้ร่วมกันจัดทำฝายมีชีวิตคือการทำฝายน้ำล้นโดยชุมชน โดยการนำทรายมาใส่กระสอบประมาณครึ่งกระสอบ แล้ววางเรียงกันลำธารเรียนแถวประมาณ 3 แถวๆ 3 ชั้น เป็นการกั้นให้น้ำสามารถชะลอการไหลของน้ำได้ ชุมชนได้ช่วยกันทำฝายกั้นน้ำเป็นระยะๆ ห่างกันประมาณ 300 เมตร เป็นการเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ในพื้นที่บริเวณของชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งป่าหรือต้นไม้ริมลำธาร และริมคลองอุดมสมบูรณ์

ทีมวิจัยได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับผู้นำชุมชนในพื้นที่เขาหัวช้าง มีการจัดตั้งกลุ่มชุมชนปาร์กน้ำ โดยมีคณะกรรมการเป็นกลุ่มบ้านเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการรักษาป่าต้นน้ำอีกด้วย จะเห็นได้ว่าชุมชนมีความเข้มแข็งในการที่จะอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ที่ช่วยเก็บกักน้ำไว้ได้ดี ทำให้พื้นที่ไหลลงมาจากน้ำตกหม่อมจ้วยมีน้ำไหลตลอดปี

ครั้งที่ 2 ศึกษาฐานโครงการการจัดการน้ำเพื่อการทำนา ต.โคกม่วง อ.คลองหอยโข่ง จ.สงขลา ในประเด็นดังนี้

สภาพปัญหา สภาพของชุมชน ตำบลโคกม่วง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา มีเขตการปกครอง 9 หมู่บ้าน และมีสายน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านเรียกว่าคลองจำไทร มีต้นกำเนิดจากน้ำตกผาดำบนเทือกเขาแก้ว ไหลผ่านหมู่บ้านในตำบลโคกม่วงครอบคลุม 5 หมู่บ้าน ได้แก่หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 ในอดีตบริเวณที่มีมีน้ำในลำคลองไหลผ่านมีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีพันธุ์ไม้หลายชนิด และสัตว์มากมาย ชาวบ้านจำนวนมากได้ใช้ประโยชน์จากลำคลองแห่งนี้ในการทำมาหากินทำการเกษตร เช่นการทำนา และเลี้ยงสัตว์

สถานการณ์ปัญหา ในปี 2526 ได้มีการพัฒนาโดยการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองหลา และอ่างเก็บน้ำคลองจำไทร มีการสร้างคลองส่งน้ำชลประทานที่ตัดเหมือนไส้ไก่ของชาวบ้าน ทำให้ไม่มีน้ำทำนา เกิดพื้นที่นาร้างชาวบ้านจึงหันมาปลูกยางพารา ปรากฏว่ายางพาราที่ปลูกในนาร้างไม่ได้ผลเท่าที่ควรชาวบ้านจึงหันมาหาทางนำน้ำมาใช้ในการทำนาต่อไป โดยเริ่มต้นโครงการ “โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์คลองจำไทร” โดยได้ดำเนินการเป็นระยะคือ

1. จัดทำงานวิจัยขึ้นเพื่อศึกษาข้อมูลและลงมือทดลองปฏิบัติเบื้องต้น
2. การศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและการทดลองปฏิบัติจริง
3. ทีมงานที่ทำการวิจัยร่วมกับผู้นำหมู่บ้านร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและหาทางแก้ปัญหา

กระบวนการในการดำเนินการ

1. ทีมนักวิจัยจัดประชุมชาวบ้านชี้แจงโครงการ
2. อบรมการจัดเก็บข้อมูล
3. ประชุมชี้แจงชาวบ้านที่เป็นหัวหน้าโซน
4. ลงสำรวจพื้นที่ที่มีปัญหาร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

5. ลงมือปฏิบัติจริงจัดเก็บข้อมูล
6. นำข้อมูลเข้าพบชลประทาน
7. ลงพื้นที่สำรวจจัดที่มีปัญหาร่วมกับชลประทาน

9. การนำแผนยุทธศาสตร์เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การนำแผนยุทธศาสตร์เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการนำเสนอต่อชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การบริหารส่วนตำบลพนมวังค์ แขวงทางหลวงจังหวัดพัทลุง เพื่อนำแผนยุทธศาสตร์ การจัดการน้ำชุมชนพนมวังค์ไปใช้ประกอบแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการพัฒนาให้ตรง จุดและตามความต้องการของชุมชน

10. กิจกรรมพัฒนาทีมวิจัย

10.1 ประชุมทีมงานวิจัย วางแผนงานในการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการนำข้อมูลไปใช้

10.2 ประชุมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากคนในชุมชนผู้เฒ่าผู้แก่ในอดีต ในปัจจุบัน มาร่วมกัน ศึกษาศึกษาข้อมูลความเปลี่ยนแปลง ความเป็นไปได้ สถานภาพที่จะทำได้เพื่อให้เกิดงานวิจัยชุมชน

10.3 จัดทำแผนที่โครงสร้างในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของน้ำ การสร้างสิ่งให้ความสะดวกที่ไป ปิดกั้น หาทางแก้ไขทางน้ำในชุมชนและพื้นที่รอบข้างเพื่อเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการน้ำเพื่อ การจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังค์ทำการแก้ไขต่อไป

10.4 นำปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งจากเสวนาของคนในชุมชนและ รวมถึงคนหนุ่มสาวได้บอกกับ ทีมงานวิจัยมาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

10.5 สร้างองค์ความรู้และจัดสร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มการจัดการน้ำชุมชนพนมวังค์

บทที่ 4

ผลการศึกษา

บริบทที่เกี่ยวข้อง

ประวัติศาสตร์ชุมชนพนมวังค์ เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มี 8 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านเขาพนม หมู่ที่ 2 บ้านระหว่างควน หมู่ที่ 3 บ้านควนปริง หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งข้า หมู่ที่ 5 บ้านพนมวังค์ หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งชิงหิ้ง หมู่ที่ 7 บ้านไสยวน และหมู่ที่ 8 บ้านเกาะอ้ายเต่า ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.โดนคด้วน อ.ควนขนุน จ.พัทลุง ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.ทุ่งข้า อ.เมือง จ.พัทลุง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.ชัยบุรี อ.เมือง จ.พัทลุง และ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.นาขยาด อ.ควนขนุน จ.พัทลุง ห่างจากตัวเมืองพัทลุงไปทางทิศเหนือประมาณ 16 กิโลเมตร มีถนนเพชรเกษมหรือถนน สาย 41 ผ่านตำบล ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพเป็นพื้นที่ราบ น้ำท่วมถึง มีภูเขาสูงเล็กๆ ขึ้นโดดๆ 5-6 แห่ง

มีแหล่งน้ำสำคัญ 2 สายไหลผ่านตำบลพนมวังค์ คือ *คลองแม่เตย* ไหลผ่านทางทิศเหนือ และ *คลองบึงโย* ไหลผ่านทางทิศใต้ คลองทั้งสองสายไหลไปออกคลองเมือง(ปากประ) ที่ตำบลชัยบุรี ก่อนออกสู่ทะเลสาบสงขลา แนวคลองทั้งสองนี้ เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงพื้นที่ชุมชนพนมวังค์ตั้งแต่โบราณ และชุมชนดั้งเดิมที่เกิดขึ้นบริเวณนี้พบอยู่ตามแนวคลองดังกล่าว น่าจะมีอายุหนึ่งร้อยปีเศษ เพราะไม่พบร่องรอยโบราณวัตถุ โบราณสถาน ในพื้นที่นี้ แต่ในอดีตตอนต้นน้ำมีตลาดใหญ่คือตลาดเกาะยาง หรือตลาดบน ในอำเภอนาขยาด ปลายน้ำมีตลาดใหญ่คือ ตลาดบนห้วยหมาก หรือตลาดล่างในตำบลมะกอกเหนือ ผู้คนจึงเริ่มเข้าไปตั้งถิ่นฐาน ทำนา ทำสวนในละแวกคลองดังกล่าว และใช้การจราจรทางน้ำติดต่อระหว่างตลาดบนและตลาดล่าง เพื่อนำสินค้าออกจำหน่าย ต่อมาเมื่อมีการตัดถนนเชื่อมต่ออำเภอควนขนุนกับตัวจังหวัด ทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น และคนส่วนใหญ่นำสินค้าสู่ตัวเมืองมากขึ้น ทำให้ตลาดทั้งสองแห่งหมดความสำคัญลงในปัจจุบัน

ด้านพื้นที่เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก ทำนา เนื่องจากเป็นที่ราบ มีแอ่งน้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง มาบ กระจายทั้งตำบล โดยการตั้งชุมชนเริ่มจากการตั้งเป็นหย่อมบ้านตามสายตระกูลแล้วค่อยๆ ขยายขึ้นแล้วร่วมกันถากที่ เสาที่เพื่อเปลี่ยนป่าไผ่เป็นที่นา และทำปศุสัตว์ เรียกว่าเป็นการเกษตรเพื่อยังชีพ

ปัจจุบันนี้มีชุมชนใหม่บางส่วนที่ตั้งอยู่ริมถนนสาย 41 มีการตั้งชุมชนคล้ายชุมชนเมือง เป็นชุมชนหนาแน่น นอกจากนั้นยังมีชุมชนจำนวนมากได้ขยายเป็นกลุ่มๆ ตามแถบหมู่บ้านต่างๆกระจายตามหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่

ระบบการใช้น้ำของชุมชน

1.1 บริบทของยุคสมัย

ใน พ.ศ. 2437 เมื่อคราวที่พระศยุหดีพจนกรณจากเมืองหลวงออกมาตรวจการในเมืองพัทลุง
 ลำปำ พบว่า อำเภอนาหยาดเป็นอำเภอหนึ่งในสามสิบอำเภอของเมืองนี้ โดยมี “หัวเมือง” หรือ “นายตำบล”
 ที่เรียกกันว่า “เภอ” เป็นผู้ปกครองแต่ละอำเภอที่อยู่ภายใต้การกำกับของเจ้าเมืองและกรมการเมือง สำหรับ
 อำเภอนาหยาดนั้นมี “เภอซุ” (ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในนาม “ทวดซุ” ที่เป็น “ทวดควนน้อย” และเชื่อกันว่า
 เป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการตีเหล็กเป็นอาวุธและเครื่องใช้หลากหลายชนิด) เป็นผู้ปกครองพื้นที่ตั้งแต่
 ต้นน้ำถึงปลายน้ำทั้งนี้เพราะมีดอง – เกลือ หรือ เครื่องญาติ – เครื่องขาย ทั่วละแวกนั้น โดยมี

ศรีภรรยาที่เรียกกันว่า “เศรษฐีสี่ส่วน” ณ บ้านนาหายคนผู้บุกเบิกตลาดเกาะยางในละแวกวัดเกาะยางที่เป็นศูนย์รวมทางสังคมวัฒนธรรมของอำเภอนาหาย ตลาดเกาะยางจึงเติบโตเร็วเป็นตลาดบนหรือตลาดต้นน้ำควบคู่กับบ่อน้ำห้วยหมากที่เป็นตลาดล่างหรือตลาดท้ายน้ำใน “อำเภอออก” ที่ตั้งเมืองพัทลุงเขาเมือง (ชัยบุรี) ก่อนการตั้งเมืองพัทลุงลำปำ

ตำบลพนมวังก์ มีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่าไผ่ที่เป็นป่าโปร่งแถบกลางน้ำ ระหว่างลุ่มน้ำหลักหรือลุ่มน้ำใหญ่ 2 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำปากประของควนขนุนทางทิศเหนือกับลุ่มน้ำลำปำของเมืองพัทลุงทางทิศใต้ บ้านเรือนในป่าไผ่ดังกล่าวเป็นบ้านชั้นเดียวได้ทุนสูง ที่สายน้ำไหลผ่านได้และหันหน้าบ้านเข้าสู่สายน้ำธรรมชาติ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำที่เป็นลำคลองสายใหญ่

ในยุคนี้ชาวบ้านได้งานที่ทำกินเพื่อยังชีพ โดยในปีแรก ร่วมกันถางป่าไผ่ทำข้าวไร่ในลักษณะตามความสามารถ ปีที่สอง ใช้ควายเหยียบตอไม้แล้วขุดด้วยจอบ เผาตอทำข้าวไร่ ผลประโยชน์ เป็นของผู้ขุดตอไม้ ปีที่สาม ไถพื้นที่เป็นนาข้าว/นาปรังผลผลิต เป็นของผู้ครอบครองที่ดินโดยใช้วัว – ควาย ไถเป็นนาดำ ข้าวที่เก็บได้ด้วยแกะผูกมัดเป็นเลียงนำกลับบ้านด้วยเครื่องสำหรับชักลากด้วยควาย เรียกว่า “หลวน” หรือ “บ่อ” การให้อำนาจและหน้าที่ในการบริหารจัดการ “นาปรัง” หรือนาแปลงใหญ่ตามพื้นที่วัฒนธรรม

1.2 แหล่งน้ำและการใช้น้ำ

1) แหล่งน้ำและการไหลผ่านของน้ำ

แหล่งน้ำสำคัญในชุมชนพนมวังก์ ได้แก่คลองพังโยและคลองแม่เตย นอกจากนี้ยังมีสายน้ำย่อยที่แตกสาขาจากคลองหลังทั้งสองอีกหลายสาย เช่น เหมืองไสลาว ทำนบ ห้วยหรั่ง คลองวังหีบ เป็นต้น คลองแม่เตย เป็นคลองที่มีขนาดกว้าง 6 เมตร ลึกเฉลี่ย 2 เมตร ยาว 18 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาบรรทัด บริเวณตำบลตะพาน อำเภอศรีบรรพต ไหลผ่านตำบลตะพาน ตำบลนาหยาด แล้วไหลผ่านทางทิศเหนือของตำบลพนมวังก์ ผ่านแนวเขาหมู่ที่ 1 บ้านเขาพนม หมู่ที่ 8 บ้านเกาะอ้ายเต่า และ หมู่ที่ 2 บ้านระหว่างควน ตำบลพนมวังก์ ทางทิศเหนือของเขาศัยบุรี ไปบรรจบกับคลองเมือง แล้วไหลแยกออกเป็น 2 สาย สายที่แยกไปทางทิศเหนือเป็นคลองทำนาว สายที่ไหลไปทางทิศตะวันออกเป็นคลองตรุด ไปจดกับคลองเรือหรือคลองท่าสำเภ ไหลไปออกคลองปากประที่บ้านท่าสำเภาเหนือ

2) การใช้ประโยชน์เพื่อการเดินทาง

คลองแม่เตย สายนี้มีความสำคัญกับชุมชนริมคลอง ใช้เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างชุมชนชัยบุรี หรือชุมชนกลางน้ำ ที่จะขนถ่ายสินค้าของปามายังตลาด หรือบ่อนห้วยหมาก และนำสินค้า ข้าว และของทะเลไปสู่ชุมชนต้นน้ำ หรือตลาดเกาะยาง นอกจากนี้ชุมชนพนมวังค์และชุมชนริมคลองนี้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภค บริโภค โดยใช้ระบบท่อนเหมืองและท่อนบ ซึ่งพบได้ว่าแนวทางสายคลองนี้มีบนชะลอน้ำเป็นระยะเพื่อให้น้ำหล่อเลี้ยงการเกษตร ที่ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพการทำนาเป็นหลัก และยังมี การขุดเหมือง ห้วย หนอง แยกเป็นสาขาเพื่อหล่อเลี้ยงการเกษตรของชุมชน ซึ่งในระยะแรกยังมีชุมชนตั้งอยู่ไม่หนาแน่นนัก จึงไม่มีปัญหาในการใช้น้ำ

คลองพังโย เป็นคลองที่มีขนาดกว้าง 6 เมตร ลึกเฉลี่ย 3.50 เมตร ยาว 16 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาบรรทัดบริเวณตำบลตะพาน อำเภอศรีบรรพต ไหลผ่านตำบลตะพาน ตำบลนาขยาด ตำบลแพรงหา แล้วไหลผ่านทางทิศใต้ของตำบลพนมวังค์ ผ่านหมู่ที่ 3 บ้านควนปริง หมู่ที่ 5 บ้านพนมวังค์ หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งชิงหิ้ง ผ่านทางทิศใต้ของเขapunมวังค์ ไปรวมกับคลองเมืองทางทิศเหนือของเขานางชี ผ่านเขาวัดลึงค์ไปลงอ่างเก็บน้ำทางทิศใต้ของเขาบ่อฟ้า แล้วไหลผ่านเมืองพัทลุงเก่าเขาชัยบุรี ไปต่อเชื่อมกับคลองตรุดอกสู่คลองปากประ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัดท่าสำเภาน้ำเหนือ คลองสายนี้ในอดีตมีความสำคัญกับชุมชนริมคลอง ในการใช้เป็นเส้นทางสัญจรติดต่อระหว่างชุมชนมาตั้งแต่สมัยอยุธยา สมัยที่เมืองพัทลุงตั้งอยู่ที่เขาชัยบุรี เนื่องจากตลาดแนวสายคลองนี้จากเขาชัยบุรี(เมืองเก่า) ผ่านวัดลึงค์มีพระพุทธรูปสมัยอยุธยา ถ้าพระเขานางชีพบภาพเขียนสีและพระพุทธรูปสมัยอยุธยา ผ่านทิศใต้เขapunมวังค์ ตรงโรงไม้หินเก่าเป็นที่วัดพนมวังค์(ร้าง) ขึ้นไปทางเขาโพรกเพรงและเขาโรง มีวัดโพรกเพรงและพระพุทธรูปสมัยอยุธยาจนถึงต้นน้ำถ้าเขาปูนมีพระพุทธรูปสมัยอยุธยา จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีชุมชนสมัยอยุธยาตั้งอยู่ตลอดสายคลองนี้ นอกจากนี้เป็นเส้นทางสัญจรแล้ว ยังเป็นที่ขนถ่ายสินค้าของปามายังเมืองพัทลุงเก่าเขาชัยบุรีอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีคลองสายสั้นๆ เรียกว่า คลองอ้ายโด ที่ไหลออกจากปากถ้ำปลา เขapunมวังค์ ไปทางทิศตะวันออกบรรจบกับคลองเมืองหรือคลองพังโย ตรงอ่างเก็บน้ำทางทิศใต้ของเขาบ่อฟ้า

3) การใช้น้ำเพื่อการเกษตร

เป็นการใช้ระบบทำนบชะลอน้ำและชักน้ำเข้าพื้นที่เพื่อทำนา และใช้วิธีขุดเหมืองนำน้ำมาใช้ประโยชน์ โดยในสมัยที่พนมวังยังอยู่ในเขตปกครองของหัวเมืองหรืออำเภอนาขยาด สมัยนั้นมีเกอซู(ทวดชูทวดควนน้อย) เป็นนายตำบล ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ตามแนวสายคลอง แม่เตย และคลองพังโย ชาวบ้านถากถางป่าใช้ทำไร่ทำนา อาศัยน้ำฝน น้ำคลอง และห้วยหนองที่มีอยู่จำนวนมาก โดยอาศัยแรงงานและสัตว์ในการทำนา ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงเป็นแบบพึ่งพาแรงงานช่วยเหลือกัน เช่น ขุดเหมือง สร้างทำนบชักน้ำเข้านา เป็นต้น

4) การใช้น้ำในการบริโภคอุปโภค

แหล่งน้ำสำหรับการบริโภคและอุปโภค ใช้แหล่งน้ำจากสายน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านหมู่บ้าน

2. ยุคที่สอง ยุคสมัยสร้างป่าเป็นนารวม (ญาติ) พ.ศ. 2460 – 2530

2.1 เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลง

สมัยนี้ชุมชนพนมวังก็ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วย ห้วย หนอง คลอง บึง และมาบ ชุมชนเริ่มขยายมากขึ้นแถบควนน้อย ควนปริง ไสยวน ท่งชิงหนั่ง และเขาพนมวังก การจัดการน้ำในการทำนาก็เป็นแบบพึ่งพาเกลดอง แต่มีระบบทำนบ ทำนบเหมือง นายเหมืองทำหน้าที่ปล่อยน้ำในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เป็นการแบ่งปันน้ำทำนาได้ทั่วถึง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนยังเป็นระบบเกลดอง ที่คอยให้ความช่วยเหลือกัน ในสมัยนี้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการใช้คลองแม่เตยและคลองพังโยเป็นเส้นทางสัญจรเพื่อการค้าระหว่างตลาดบนหรือตลาดเกาะยาง กับตลาดบ่อนห้วยหมากหรือตลาดล่างในช่วงทศวรรษ 2510 โดยมีวัดเกาะยาง วัดควนปริง วัดท่งชิงหนั่ง วัดควนแพรกหาและวัดหนองโต๊ะปานเป็นศูนย์กลาง ระยะแรกมีการจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้นในวัด ระยะหลังพื้นที่วัดและโรงเรียนได้จัดสรรปันส่วนเป็นเขตโรงเรียนอย่างชัดเจน

ในบางชุมชนยังมีการทำไร่ ถางป่าเผาปรน และแทงสักปลูกข้าวไร่ในที่ดอนที่พึ่งแต่น้ำฝน พร้อมกับการปลูกผักไร่ เช่น มะเขือ พริก ข้าวโพด หัวมันจีหนู เผือก มัน ข่า ตะไคร้ ฯลฯ ส่วนที่นาในที่ลุ่มชาวบ้านจะล้อมที่นาเป็นคันนา บนคันนาจะปลูกต้นโดนด ต้นมะพร้าวไว้ทำน้ำตาล พอเดือนสามไปถึงเดือนหก คนจะเกี่ยวข้าวนานสองสามเดือน มีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงาน เรียกว่าลงแขก ซอมือ ออกปาก ทุกครัวเรือนจะมีขี้ข้าวของใครของมันหรือ “เรินข้าว” ไว้กินตลอดปี

ในแต่ละชุมชนหรือกลุ่มบ้านจะมีที่นาในการทำนา ในที่นาส่วนมากจะมีจอมปลวกไว้ปลูกคึปลี(พริก) ผักต่าง ๆ ไว้บนจอมปลวกเวลาน้ำท่วมจะไม่ตายเก็บไว้กินในฤดูน้ำหลากไม่ต้องเดือดร้อน

ในช่วงนี้พื้นที่พนมวังซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดพัทลุงที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองอู่นาข้าวสำคัญแห่งหนึ่ง ซึ่งช่วงแรกเป็นการผลิตเพื่อยังชีพแบ่งขายเท่าที่จำเป็น และในช่วงต้นทศวรรษ 2520 เป็นต้นมามีการทำนาเพื่อการค้ามากขึ้น

ยุคสมัยใหม่นี้ประชากรเพิ่มรวดเร็ว เพราะมีตลาดซื้อขายผลผลิตที่รุ่งเรืองที่สุด คือ ตลาดเกาะยาง (ตลาดบน) และตลาดบ่อนห้วยหมาก (ตลาดล่าง) เส้นทางตลาดจึงคงเติบโตไปพร้อมกัน แต่การทำมาหากินในสังคมสมัยนี้มีการทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ วัว หมู ขี้พริ้ว เป็ด ไก่ หางของปลา จับปลา ส่วนมากจะไปตามหนองต่าง ๆ ก็ได้ปลามากมายไก่ เป็ด (แบบปล่อยทุ่ง) มีการ “ออกปาก” ช่วยเหลือเกื้อกูลในหมู่บ้าน ในช่วงหน้าฝนเลี้ยงสัตว์ วัว ควาย ในที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง มีอาสาสมัครคอยดูแล

การตั้งบ้านเรือน การตั้งบ้านเรือนเกือบทุกครัวเรือนจะสร้างบ้านยกพื้นสูงประมาณ 1.50 เมตร ถึง 2 เมตร ในช่วงกลางบ้านที่ขึ้นมาจากบันไดหน้าบ้านเรียกว่านอกชานบ้านส่วนใหญ่จะหันหน้าไปทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเขาบอกว่าหันไปทางเมืองใหญ่ การยกพื้นสูงเพื่อไม่ให้น้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลากมากในบางปีมีนอกชานในทุกครัวเรือนบ้านจะใหญ่บ้างจะเล็กอยู่ที่ฐานะของแต่ละครัวเรือน บ้านที่มีหลายครัวล้อมรอบมีนอกชานอยู่กึ่งกลางตัวบ้านส่วนใหญ่จะมีลูกหลานหลายครัวอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่จะมีมุมนั่งตั้งเป็นครัวโดยมากจะอยู่ทางทิศตะวันตก ในแต่ละเตาจะตั้งก้อนเส้า 3 ก้อน เป็นเตาทำนึ่งเองส่วนด้านบนเตาทำเป็นผลาไว้เก็บ สัมภาระเช่นเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ อาหารการกิน ปลาแห้ง พริกแห้ง กระบอกเกลือ หอม กระเทียม ฯ ในส่วนอื่น ๆ ทำเป็นห้องเก็บสมบัติ ห้องนอน ห้องพระ ตามแต่ฐานะของบ้านนั้น ๆ ในแต่ละกลุ่มบ้านหรือในแต่บ้านรั้วรอบขอบชิดนั้นเอง(คตบ้าน)มีวิธีทำโดยการปลูกต้นไม้ไว้รอบ ๆ บ้านนั้นเองไม่ว่านำมาปลูกให้เป็น คต เช่น ไม้สีสุก ขี้แรด หวายขม หวายน้ำ คือหาไม้ที่มีหนามมาปลูกไว้กันโจรในสมัยนั้น ถ้าคตล้อมกลุ่มบ้าน ในแต่ละบ้านจะมีคตอีกชั้นในเวลากลางคืนประตูทางเข้าคตที่ล้อมกลุ่มบ้านหรือล้อมบ้านจะเอาไม้ไผ่หนาม(ไม้สีสุก)มาขวางเอาใบโดนคตแห่งปิดไว้ข้างบนหนามไผ่อีกชั้นหนึ่งด้วยถ้าคนเดินผ่านจะได้ยินเสียง

เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเส้นทางคมนาคม จากอดีตไม่เกิน 100 ปี มีเส้นทางคมนาคมทางน้ำ จากคลองไธไธ ที่ต่อมาจากคลองพังโย มีเรือขนของมาจากคลองปากกระ แต่ตอนหลังตื่นเงินและมีทางบกเข้ามาทดแทน จึงไม่นิยมใช้และเลิกไปในที่สุด ได้พัฒนาเป็นเส้นทางเป็นทางบก ที่เป็นทางถนนลูกรังเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน และเข้าสู่อำเภอเมืองและอำเภอควนขนุน อีกประเภทคือ ทางฟลี้

เป็นเส้นทางย่อยใช้เดินทางระหว่างห่อมบ้าน มีจำนวนมาก ซึ่งเป็นทางขนาดเล็กกว้างไม่เกิน 2 เมตร เป็นทางที่เสมอกับพื้นที่ดิน แต่ถูกใช้ประโยชน์บ่อยจนเป็นทาง ยามหน้าฝนน้ำท่วมเส้นทางนี้จะถูกเปลี่ยนเป็นทางระบายน้ำ ในช่วงน้ำท่วมจึงไม่มีปัญหาหาน้ำท่วมขังนาน

ในช่วงนี้เมื่อมีการสร้างถนนขึ้นหลายสาย เพื่อการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น ดังตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญที่ผู้ปกครองพื้นที่ร่วมดำเนินการกับทางราชการสร้างถนนทั้งในพื้นที่พนมวังค์และพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

พ.ศ. 2478 ทางอำเภอควนขนุนจัดสร้างถนนจากที่ว่าการอำเภอควนขนุนถึงอำเภอคูหาสวรรค์

(อำเภอเมือง) ผ่านตำบลควนขนุน ตำบลโดนดด้วน ตำบลนาขยาด ตำบลปรางหมู่

พ.ศ. 2501 สร้างถนนสายชะมวง – ป่าพะยอม เสร็จ ยาว 10 กิโลเมตร สร้างสายไสยว (ศาลายอด)

– ควนดินแดง เสร็จ ยาว 4 กิโลเมตร

สร้างสายเกาะยาง – ตะแพน เสร็จ ยาว 5 กิโลเมตร

พ.ศ. 2500 – 2501 มีการซ่อม ถนนสายม่วงลูกดำ – พนมวังค์ ผ่านหมู่ 1, 7, 9 และหมู่ 11

ยาวประมาณ 8 กิโลเมตร

พ.ศ. 2501 ซ่อมถนนสายควนขนุน – ทะเลน้อย เสร็จ กว้าง 16 เมตร ยาว 10 กิโลเมตร

ซ่อมถนนสายสี่แยกไสยว – วัดลานแซะ เสร็จ ยาว 3 กิโลเมตร

ซ่อมและทำเพิ่มเติมถนนสายควนขนุน – เขาปู่ เสร็จยาว 8 กิโลเมตร

พ.ศ. 2505 ซ่อมและฝังท่อถนนสายสี่แยกไสยว – ห้วยหมาก ด้วยงบประมาณของจังหวัด ฝังท่อ 2 ตำแหน่ง

ซ่อมและฝังท่อน้ำถนนสายเกาะยาง – ตะแพน 3 แห่งด้วยงบประมาณของจังหวัด

ซ่อมถนนสายควนขนุน – เขาปู่ ด้วยงบประมาณจังหวัด ทั้งงานดินงานลูกรัง

ซ่อมถนนสายศาลายอด – มะกอกเหนือ ด้วยงบประมาณจังหวัด

ซ่อมถนนสายทุ่งชิงหิ้ง – เขาป่าเจ้า ด้วยงบประมาณของจังหวัด

ซ่อมถนนสายป่าพะยอม – หัวถนนด้วยงบประมาณจังหวัด

ซ่อมและฝังท่อในถนนสายทุ่งข้า – ตะแพน 2 แห่ง

การดำเนินการสร้างถนนต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตั้งบ้านเรือนจากหันหน้าเข้าหาสายน้ำเปลี่ยนมาเป็นหันหน้าเข้าหาถนนแทน

ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 เรื่องนโยบายต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ใน พ.ศ. 2523 – 2524 ได้เริ่มพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น มีการสร้างถนนสายเอเชียแบบสองช่องจราจรตัดผ่านสี่แยกไสยว ณ บริเวณทำเนียบกลายเป็นห้าแยก ฝังท่อระบายน้ำเพิ่ม สายน้ำยังคงไหลคล่อง

4 ทิศ ทั้งในแนว เหนือ – ใต้ และแนวตะวันตก – ตะวันออก ต่อมา ณ บริเวณสนามชนวัวพื้นที่วัฒนธรรมเดิมมีการถมที่ผืนใหญ่ รวมทั้งถมทางน้ำเดิมในแนวทิศใต้ – ทิศเหนือ

ประการสำคัญ คือ การร่วมซ่อม สร้างถนนสายสี่แยกไสยวน – ลานแซะ กับสายสี่แยกไสยวน ถึงบ่อนห้วยหมากนั้นก่อให้เกิดศาลาพักของคนเดินทางที่เรียกกันว่า “*ทำเนียบ*” หรือ “*สี่แยกไสยวน*” สี่แยกตรงนี้มีความสำคัญกับคนในพื้นที่อย่างมากในเชิงการเป็นจุดศูนย์กลางของตำบล เป็นพื้นที่เชื่อมต่อฝั่งคอก-ฝั่งออกของถนนเพชรเกษมหรือถนนเอเชีย และเป็นเส้นทาง 5 แยก ไปตัวอำเภอควนขนุนอีกทาง เมื่อมีการยกถนนขึ้นเป็นถนนลาดยาง พื้นที่ตรงนี้จึงประสบปัญหาน้ำท่วมหนักและนาน สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้คน

2.2 แหล่งน้ำและการไหลผ่าน

แหล่งน้ำธรรมชาติ ยังเป็นแหล่งน้ำเดียวกับในยุคแรก มีสาขาลอดแนว น้ำจะใส มีปลามาก น้ำลึก และมีการตั้งชุมชนริมน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติมี คู คลอง ห้วย หนอง บึง และมาบ หรือแม้แต่แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำใต้ดิน ที่เรียกกันว่า “*บ่อน้ำทราย*” ที่ไม่เคยแห้งขอด ให้ผู้คนในพื้นที่ได้ร่วมกันใช้ในหน้าแล้งแล้วยังเป็นเสมือนพื้นที่ร่วมศูนย์กลางของคนในชุมชนให้มีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกันมาช้านาน และยังมีการขุดบ่อน้ำตื้นใช้ ชุมชนพนมวังก็น้ำจากการขุดบ่อน้ำตื้นลึกประมาณ 5-6 เมตร ก็สามารถมีน้ำใช้ได้ตลอดปีทุกครัวเรือนไม่เคยขาดน้ำ ดังเวทีในหมู่ 2 ได้เล่าถึงการใช้น้ำในอดีตว่า “*เมื่อก่อนน้ำท่วมก็ท่วมไปไม่เดือดร้อนอะไร หน้าแล้งก็ไม่เป็นไรยังพอน้ำใช้ได้ ถ้าบ้านเองไม่มีก็ไป ขอใช้เพื่อนบ้านได้ อยู่กันเป็นกลุ่มบ้านเป็นหย่อมๆ และหย่อมบ้านมี 2-3 ครัว บ่อน้ำเดียวก็ใช้กันพอ*” น้ำใช้และน้ำดื่ม ชุมชนได้ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นและเก็บน้ำฝนไว้เป็นน้ำดื่ม ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรอาศัยแม่น้ำสายหลักคลองแม่เตยซึ่งไหลมาจากสายน้ำท่าแนะ มีน้ำไหลตลอดปีไม่เคยแห้งไหลผ่านหมู่ที่ 7 หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 2 และคลองพังโย ซึ่งเป็นคลองในอดีตที่มีขนาดกว้างและลึก ไหลผ่านหมู่ที่ 6 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 2 และยังมีสายน้ำย่อยจากสายหลักผ่านหมู่บ้าน เช่นคลองไสยวน คลองไสลาว และแหล่งน้ำที่ไหลผ่านลอดภูเขา หรือที่เรียกว่าถ้ำปลา อยู่ในหมู่ที่ 6 ไหลผ่านหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 2 คนในชุมชนสามารถใช้น้ำจากแหล่งน้ำเหล่านี้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี

2.3 การจัดหาแหล่งน้ำ

การจัดหาแหล่งน้ำในช่วงนี้ก็เพื่อการทำนาอย่างเดียว ในช่วงเดือน 6 -7 (มิถุนายน-กรกฎาคม) ชาวบ้านจะเตรียมหาที่นาเตรียมไว้ในที่นาของตัวเอง ที่เช่า หรือที่แบ่งกับเจ้าของที่นา หรือเตรียมคันในที่ตัวเอง จากนั้นจะชวนกันไปท่มนบตามกำลัง “ขุน” (ก้านัน) หรือผู้ใหญ่บ้าน พร้อมตกแต่งทางน้ำย่อยที่จะ

เข้านาในพื้นที่ต่างๆ โดยการทຸ່ມนบที่ต้องอาศัยแรงงานของชาวบ้านมาช่วยกันมากขึ้น เพราะในช่วงนี้มีที่นา
มากขึ้น ในพนมวังก็ต้องทຸ່ມนบมีหลายแห่ง เช่น นบหลุมพอ นบหนักกุล นบหัวไทร นบไทรหนูน เป็น
ต้น โดยส่วนใหญ่ชื่อนบจะตั้งมาตามลักษณะของสายน้ำของแต่ละพื้นที่

ส่วนคนที่ดำเนินการให้มีการระดมคนเพื่อการทຸ່ມนบนั้น โดยส่วนใหญ่จะมีคนช่วยจัดการ
แทนผู้ใหญ่ หรือ กำนัน เรียกว่าแกนนำในการทຸ່มน้ำ ส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความคิดกับตำแหน่งที่จะทຸ່มนบ
เมื่อถึงเดือน 6 ตัวแทนทຸ່มนบจะไปหารือกับกำนัน หรือ ผู้ใหญ่บ้าน ว่าถึงเวลาทำนา ต้องมาช่วยกันทຸ່มนบ
ผู้ใหญ่หรือกำนันก็จะนัดวันให้ชาวบ้านมาร่วมกัน โดยตัวแทนจะเดินนัดชาวบ้านในเขตที่ต้องใช้น้ำ เมื่อถึง
วันชาวบ้านก็จะมาช่วยกัน เตรียมจอบ พรวน บึงก็ไถไผ่ หรือช่วยสานไผ่ไผ่ทำแบบแปลน 2 ข้าง
ไว้ใส่ดิน จากนั้นก็เดินกันไปทำตำแหน่งจะทຸ່มนบ จากการศึกษาที่พบ มี 3 วิธี ดังต่อไปนี้

1) *นบคันดิน* โดยใช้ไม้หลักปักไผ่ย่างนา ปักตลอดตามแนวขวางคลองด้านบน และ
ด้านล่าง ถ้าเหมืองกว้างจะทำคันนบหนาถึง 2 เมตร แต่ถ้าเหมืองแคบจะลดขนาดความกว้างคันนบลงมา
ส่วนเสาที่ปักยาวตามแนวขวางนั้นแต่ละเสาห่างประมาณ 50 เซนติเมตร แล้วแต่ขนาดไม้ ถ้าไม้ใหญ่จะห่าง
มากกว่าไม้ขนาดเล็ก จากนั้นเอาไม้ขนยาวมาขวางตามคลองสลับกับการขุดหน้าดินมาถม (โต๊ะ) ดินที่ขุด
มานั้นต้องมีหญ้าและรากปนมาด้วย ถมและใส่เป็นทอดๆ ขุดตามคันหมด จนคันนบสูงพอที่จะน้ำไหลเข้า
พื้นที่นาได้ จึงเอาต้นกล้วย หรือหญ้าแฝกไปปักขอบนบหรือคันดินทางด้านใต้ รากของต้นกล้วยหรือแฝกจะ
งอกทำให้คันดินแข็งแรงมากขึ้น หลังจากนั้นก็ทิ้งช่วงให้ดินแห้ง เมื่อเข้าหน้าฝน ก็จะช่วยกันถมเพิ่มเติมอีก
ครั้งให้แน่ใจว่าคันนบแข็งแรงพอที่จะรับน้ำและน้ำเข้านาได้ รวมทั้งช่วยกันเปิดทางน้ำให้ลึกกว่าเดิม และ
แต่งเหมืองให้น้ำไหลสะดวก เมื่อน้ำไหลผ่านไปเรื่อยๆ คนในเขตถัดไปก็จะช่วยทຸ່มนบในเขตนั่นๆ อีก จน
น้ำกระจายทั่วทุ่ง แต่ถ้าติดขัดตรงที่ดินนั้นใคร คนตรงจะช่วยกันตกแต่งให้น้ำไหลสะดวก และเข้านาได้

2) *นบกรองขัดเรือก* เป็นการทำนบโดยใช้ไม้ไผ่สีกผ่าเป็นเส้นๆ ประมาณนิ้วครึ่ง มา
ขัดลายขัด เป็นแผ่น มาวางเป็นขวางสายน้ำฝั่งบนนบและใต้บน โดยมีเสาหลักปักไว้เหมือนทำนบคันดิน
แล้วเอาดินมาใส่ไว้เต็มคันและแน่นก็ใช้ได้

3) *นบกั้นโหม หรือนบขี้* ทำโดยสานไม้ไผ่ขัดเช่นเดียวกับแบบที่ 2 แต่ขัดให้แน่นกว่า
และเอามาวางขวางลำน้ำ วางขัดกับหลักไผ่ย่างหรือกระท่อม น้ำจะเล็ดลอดไปได้ แต่จะนิยมทำในเหมือง
ขนาดเล็กหรือเหมืองสายย่อย มีประโยชน์ในการคักน้ำในระยะสั้นๆ และเข้านาส่วนตัว โดยมากจะทำที่ดัก
ปลาไปด้วย เพราะปลาจะขึ้นตามหญ้างู (ขบขี้)

การจัดการเป็นลักษณะการช่วยเหลือกันและกันเพื่อนำน้ำเข้ามานั้นชาวบ้านมีความตระหนักร่วมกันว่าเป็นหน้าที่ทุกคนต้องทำ แม้ว่าจะมีคำสั่งจากกำนันหรือไม่มีก็ต้องช่วยกัน อย่างไรก็ตามกำนันในยุคนี้ก็มีอิทธิพลมากในการออกคำสั่ง หรือสั่งการให้ชาวบ้านทุกครัวเรือนได้ไปช่วยกันทຸ່ມນบ แม้ว่าปຸ່ມນบ คำสั่งด้วยวาจาแต่คนในชุมชนก็เต็มใจไปช่วยกันทำ โดยไม่เห็นแก่ตัว ทำจนเสร็จ “วันนี้ไม่เสร็จพรุ่งนี้เช้าก็มากันใหม่” และคิดว่าในส่วนแปลงดินตัวเองนั้นควรที่จะทำโดยตัวเองไม่จำเป็นต้องเรียกร้องใคร “เขาทำมาข้างบนก็ช่วยมามากแล้ว เาวันนี้เราจะทำเองไม่ได้หรือ” โดยครอบครัวจะเอาข้าวปลา มาส่ง คำสั่งของกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านที่มีอำนาจเป็นที่เล้าต่อๆ กันมา เช่น มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งชื่อ “ชู” เป็นคนไม่ค่อยมีอำนาจ ชาวบ้านไม่ค่อยเชื่อถือ แต่เวลาจะให้ชาวบ้านไปทำอะไรต่างๆ เช่น ทຸ່ມນบ ก็อ้างว่า “ชูสั่งมา” ชาวบ้านก็จะไปกันมาก นายชูเลยได้รับฉายาว่า “ชูขุนสั่ง”

ทีมวิจัยได้ศึกษาวิธีการจัดการทຸ່ມນบ ในคลองแม่เตย พบว่ามีหลายตำแหน่งตลอดสายคลอง แต่ละตำแหน่งจะมีผู้รับผิดชอบหลักและดูแลคือเจ้าของที่ดินที่อยู่ติดกับตำแหน่งที่ทำนบและชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากน้ำในตำแหน่งนั้นๆ ตัวอย่างตำแหน่งนบหนึ่งที่ทำในหมู่ 8 สมัยนั้นตรงกับผู้ใหญ่คล้าย สุดเรือง (ราวช่วง พ.ศ.2480) ตรงกับกำนันคล้าย ท่านได้ตั้งนายพอม รักชัย ให้เป็นตัวแทนผู้ใหญ่บ้านนำคนไปช่วยกันทຸ່ມນบเพราะเห็นว่าใกล้ช่วงทำนาแล้ว และที่นายพอมก็อยู่ที่เหมาะสมจะทຸ່ມນบ นายพอมจึงได้เดินบอกคนที่จะทำนาจากเขตบ้านเก่า ในทุ่งไสลว ไปช่วยทຸ່ມນบที่ วังไทรหนุน (ตำแหน่งจากคลองหน้ากุศลลงไปทางทิศตะวันออก) ชาวบ้านหลายคนก็นำอุปกรณ์ไปช่วยกัน ทำนบกั้นดินจนเสร็จ หลังจากทຸ່ມນบ วังไทรหนุนเสร็จ นายพอมก็นัดแนะชาวบ้านอีกครั้งให้ไปช่วยกันชักน้ำ หรือเปิดทางน้ำที่วัดล้อ (พิกุลทอง) เพื่อให้ น้ำจากคลองท่าแนะไหลลงมายังบ้านหัวพรุ (ทิศเหนือของอำเภอควนขนุนปัจจุบัน) ชาวบ้านก็ชวนกันเดินเท้าไปเกือบ 10 กิโลเมตรเพื่อไปช่วยกัน เมื่อน้ำเริ่มไหลจากคลองท่าแนะลงสู่หัวพรุ น้ำจะล้นเอ่อเข้าที่นาคนแถบนั้นๆ ก็ได้เริ่มไถนา และหว่านกล้า น้ำไหลเรื่อยลงมายังผ่านทุ่งยางแค บ้านหัวคด จึงมาช่วยกันเปิดทางน้ำอีกครั้งให้ลงสู่คลองหน้ากุศล เมื่อมาถึงนบวังไทรหนุน ชาวบ้านที่นี้จึงได้เริ่มทำนา คนที่ได้น้ำก่อนก็จะไถไถก่อนได้หว่านกล้าก่อน เมื่อน้ำลงไปทางใต้เรื่อย ๆ คนแปลงถัดไปจึงจะได้ใช้น้ำ การทำนาในสมัยนั้นจึงค่อยๆ ทำตามน้ำที่ได้ เพราะน้ำจะไหลเอื่อยๆ ชะบะตามทุ่งนา

การช่วยเหลือกันในการทຸ່ມນบนั้น จะไม่มีขอบเขตหมู่บ้านเข้ามาเกี่ยว แต่ในให้ความสำคัญกับขอบเขตตำบล เช่น จะทຸ່ມນบที่ ม.3 แต่ถ้ารู้ข่าวถึงคน ม.5 คน ม.5 ก็จะมาช่วยอย่างแข็งขันจนเสร็จ เช่น ครั้งหนึ่งมีการทຸ່ມນบที่บ้านเกาะยางเพื่อให้ น้ำไหลมาลงทุ่งเกาะสระ ในเขต ม.3 และทุ่งควนปริงและทุ่งชิงหิ้ง เมื่อทຸ່ມนบเสร็จก็ต้องช่วยกันขุดเหมืองส่งน้ำเข้ามา ปรากฏว่าคนมาช่วยกันทุกครัวเรือน

และจำนวนมาก ผลที่เกิดขึ้นคือ คนในทุ่งนี้ได้ทำนาด้วยกันหมด และความสัมพันธ์ระหว่างกันก็ยาวนาน จนถึงบัดนี้ อย่างไรก็ตามปี พ.ศ. 2518 เริ่มมีการทำนบแบบซีเมนต์ และมีการ เปิด-ปิด น้ำในเหมือง ในช่วง นั้นเริ่มเห็นว่าน้ำตื้นมากขึ้น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการแต่งเหมือง ทุ่งนบ เปิดเหมืองยังคงมีต่อเนื่อง แต่ มิติการช่วยเหลือมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ คือ 2518 สมัยเงินผัน เริ่มมีการจ้างชาวบ้านให้ไปขุดเหมือง โดยคิดค่าจ้างคิว(ลูกบาศก์เมตร)ละ 10 บาท การช่วยเหลือค่อยๆลดลงเพราะมีค่าแรงในบางพื้นที่ จนถึง พ.ศ. 2530 การร่วมใช้แรงงานเพื่อสาธารณะในหลายมิติได้หายไป รวมทั้งในการทุ่งนบ และการจัดการน้ำโดยคน ในชุมชน

2.4 แหล่งน้ำเพื่อการบริโภคอุปโภค

ส่วนแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ในครัวเรือนของชุมชนพนมวังก้นในช่วงนี้ใช้แหล่งน้ำจากแหล่ง น้ำธรรมชาติ เช่น การขุดบ่อน้ำตื้นจากการขุดบ่อน้ำตื้นลึกประมาณ 5-6 เมตร และน้ำฝนใช้บริโภคเป็น หลัก และใช้น้ำจากห้วย หนองคลองบึงต่างๆ เพื่อการเกษตรต่างๆ ชุมชนพนมวังก้นมีน้ำใช้ตลอดปีทุก ครัวเรือนไม่เคยขาดน้ำ

3. ยุคที่สามยุคพืชสัตว์พาณิชย์ประดิษฐ์เมือง (พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน)

3.1 บริบทแห่งยุค

นับจากปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา มีโครงการสร้างพื้นฐานเป็นเส้นทางคมนาคมทางบกตัด ผ่านชุมชนพนมวังก้นประจวบไชยเมฆมูม เส้นทางหลักคือ ถนนสายเอเชีย สายพัทลุง – ควนขนุน สายแยกโพธิ์ทอง – ศรีบรรพต สายแยกโพธิ์ทอง – ควนขนุน ในขณะที่เดียวกันก็เกิดการขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัย และที่ทำมาหากินตามแนวคลอง และที่ควน จนส่งผลกระทบต่อสายน้ำธรรมชาติ ตั้งแต่มาบ ห้วย คลอง หนอง บึง และ เหมือง ประการสำคัญคือ ส่งผลกระทบต่อพื้นที่นาเกลือจากนาข้าว กลายเป็นนายาง นาปาล์ม นาปศุสัตว์ นา ผัก นาไม้ผล ไปจำนวนไม่น้อย ทั้งๆที่ตำบลพนมวังก้นเป็นตำบลขนาดเล็กในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีพื้นที่ 17,747 ไร่ หรือ 28.40 ตารางกิโลเมตร จำนวน 8 หมู่บ้าน 1,779 ครัวเรือน ประชากร 4,734 คน นับถือศาสนาพุทธ 100 % โดยมีพนักงานบริษัทและอื่นๆ 50 % เกษตรกร 40 % รับราชการ-รัฐวิสาหกิจ 10 %

ในส่วนของความเจริญด้านเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ช่วยอำนวยความสะดวกอย่าง หลากหลายแต่ก็มาพร้อมกับการหวังพึ่งคนอื่น ยึดความสะดวกถูกใจแต่ตนเองฝ่ายเดียวในลักษณะ “ตัวใคร ตัวมัน” ขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การดำเนินชีวิตพัฒนาจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมือง ระบบ

เรือญาติจากยุคที่ผ่านมามีคล้อยลง ก่อเกิดเป็นชุมชนเรือขายกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยหลากหลายกลายเป็นปัญหาในการจัดการน้ำทั้งน้ำหลากและน้ำแล้ง

ตั้งแต่ปี 2530 – ปัจจุบัน สี่แยกไสยวนอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ ภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ขณะเดียวกันจำนวนครัวเรือนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มอย่างรวดเร็ว ถนนสายเล็กสายน้อยดั้งเดิม ที่เกิดจากทางพหลิมิจำนวนมากขึ้นตามลำดับ ในส่วนของถนนสายคอนกรีต – พัทลุง ก็เป็นถนนลาดยางสายเอเชีย ปรับใหม่ เป็นถนนสี่ช่องจราจร สี่แยกไสยวนกลายเป็นห้าแยกที่เติบโต ประหนึ่งเมืองใหม่ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนค่อยๆ เปลี่ยนไป ตามความพอใจของผู้สร้างบ้านที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ปั้มน้ำมันจนปัจจุบัน ก่อนที่จะมีการตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่แล้วจะมีการถมที่ดินตามพื้นที่ของตนเองที่มีอยู่ บางพื้นที่ทำให้การถมที่ขวางทางน้ำเดิม ทำให้การไหลของน้ำเปลี่ยนทิศทางเอ่อล้นไปสู่พื้นที่ที่ต่ำกว่า ทำให้เกิดภะว่น้ำท่วม เมื่อชาวบ้านประสบปัญหาน้ำท่วมก็ชุมชนก็ค่อยๆ ถมที่ดินสูงเท่าถนน ทำให้น้ำท่วมมากขึ้นตามแนวถนนสายเอเชีย จึงมีการฝังท่อระบายน้ำจากฝั่งถนนด้านทิศตะวันตกลงฝั่งทิศตะวันออก เป็นระยะๆ เพื่อลดปัญหาน้ำท่วม และปรับปรุงส่วนเส้นทางหรือช่องทางระบายน้ำธรรมชาติตลอดใต้ถนนเอเชีย มี คลองปรางหมู่ คลองหนองเคย คลองวังปีบ คลองบึงโย คลองนางชี ช่องบ่อกักเก็บน้ำอ่างวังทอง ท่อระบายน้ำสี่แยกไสยวนเดิม(ตรงข้าม รทส.) และคลองแม่เตย การยกระดับถนนขึ้นและเพิ่มเลน และการถมที่ดินริมฝั่งถนนเอเชียฝั่งตะวันตกทำให้เกิดน้ำไหลที่สะสมจากตำบลตะพานถึงถนนจึงขังนาน

ด้านการเกษตรในพื้นที่พนมวังนั้น ได้มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมานับ 100 ปี มีระบบการจัดการโดยระบบการปกครองสมัยก่อน ผสมกับการจัดการของคนในพื้นที่ แต่ในปัจจุบันการเกษตรมีหลากหลายขึ้นและได้เปลี่ยนแปลงไปจากแปลงใหญ่เป็นแปลงย่อยตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน ระบบการจัดการน้ำเดิมจึงได้หายไป

เนื่องจากการขยายพื้นที่เพาะปลูก และตั้งบ้านเรือน ที่ดินมีมูลค่าเพิ่มขึ้น การเข้ามาของ
ผู้คนครอบครองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่สาธารณะค่อยๆขยายไป ที่ดินที่เป็นริมคลอง ริมเหมือง มาบ
ห้วย หนอง จึงถูกใช้ประโยชน์โดยผู้ที่มิที่ดินใกล้เคียง จนบางแห่งไม่เหลือร่องรอยแหล่งน้ำเดิม ขางแห่งลด
ขนาดและตื้นเขิน บางแห่งถูกเปลี่ยนเป็นสวนยาง สวนปาล์ม จากการสำรวจข้อมูล ในพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน
จึงพบว่าแหล่งน้ำตามธรรมชาติลดลงจำนวนมากดังตารางต่อไปนี้

พื้นที่ หมู่ที่	แหล่งน้ำในอดีต	แหล่งน้ำในปัจจุบัน	
		แหล่งน้ำธรรมชาติ	จากการขุด
1	เหมืองศิลาได้บ้านเก่า มาจากฝายหนักกุล มาบยายทอย มาบยายขวคบริเวณ โรงเรียนเขาพนม (ปัจจุบันถูกถม) หนอง จิก	เหมืองศิลาได้บ้านเก่า คลอง แดน	-
2	หนองควายลอย บ้านคกเขาบ่อลา (เป็น หนองลึกขนาดใหญ่) หนองเขาหมู (ข้าง คลองไธ้ไค) หนองบัว มาบหนองไธ้ ปาน หนองระหว่างบ้านยาวไปออก ระหว่างควน หนองขามลัม ห้วยวังเลน วังยาว(ควนออก) โคนทองเรือง(ทางพลี เก่าไปบ่อนห้วยหมาก)	เหมืองแดน เหมืองสายแขนง จากเหมืองแดน อ่างเก็บน้ำ เขาบ่อลา	แหล่งน้ำ 5 บ่อขนาดใหญ่บน เนิน แลเนินทางทิศ ตะวันออก (ขุดขายหน้าดิน) และบ่อน้ำเพื่อการเกษตรที่ ครัวเรือนขุดไว้ใช้มีจำนวน มาก
3	เหมืองเชื่อมควนน้อย(ทุ่งนาเล็ก) มาบ้าน ก่อสาควนปริง หนองม่วง หนองนกขุ่ม หนองจีกวาง หนองหญ้าปล้อง หนอง ปลีควาย หนองยางวาด	ปัจจุบันไม่มีการทำนา เหมือง ก็เลยไม่มี	ควนน้อย และหลังโรงเรียน ควนชุมชนบ้านควนปริง 110 ไร่
4	หานยาค้อจากบ้านแพรกหาคลองวัง ปีบ วังหนองหมอ บ่อไธ้หมัน หนอง พ้อ หนองเตย หนองปรือ	ยังมีทางน้ำแต่ปัจจุบันมีคลอง วังปีบ และวังหนองหมอ	-
5	หนองอีคำ เป็นหนองลึกไม่แห้ง ปัจจุบัน เป็นสวนปาล์ม สวนยาง หนองหว่า คลองพังโย เหมืองสายออกจากถ้ำปลา เหมืองย่อยจากคลองหูนบไหลลงคลอง ไธ้ไค	คลองพังโย เหมืองย่อยที่มา จากคลองหูนบ เหมือง เหมืองคลองถ้ำ	มี 2 หลุม -ทางทิศตะวันตกเขาบ่อลา และหน้าเหมืองคลองถ้ำ

พื้นที่ หมู่ที่	แหล่งน้ำในอดีต	แหล่งน้ำในปัจจุบัน	
		แหล่งน้ำธรรมชาติ	จากการขุด
6	มี 6 สาย คือ 1. สายไธเล 2. สายหนอง ลั่น 3. สายบ้านออก 4. สายชายคลอง 5. คลองพังโย และ 6. เหมืองหน้า เหมืองคลองถ้ำกว้างประมาณ 1 งาน	ปัจจุบันเหลือเพียง จำนวน 2 สาย คือ เหมืองหน้าเหมือง คลองถ้ำ และคลองพังโย และมีการขุดเข้ามาเพื่อทำนา จนเหมืองแคบลงเหลือพื้นที่ เหมืองประมาณ 6-7 เมตร	มีนบฝายน้ำล้นท้ายเหมือง คลองถ้ำ มีประตูเปิด-ปิด
7	คลองแม่เตย คลองไสขวนมีป่าสาครุม คลอง มาบไสขวน มาบวังช้าง(ทางทิศ ตะวันออกถนนควนขนุน พัทลุง) หนอง ยาง หนองปด หนองนาหว หนองฝักจืด	คลองแม่เตย	
8	เหมืองแดน ทางน้ำลงระหว่างควน เหมืองไสลาว	เหมืองแดน เหมืองไสลาว	บ่อดินมีเจ้าของ 1 บ่อ

จากการพูดคุยกับชุมชนได้วิเคราะห์สาเหตุที่เส้นทางน้ำ/แหล่งน้ำได้หายไป แต่ละแห่งมีหลาย
สาเหตุ ดังนี้

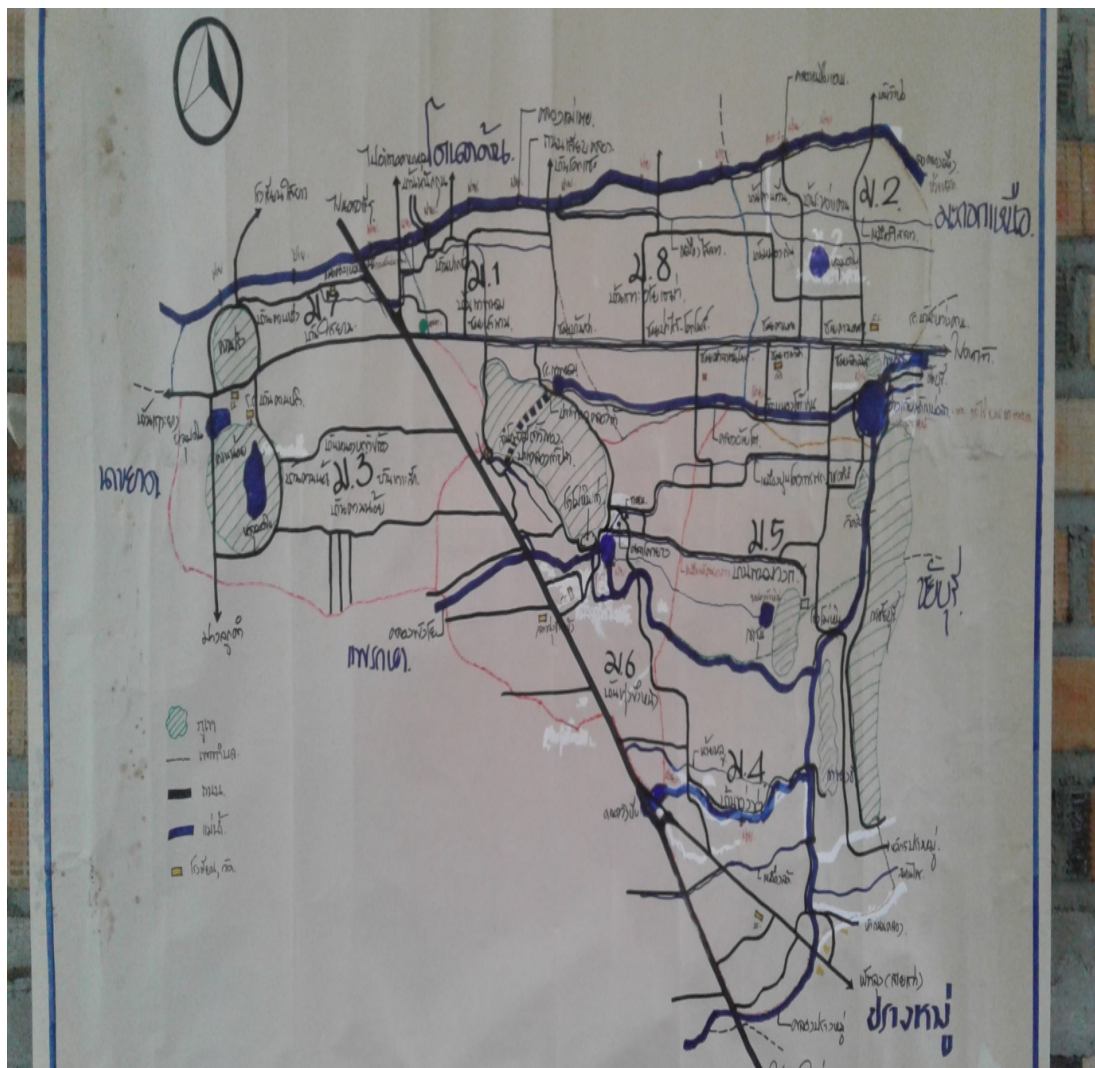
1) เหมืองจาก ม.1 บ้านเขาพนม ไป ม. 8 บ้านเกาะอ้ายเต่า และ ม.2 หลังวัดหนองโตะปาน
และไหลไปยังคลองเมือง ปัจจุบันไม่มีแล้วเพราะชาวบ้านบุกรุกสร้างที่อยู่อาศัย ปัจจุบันบางตอนยังมี
ร่องรอยแต่น้ำไม่สามารถไหลผ่าน

2) เหมืองในหมู่ 6 ต่อ ม. 5 สายไธเล เหมืองแคบจนไม่เป็นเหมือง น้ำไหลไม่ได้ เพราะปลูก
ยางมาลงในเหมือง และมีการทับถมจนไม่ไหลได้ และความจำเป็นในการทำนาไม่มีแล้วเพราะที่นาหลายที่
ยาง จึงไม่ได้ขุดลอกก็ตันหมด

3) สายหนองลั่น สายชายคลอง สายบ้านออก ในเขต ม.6 เป็นแขนงของคลองพังโย เป็นที่
ต่ำ ทางน้ำ ถูกกรุกเป็นสวนยางและต้นมาก แต่ในช่วงหน้าฝนน้ำจะไปสะสมอยู่มากท่วมสวนยาง

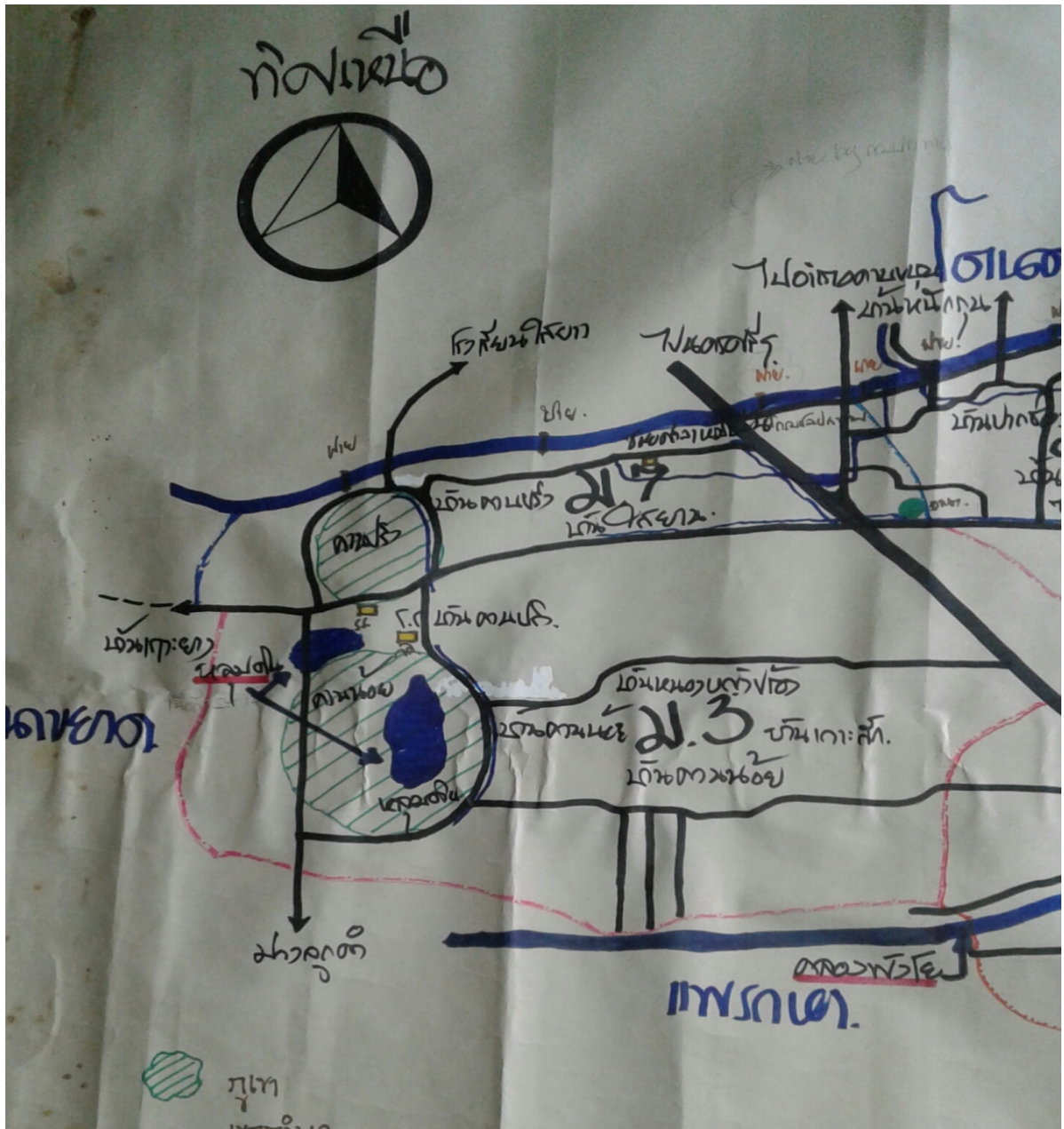
4) ภาย ห้วย หนอง ต่างๆ ถูกแปลงเป็นพื้นที่ทำกิน มีเจ้าของโดยการออกโฉนด ผู้ที่มีที่ดินแปลงดินกับแหล่งน้ำเหล่านี้จะชี้เขตเพื่อทำโฉนด เมื่อมีเจ้าของก็เป็นสิทธิส่วนตัว เมื่อได้จัดการที่ดินแล้วก็จ้างรถดัน ดันปลวก ดันดินที่สูง มาถมที่ต่ำ ค่อยๆ ทำค่อยเป็นค่อยไป จนไม่เหลือร่องรอย กลายเป็นที่นา ที่สวน

5) บริเวณริมคลองถ้ำแถวคลองไผ่โต จากแต่ก่อนกว้างมากเป็นเหมือนท้องกระทะ กว้างถึง 40 เมตร เป็นที่รองรับน้ำ ม. 1, 2, 3, 5, 6, 8 พอหน้าแล้งคนจะไปยกขอกุ้งปลา ไม่แห้ง หลังจากมีรถดันเข้าในพื้นที่ก็มีการปลวก ดันที่โคกไปใส่ที่ลึก ตอนนี้อความกว้างเหลือเพียง 10 เมตร ทำให้ในช่วงหน้าฝนน้ำจะท่วมหนักในบริเวณนี้

ภาพแสดงเส้นทางน้ำที่พบในพนมวังค์

แผนที่แสดงเส้นทางย่อยในแต่ละหมู่บ้านดังนี้ พื้นที่ หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 8 คลองแม่เตย เขมืองไฮลาว

ภาพแสดงหลุมดินขนาดใหญ่ในพื้นที่หมู่ที่ 3

3.3 การจัดการใช้น้ำ

สถานการณ์การใช้น้ำจากแหล่งน้ำในปัจจุบันพื้นที่ตำบลพนมวังค์ แบ่งเป็นแหล่งน้ำและประเด็นต่างๆและปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

1) น้ำฝน การใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่จะใช้เพื่อการทำนาอย่างเดียว ถ้านอกฤดูน่าน้ำฝนจะลงสู่เหมืองคลอง และไม่มีระบบการจัดเก็บ การเก็บน้ำฝนไว้ดื่มและใช้ตามครัวเรือนปัจจุบันลดน้อยลงมาก ถือได้ว่ายังไม่มีการจัดการน้ำฝนให้เกิดประสิทธิภาพ

2) น้ำบ่อ หรือบ่อน้ำตื้น ในอดีตนั้นบ่อน้ำตื้นมีเกือบทุกบ้าน ชาวบ้านใช้ทั้งดื่ม อาบ เกษตร เลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันนั้นการใช้ประโยชน์จากน้ำบ่อลดน้อยลงมาก ปัจจุบันทุกหมู่บ้านจะมีประปาเป็นของหมู่บ้าน โดยการเจาะน้ำบาดาลมาใช้ ทั้งอุปโภคและบริโภค รวมทั้งการเกษตรด้วย จึงไม่มีการดูแลบ่อ

3) น้ำจากเหมือง คลอง มีบางตอนที่มีการทำนบ เช่น นบหน้าเหมืองถ้ำปลา นบคลองแม่เตย แหล่งน้ำเหล่านี้ดินเลนและมีวัชพืชกีดขวางทางน้ำ

4) บ่อน้ำทราย มีกระจายทั้งตำบล คล้ายกับหนองน้ำขนาดเล็ก ดินไม่พัง แต่ตลอดทั้งปีน้ำจะไม่แห้ง น้ำจะคล้ายกับพื้นที่ชุ่มน้ำ บ่อน้ำทรายนี้มีประโยชน์มากกับการเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันนี้มีน้อยมาก และไม่ถูกใช้ประโยชน์ เพราะถูกแปรสภาพเป็นสวนยางร่อง และแปลงปาล์มในนา การจัดการน้ำจึงมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมกันฟื้นฟูแหล่งน้ำ และสร้างระบบการจัดการขึ้นมาใหม่

การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน มี 3 โครงการหลักดังนี้

1. การจัดการกลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย (5 โครงการ)
2. การจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตย ตลอดสาย (4 โครงการ)
3. สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองบังโย –คลองวังปีบ

บทที่ 4

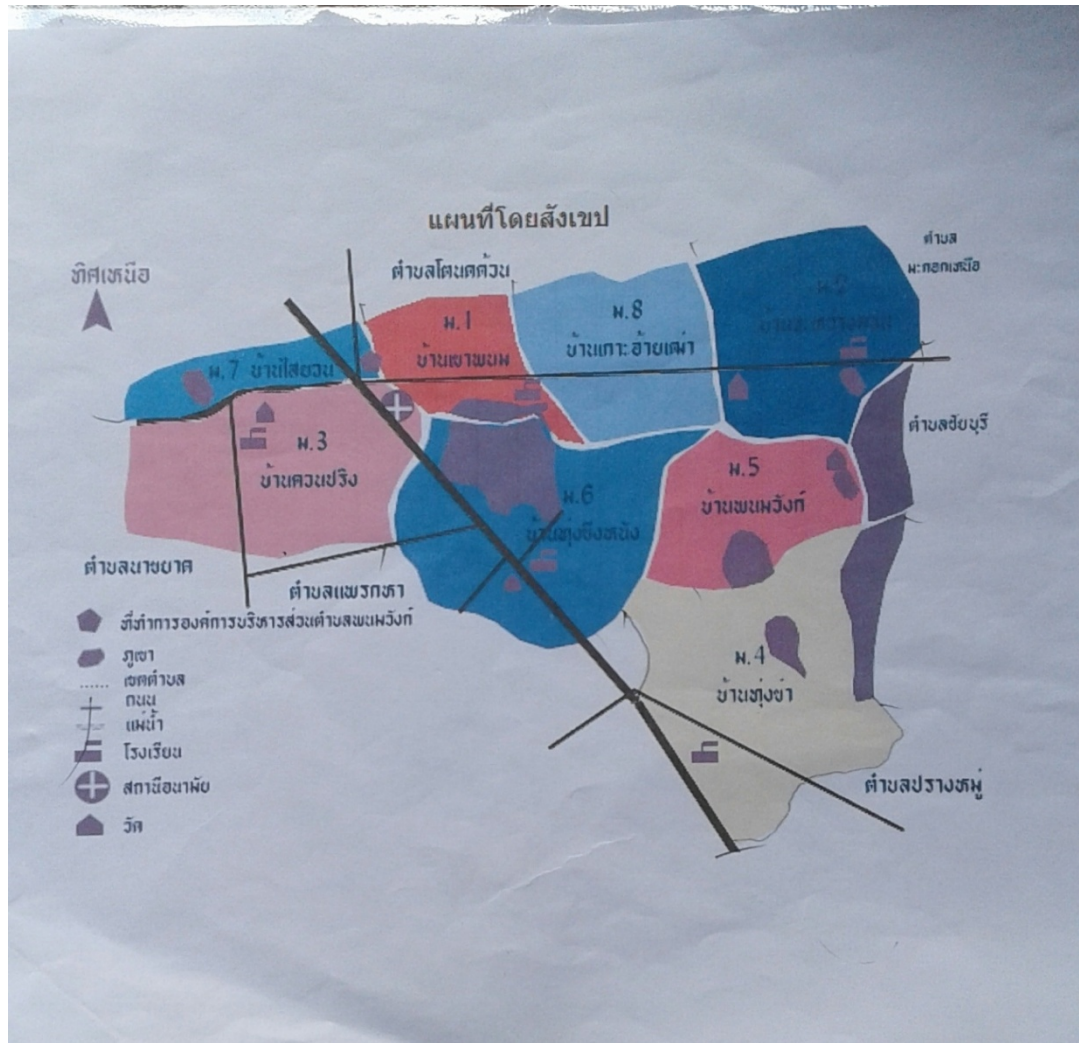
ระบบการใช้น้ำของชุมชน

ความเป็นมาของตำบลพนมวัง

ตำบลพนมวัง อยู่ในเขต อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.โตนดด้วน อ. กวนขนุน จ.พัทลุง ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.ทุ่งข้า อ.เมือง จ.พัทลุง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.ชัยบุรี อ.เมือง จ.พัทลุง และ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.นาขยาด อ.กวนขนุน จ.พัทลุง ห่างจากตัวเมืองพัทลุงไปทางทิศเหนือประมาณ 16 กิโลเมตร มีถนนเพชรเกษมหรือถนน สาย 41 ผ่านตำบล ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ เป็นพื้นที่ราบ น้ำท่วมถึง มีภูเขาสูงเล็กๆ ขึ้นโดดๆ 5-6 แห่ง มีลำคลองสายหลักไหลผ่านพื้นที่ 3 สาย คือ คลองแม่เตย คลองเมืองหรือคลองไอ้โต (คลองพังโย) และ มีคลองทุ่งข้าเป็นคลองกันระหว่างตำบลพนมวังกับในเขตหมู่ 1 กับหมู่ ม.4 ม.5 ม.8 และ ต.ปรางหมู่ อ.เมือง นอกจากนั้นเป็นสายเหมืองย่อยๆ และ แอ่งน้ำทั้งธรรมชาติ และที่เกิดจากการขุดขายหน้าดินเป็นจำนวนมาก ในแต่ละชุมชนหรือกลุ่มบ้านจะประกอบไปด้วยหลาย ๆ กลุ่มบ้าน โดยมี นายบ้าน คอยให้การดูแลในแต่ละชุมชน หลาย ๆ ชุมชนเรียกว่า หมู่บ้าน หลาย ๆ หมู่บ้านเป็นตำบลโดยมีขุนเช่นขุนปรางประณีต (ก้านัน) เป็นผู้ดูแลหลาย ๆ ตำบลขึ้นกับอำเภอเป็นผู้ดูแลเป็นทอด ๆ ไปในเรื่องต่างๆความปลอดภัยของประชาชน อาชีพของประชาชน การสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น ในแต่ละชุมชนการดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชนการตัดสินใจปัญหาหรือคดีต่าง ๆ บางชุมชนจะมีญาติตุลาการเป็นหัวหน้าในการตัดสินใจปัญหาหรือบางชุมชนจะใช้ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าในการตัดสินใจปัญหา โดยการลงมติเอาเสียงข้างมากเป็นสำคัญการเกิดเรื่องในสมัยนั้นส่วนมากมีหลายประเภท เช่น การลักขโมย จุคคร่า ขมขึ้นถ้าทางชุมชนตัดสินไม่สงบจะส่งให้ขุนปราง(ก้านัน) ถ้าไม่เรียบร้อยส่งอำเภอเป็นเช่นนี้ ถ้าเป็นคดีอาญาที่เกิดขึ้นในชุมชนทางผู้ใหญ่หรือก้านันจะส่งเรื่องให้ทางอำเภอ ๆ จะส่งเจ้าหน้าที่มาคุ้มตัวไปอำเภอ จังหวัดต่อไป

จากลักษณะดังกล่าวทำให้เห็นว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก ทำนา โดยการตั้งชุมชนเริ่มจากการตั้งเป็นห่อมบ้านตามสายตระกูลแล้วค่อยๆ ขยายขึ้นตามที่ เสาที่เพื่อเปลี่ยนป่าไผ่เป็นที่นา ทำปศุสัตว์ เรียกว่าเป็นการเกษตรเพื่อยังชีพ ปัจจุบันนั้นมีชุมชนบางส่วนของที่ตั้งอยู่ริมถนนสาย 41

ได้กลายเป็นชุมชนหนาแน่น แต่ยังมีชุมชนจำนวนมากได้ขยายเป็นกลุ่มๆ ตามแถบหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งมีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเขาพนม หมู่ที่ 2 บ้านระหว่างควน หมู่ที่ 3 บ้านควนปริง หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งข่า หมู่ที่ 5 บ้านพนมวังค์ หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งชิงหิ้ง หมู่ที่ 7 บ้านไสยวน หมู่ที่ 8 บ้านเกาะอายเด่า ดังแผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านโดยสังเขป

ชุมชนพนมวังก็มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากอดีตถึงปัจจุบัน เงื่อนไขสำคัญมาจาก 2 สาเหตุหลัก คือ การพัฒนาการทำการเกษตร และการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตการเกิดขึ้นรวมทั้งการขยายเส้นทางคมนาคม ดังนี้

1. การพัฒนาการทำการเกษตร แบ่งยุคการทำเกษตรตามลักษณะการจัดการน้ำเป็น 3 ช่วงสมัย คือ

1. ยุคสมัยก่อน พ.ศ.2460

1.1 บริบทของยุคสมัยสังคมบ้านป่าไผ่ขาวไว้ใน พ.ศ. 2437 เมื่อคราวที่พระสุยด้พจนกรณจากเมืองหลวงออกมาตรวจการในเมืองพัทลุงลำปำ พบว่า อำเภอนาหยาดเป็นอำเภอหนึ่งในสามสิบอำเภอของเมืองนี้โดยมี “หัวเมือง” หรือ “นายตำบล” ที่เรียกกันว่า “เกอ” เป็นผู้ปกครองแต่ละอำเภอที่อยู่ภายใต้การกำกับของเจ้าเมืองและกรมการเมือง สำหรับอำเภอนาหยาดนั้นมี “เกอซู” (ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในนาม “ทวดซู” ที่เป็น “ทวดควนน้อย” และเชื่อกันว่าเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการตีเหล็กเป็นอาวุธและเครื่องใช้หลากหลายชนิด) เป็นผู้ปกครองพื้นที่ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำทั้งนี้เพราะมีดอง – เกลือ หรือ เครื่องญาติ – เครื่องข่าย ทั่วละแวกนั้น โดยมีศรีภรรยาที่เรียกกันว่า “เศรษฐียี่ส่วน” ณ บ้านนาหยาดผู้บุกเบิกตลาดเกาะยางในละแวกวัดเกาะยางที่เป็นศูนย์รวมทางสังคมวัฒนธรรมของอำเภอนาหยาด ตลาดเกาะยางจึงเติบโตเร็วเป็นตลาดบนหรือตลาดต้นน้ำควบคู่กับบ่อน้ำห้วยหมากที่เป็นตลาดล่างหรือตลาดท้ายน้ำใน “อำเภออก” ที่ตั้งเมืองพัทลุงเขาเมือง (ชัยบุรี) ก่อนการตั้งเมืองพัทลุงลำปำ

1.2 การใช้น้ำในการทำนา ตำบลพนมวัง มีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่าไผ่ที่เป็นป่าโปร่งแถบกลางน้ำ ระหว่างลุ่มน้ำหลักหรือลุ่มน้ำใหญ่ 2 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำปากประของควนขนุนทางทิศเหนือกับลุ่มน้ำลำปำของเมืองพัทลุงทางทิศใต้ บ้านเรือนในป่าไผ่ดังกล่าวเป็นบ้านชั้นเดียวได้ทุนสูง ที่สายน้ำไหลผ่านได้และหันหน้าบ้านเข้าสู่สายน้ำธรรมชาติ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำที่เป็นลำคลองสายใหญ่

1) แหล่งน้ำและการไหลผ่านของน้ำยุคนี้ในอดีตชุมชนพนมวัง ใช้แหล่งน้ำจาก สายน้ำธรรมชาติเช่น คลองแม่เตย คลองพังโย คลองวังปีบ และยังมีแหล่งน้ำเล็กๆเช่น มาบ ห้วย หนอง บึง เหมือง และน้ำบ่อ ดังนั้นคนในชุมชนจึงมีอาชีพทำการเกษตรกรรมเป็นพื้นที่หลักที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีสัตว์น้ำหลากหลายสายพันธุ์

2) ระบบการกักเก็บน้ำและการลำเลียงน้ำการนำน้ำมาใช้โดยวิธีการนำน้ำมาใช้เข้านาโดยกำนันเกณฑ์ผู้ใหญ่บ้านและคนในชุมชนใช้จอบ เสียม พรวน เพื่อทำนบดินกั้นน้ำเพื่อนำน้ำมาใช้ในร่องน้ำกิน น้ำใช้ น้ำเพื่อทำการเกษตร การคมนาคมการเปลี่ยนแปลงมาสู่ยุคต่อมา ด้วยเงื่อนไขที่ชาวบ้านได้ทางที่ทำกินเพื่อยังชีพ โดยในปีแรก ร่วมกันถางป่าไผ่ทำข้าวไร่ในลักษณะตามความสามารถ

ปีที่สอง ใช้ควายเหยียบตอไม้แล้วขุดด้วยจอบ เผาตอทำข้าวไร่ ผลประโยชน์ เป็นของผู้ขุดตอไม้ ปีที่สาม ไถพื้นที่เป็นนาข้าว/นาธรรมณาดิ ผลประโยชน์เป็นของผู้ครอบครองที่ดินโดยใช้วัว – ควาย ไถเป็นนาดำ ข้าวที่เก็บได้ด้วยแกะผูกมัดเป็นเลียงนำกลับบ้านด้วยเครื่องสำหรับชักลากด้วยควาย เรียกว่า “หลวน” หรือ “บ้อ” การให้อ่านาและหน้าที่ในการบริหารจัดการ “นาธรรม” หรือนาแปลงใหญ่ตามพื้นที่ วัฒนธรรม

1.3 การใช้น้ำในการบริโภคอุปโภค

1) แหล่งน้ำสำหรับบริโภคและอุปโภค ในอดีตชุมชนพนมวังค์ ใช้แหล่งน้ำสำหรับบริโภค อุปโภค จากสายน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านหมู่บ้านได้แก่ คลองแม่เตย คลองพังโย คลองวังปีบ และยังมี แหล่งน้ำเล็กๆเช่น มาบ ห้วย หนอง บึง เหมือง น้ำบ่อ ฝ่ายหนักกุล มาบยายทอย มาบยายขวด หนองจิก หนองควายลอย บ้าตกเขาบ่อลา (เป็นหนองลักษณะใหญ่) หนองเขาหมู (ข้างคลองไธโต) หนองบัว มาบ หนองโต๊ะปาน หนองระหว่างบ้านยาวไปอกระหว่างควน หนองขามลัม ห้วยวังเลน วังยาว หนองม วง หนองนกขี้ หนองขี้กวาง หนองหญ้าปล้อง หนองปลีควาย หนองยางวาด เหมืองไสลาว เหมืองถ้ำ ปลา

2) การลำเลียงน้ำสำหรับการบริโภคอุปโภค วิธีการนำน้ำเข้านาโดยก้านนเกนซ์ผู้ใหญ่บ้าน และคนในชุมชน ใช้จอบ เสียม พร้า เพื่อขุดเหมือง ทำนบดินกั้นน้ำ เช่นทำนบซึ้ง นบคันดิน นบกรอง ขัดเรือก เพื่อให้น้ำล้นเข้านาและพื้นที่การเกษตรของแต่ละหมู่บ้าน

2. ยุคที่สอง พ.ศ. 2460 – 2530 สมัยใหม่ : สมัยสร้างป่าเป็นนาธรรม (ญาติ)

บริบทของยุคสมัยในช่วง 70 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2460 – 2530 เห็นถึงการดำรงอยู่ของชุมชนพนม วังค์และการจัด การน้ำ เรียกได้ว่าเป็นยุคทองของพนมวังค์ เกอซู หรือก้านนชูในระบบใหม่ เห็นว่า ปกครองเองไม่ไหวในวัยชรา เพราะพื้นที่กว้างใหญ่จึงมอบให้ ขุนทักษ์ณาเวสน์ (ช่วย ชูช่วย) ซึ่งถือเป็น ก้านนคนต่อมาของระบบใหม่ในระบบเทศบาลและเมื่อขุนทักษ์ณาเวสน์ (ช่วย ชูช่วย) ลาออก ลูกชาย คือ ขุนทักษ์ณาเวสน์ (คง ชูช่วย) ก็รับตำแหน่งต่อและสืบต่อมาในระบบประชาธิปไตย ถัดจากนั้น ตำแหน่งก้านนต่างก็เป็นของเครือญาติ – เครือข่ายอย่างต่อเนื่องสืบต่อมาในสมัยเมื่อแยกพื้นที่พนมวังค์ ออกมาในช่วงกลาง ๆ ของสมัยใหม่ประมาณ พ.ศ. 2505

ยุคสมัยของขุนทักษ์ณาเวสน์ (ช่วย ชูช่วยและคง ชูช่วย) สองพ่อลูกรวมถึงลูกหลานในสายสกุล ขุนทักษ์ณาเวสน์ และเครือญาติ เครือข่ายในสายสกุลขุนปรารักษ์ปรางค์ ขุนฤทธาพล และขุนสานันท์ นาขยาด นอกจากจะเป็นยุคทองของพนมวังค์แล้วยังจัดได้ว่าเป็นยุคทองของเครือญาติ เครือข่ายเหล่านี้ ด้วย

2.1 เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลง ในสมัยเก่าพื้นที่พนมวังก็เป็นพื้นที่กลางน้ำของกลุ่มน้ำปากประกลุ่มน้ำท่าแนะในปัจจุบันอันมีพื้นที่นาขยาดเป็นพื้นที่ต้นน้ำ มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไผ่เป็นสังคมบ้านป่าไผ่ไร่นาของ คอง – เกล ในพื้นที่ลอนคลื่นที่เรียกว่า ที่ราบลุ่มกระนาถันเป็นที่ราบสลับควน ณ พุ่งนาขยาด ต่อมาในสมัยใหม่ค่อย ๆ ขยายไปแถบ ควนน้อย - ควนปริง – ไสยวน – พุ่งชิงหนิง – เขาพนมวังก่ในเขตของเศรษฐกิจขั้น กับเกอซู ผู้มีเครือญาติ – เครือข่ายที่เป็นกำนัน หรือ “ขุน” ต่าง ๆ ดังกล่าวตั้งแต่ต้นน้ำ – กลางน้ำ – ปลายน้ำ ในขณะที่พื้นที่พนมวังก็อุดมสมบูรณ์ด้วยห้วย หนอง คลอง บึง และมาบอย่างหลากหลาย

2.2 การใช้น้ำในการทำนา ชุมชนได้มีการเอื้อเฟื้อกันและกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับสภาพการจัดการทรัพยากรน้ำ ผู้รู้ในพื้นที่พัทลุงและรวมถึงในพนมวังเองต่างก็เล่าถึงการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบว่ามี นายขนบ นายเหมืองเป็นผู้จัดการน้ำอย่างเป็นระบบจนกลายเป็นวัฒนธรรมการจัดการของพื้นที่พัทลุงกล่าวคือ จะปล่อยน้ำในพื้นที่ปลายน้ำ กลางน้ำ และต้นน้ำตามลำดับ เพื่อให้ข้าวในนาแต่ละพื้นที่แข็งแรงพอที่จะรองรับฤดูน้ำหลากได้ นาปลายน้ำนั้นเป็นพื้นที่ต่ำสุดต้องรองรับน้ำมากและยาวนานที่สุด มีความจำเป็นต้องทำนาก่อนพื้นที่อื่น ส่งผลให้พนมวังเป็นส่วนหนึ่งของพัทลุงที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองอู่นาข้าวสำคัญแห่งหนึ่งของชาวมลายู นอกจากนั้น นารวมเหล่านี้ยังต้องพึงทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตนเองอีกด้วย ได้แก่ ดินเขา จีค้ำควา ตลอดจนปุยคอก ส่งผลให้นารวมญาติเหล่านี้มีลักษณะเป็นทุ่งนารวมสีทองเหลืองอร่ามเมื่อยามข้าวสุก เพราะเป็นการผลิตเพื่อยังชีพแบ่งขายเท่าที่จำเป็น

1) แหล่งน้ำและการไหลผ่านของน้ำ ยุคสมัยนี้ยังมีแหล่งน้ำสายหลักอยู่ เช่นคลองแม่เตยเหมืองไสลาว คลองพังโย คลองวังปีบ คลองไธโต และยังมีแหล่งน้ำเล็กๆเช่น มาบ ห้วย หนอง บึงเหมือง บ่อน้ำดินเริ่มลดน้อยลง เพราะแต่ละหมู่บ้านมีการเจาะน้ำบาดาลมาใช้เกือบทุกหมู่บ้าน ประชาชนเลยหันมาใช้น้ำประปาเพื่อการบริโภคและอุปโภคมากขึ้น ส่วนการทำนายังอาศัยน้ำฝน น้ำจากคลองธรรมชาติ

2) ระบบการกักเก็บน้ำและการลำเลียงน้ำ การนำน้ำมาใช้โดยวิธีการนำน้ำเข้ามาใช้เข้านาโดยคนในชุมชนร่วมมือกันโดยการนำของผู้นำในหมู่บ้านมีกำนันเกณฑ์ผู้ใหญ่บ้านและคนในชุมชนใช้จอบ เสียม พรวั เพื่อทำนบดินกั้นน้ำเพื่อนำน้ำมาใช้ในร่อง น้ำใช้ น้ำเพื่อทำการเกษตร

2.3 การใช้น้ำในการบริโภคอุปโภค

1) แหล่งน้ำสำหรับการบริโภคและอุปโภคชุมชนยังอาศัยน้ำฝน น้ำบ่อที่ขุดขึ้นเองของแต่ละครัวเรือน และแต่ละหมู่บ้านเริ่มมีประปาหมู่บ้านเข้ามาใช้ในการบริโภคอุปโภคมากขึ้น

2) การลำเลียงน้ำสำหรับการบริโภคและอุปโภค ชุมชนยังใช้วิธีการนำน้ำเข้านาโดยกำนันผู้ใหญ่บ้านและคนในชุมชน ใช้เครื่องมือในการทำนบเช่น จอบ เสียม พรวั เพื่อขุดเหมือง ทำนบดินกั้นน้ำ เช่นทำนบซั้ง นบคันดิน นบกรองขัดเรือก เพื่อให้น้ำล้นเข้านาและพื้นที่การเกษตรของแต่ละหมู่บ้าน

3. ยุคที่สาม พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน สมัยปัจจุบัน : พืชสัตว์พาณิชย์ประดิษฐ์เมือง

ในสมัยปัจจุบันนี้ ที่เรียกได้ว่าเป็นสมัยแห่งพืชสัตว์พาณิชย์ประดิษฐ์เมืองเป็นยุคสมัยแห่งการคลี่คลายกลายเป็นปัญหาการจัดการน้ำหลากหลายแต่ก็มาพร้อมกับการหวังพึ่งคนอื่น ชีดความสะดวกถูกใจแต่ตนเองฝ่ายเดียวในลักษณะ “ตัวใครตัวมัน” ขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การดำเนินชีวิตพัฒนาจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมือง อย่างไรก็ดี

3.1 เจอนใจการเปลี่ยนแปลง นับจากปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา มีโครงการสร้างพื้นฐานเป็นเส้นทางคมนาคมทางบกตัดผ่านชุมชนพนมวังก็ประดิษฐ์แยงแยงมูม เส้นทางหลักคือ ถนนสายเอเชีย สายพัทลุง – ควนขนุน สายแยกโพธิ์ทอง – ศรีบรรพต สายแยกโพธิ์ทอง – ควนขนุน ในขณะเดียวกันก็เกิดการขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัย และที่ทำมาหากินตามแนวคลอง และที่ควน จนส่งผลต่อสายน้ำธรรมชาติตั้งแต่มาบ ห้วย คลอง หนอง บึง และเหมือง ประการสำคัญคือ ส่งผลต่อการทำนา อาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนจากนาข้าว กลายเป็นนายาง นาปาล์ม นาปศุสัตว์ นาผัก นาไม้ผล ก่อให้เกิดในชุมชนจำนวนไม่น้อยที่ตระหนักถึงภัยพิบัติวิกฤตอุทกภัยในช่วงร่วมสามเดือน ตั้งแต่พฤษภาคม 2559 - 2560 เพราะเรียกขานกันว่าเป็นวิกฤตน้ำท่วมครั้งประวัติศาสตร์ ที่สร้างความเสียหายต่อชุมชนมากกว่า นานกว่าครั้งใดๆ ที่ผ่านมา

1.2 การใช้น้ำในการทำนา การใช้น้ำในการทำนา และการพัฒนาการด้านการเกษตรในพื้นที่พนมวังกันนั้น ในปัจจุบันมีพื้นที่การทํานาน้อยลงและมีการทำการเกษตรที่หลากหลายขึ้นและได้เปลี่ยนแปลงไปจากแปลงใหญ่เป็นแปลงย่อยตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน ระบบการจัดการน้ำเดิมจึงได้หายไป

1) แหล่งน้ำและการไหลผ่านของน้ำ ยุคสมัยนี้ยังมีแหล่งน้ำสายหลักอยู่ เช่นคลองแม่เตย เหมืองไสลาว คลองพังโย คลองวังปิป ส่วนแหล่งน้ำเล็กๆเช่น มาบ ห้วย หนอง บึง เหมือง ได้หายไป บ่อน้ำตื้นเริ่มลดน้อยลง เพราะแต่ละหมู่บ้านมีการเจาะน้ำบาดาลมาใช้ทุกหมู่บ้าน ประชาชนเลยหันมาใช้น้ำประปาเพื่อการบริโภคและอุปโภคมากขึ้น ส่วนน้ำดื่มชุมชนส่วนใหญ่จะใช้น้ำถังที่มีขายตามท้องตลาด และใช้น้ำประปาหยอดเหรียญของหมู่บ้าน

2) ระบบการกักเก็บน้ำและการลำเลียงน้ำ การนำน้ำมาใช้โดยวิธีการนำน้ำมาใช้เข้านาโดยใช้เครื่องขุดสูบน้ำจากคลองธรรมชาติที่มีอยู่ไม่กี่สายมาใช้ในการเกษตร เพราะแหล่งน้ำลดลงส่วนการทำนบดินกั้นน้ำเพื่อนำน้ำมาใช้ในเรือง น้ำใช้ น้ำเพื่อทำการเกษตร ก็มีน้อยลงมีนบ ฝ่ายคอนกรีตตามลำคลองเพิ่มขึ้น

3.3 การใช้น้ำในการบริโภคอุปโภค

1) แหล่งน้ำสำหรับการบริโภคและอุปโภคชุมชนยังอาศัยน้ำฝน น้ำบ่อที่ขุดขึ้นเองของแต่ละครัวเรือน บ่อบาดาล และแต่ละหมู่บ้านเริ่มมีประปาหมู่บ้านเข้ามาใช้ในการบริโภคอุปโภคมากทุกครัวเรือน

2) การลำเลียงน้ำสำหรับการบริโภคและอุปโภค ชุมชน การนำน้ำมาใช้โดยวิธีการนำน้ำมาใช้โดยใช้เครื่องยนต์สูบน้ำจากคลองธรรมชาติที่ใช้เพื่อการเกษตร เพราะแหล่งน้ำลดลงส่วนการทำงานดินกั้นน้ำเพื่อนำน้ำมาใช้ในเรื่อง น้ำใช้ น้ำเพื่อทำการเกษตร ก็มีน้อยลงมีนบ ฝ่ายคอนกรีตตามลำคลองและฝายน้ำล้นเพิ่มขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวิธีการผลิต

แหล่งน้ำธรรมชาติ คู คลอง ห้วย หนอง บึง และมาบ หรือแม้แต่แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำได้ดิน ที่เรียกกันว่า “บ่อน้ำทรัพย์” ที่ไม่เคยแห้งขอด ให้ผู้คนในพื้นที่ได้ร่วมกันใช้ในหน้าแล้งแล้วยังเป็นเสมือนพื้นที่ร่วมศูนย์กลางของคนในชุมชนให้มีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกันมาช้านาน แต่เมื่อโครงสร้างทางสังคมของคนในชุมชนเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แหล่งน้ำเหล่านั้นก็ลดความสำคัญลงไปเสมือนถูกกลืนไปตามวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่ฝากชีวิตไว้กับภาครัฐและพึ่งพาภาคธุรกิจด้วยการซื้อน้ำบริโภคแทบทุกครัวเรือน ดังคำชาวบ้านที่ว่า “คนแต่ก่อนกินน้ำฝน คนเดี๋ยวนี้กินน้ำขนส่ง”

การทำมาหากินในสังคมสมัยก่อนมีการทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ วัว หมู ขี้น้ำ ปลูก ไร่ ไร่ของป่า จับปลา ส่วนมากจะไปตามหนองต่าง ๆ ก็ได้ปลามากมาย ไร่ ไร่ (แบบปล่อยทุ่ง) มีการ “ออกปาก” ช่วยเหลือเกื้อกูลในหมู่บ้าน ในช่วงหน้าฝนเลี้ยงสัตว์ วัว ควาย ในที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง มีอาสาสมัครคอยดูแล การทำมาหากินในแต่ละชุมชนกลุ่มบ้านจะมีที่นาในการทำนาในที่นาส่วนมากจะมีจอมปลวกไว้ปลูกดีปลี ผักต่าง ๆ ไว้บนจอมปลวกเวลาน้ำท่วมจะไม่ตายเก็บไว้กินในฤดูน้ำหลากไม่ต้องเดือดร้อนเหมือนในสมัยนี้ บ้างชุมชนมีการทำไร่การทำไร่ก็ถางป่าเผาปรนจนหมดแล้วแทงสักร้าข้าว ๆ เป็นข้าวไร่สำหรับนาในที่ดอนไม่ต้องใช้น้ำใช้แต่น้ำฝนช่วยให้เจริญเติบโตในไร่จะมีการปลูกผัก นาถาง ปลูกเผือก ปลูกมัน ข่า ตะไคร้ ดีปลี ขี้น้ำ บวบ น้ำเต้าทุกอย่างปลูกในไร่ ในสมัยก่อนถ้าอยู่ไกลแม่น้ำหรือทะเลก็จะซื้อแต่เกลือกับเคย นอกจากนั้นทำเองหมดในแต่ละชุมชนรอบบ้านรอบหัวนาจะมีการปลูกต้นโดนด ต้นมะพร้าวไว้ทำน้ำตาล นี่คือการบอกเล่าจากชุมชนคนเฒ่าคนแก่ที่น้ำท่วมก็อยู่ได้ไม่เดือดร้อน น้ำแล้งก็ไม่พะวง ทุกอย่างเตรียมไว้ก่อนน้ำท่วมเดือนสิบสอง เดือนแปดเดือนเก้าของกินของใช้เตรียมไว้หมดแล้ว

พอเดือนสามไปถึงเดือนหก คนจะเกี่ยวข้าวในสมัยก่อนการเก็บข้าวเก็บกันนานสองสามเดือนจะเสร็จ ในระหว่างเก็บข้าวคนส่วนใหญ่จะมีการช่วยเหลือกันเรียกว่าลงแขก ซอมือ ออกปาก เจ้าของนาจะหุงข้าวต้มของหวานส่วนมากจะเป็นลอดช่อง เป็นเรื่องของผู้หญิงในการขนข้าว หาบข้าวเป็นหน้าที่ของคนชาย ในสมัยก่อนทุกครัวเรือนจะมีขึงข้าวของใครของมันหรือเหอนข้าวบางแห่งเรียกเปาะข้าว แล้วแต่จะเรียก เมื่อผู้ชายขนข้าวมาแล้วต้องดับข้าวบนเปาะข้าวทั้งผู้หญิงและผู้ชายช่วยกัน ในระหว่างยังเก็บข้าวระหว่างเดือนห้า จะมีการจัดงานการเล่นต่าง ๆ ไปจนเดือนเจ็ดจะมีการส่งลูกหลานเข้าวัดเข้าวาเรียนหนังสือในการบวชต้องอยู่ในวัดประมาณ 1-2 เดือน ในสมัยก่อนคนบวชต้องเรียนกันจริงจังในสมัยนี้เข้าวัดบวชเลยไม่ต้องเรียนการบวชอ่านหนังสือเอาเท่านั้นเอง พอถึงเดือนสิบจะมีการเตรียมการทำข้าวซ้อมสารแช่ข้าวสารทำแป้งเตรียมการทำขนมการทำขนมในสมัยนั้นทำหลายอย่างที่พอจำได้ เรียกแบบบ้าน ๆ ขนมเพฉั่ม ขนมบ้า ขนมเจาะรู ขนมเทียนข้าวพอง ขนมลาฯ เป็นต้น ในเดือนนี้จะมีการ รับเปรต ชิงเปรต ส่งเปรต บางวัดทำร้านเปรตไว้สูงสามสี่เมตรโดยมากใช้ไม้หมากคั้นแก่ ๆ ทำร้านไว้บนยอดเสา เอา นม เอาเหล้า เอาเบียร์ ไปไว้บนร้านเปรตพวกเด็กวัยรุ่นจะเป็นคนขึ้นไปเอาของบนร้านเปรตเป็นเรื่องที่สนุกสนาน หลังจากนั้นฝนเริ่มตกเตรียมการลากพระในเดือนสิบเอ็ดทางวัดเตรียมทำเรือพระชาวบ้านเตรียมซ้อมข้าวกลิ้ง หาดิน หาดิน หาดิน พอถึงเดือนสิบสองฝนจะตกหนักคนจะไม่เดือดร้อนเพราะทุกบ้านเตรียมการไว้หมดแล้ว เวลาลากพระจะลากผ่านที่นาในสมัยนั้นถึงข้าวจะล้มจะเสียหายไม่มีการว่ากล่าวกันทุกคนดีใจจะได้ทำบุญด้วย ส่วนการทํานาน การทํานานในสมัยก่อนอาศัยน้ำฝนเป็นส่วนสำคัญแต่ก่อนจะทํานาชาวบ้านส่วนใหญ่จะไป “ทํานบ” คือการขอมทํานบเพื่อให้มีน้ำไหลเข้ามา ในการทมนบจะมีการหาไม้มาทำ “ขอนนบ” เอาท่อนไม้ต้นใหญ่ๆ มาฟางทางน้ำไว้เรียกว่าขอนนบ แล้วเอาไม้มาปักค้ำเอาไว้เช่นเดียวกับในภาคเหนือที่เรียกว่า ฝ่ายแมว น้ำที่นำมาใช้จากคลองหนักกุล ต้นน้ำอยู่ที่เขาบรพัตอำเภอสรีบรรพต ในปัจจุบันผ่านคลองท่าแนะ บ้านยางแค ตำบลคอนทราย ตำบลโดนดด้วน บ้านไสยวน คลองแม่เตย คลองหนักกุล ลงไปตำบลชัยบุรีตำบลมะกอกเหนือบ้านปากประ ทะเลสาบสงขลาสุดท้ายเป็นเส้นเลือดของคนในชุมชนแห่งนี้มาช้านานจนปัจจุบันยังต้องพึ่งพาอยู่อย่างไม่ขาดสายแห่งชีวิตโดยทำทางน้ำไหลผ่านบ้านหัวสะพานเข้าบ้านเขาพนมไปบ้านเกาะไธ่เฒ่าไปบ้านระหว่างควน ไปลงคลองมะกอกเหนือเวียนไปตำบลชัยบุรี ไปปากประลงทะเลสาบสงขลา

สมัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2501 – 2504 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มีการส่งเสริมยางพาราด้วยการแนะนำให้ราษฎรปลูกยางพันธุ์ดีทั้งปลูกด้วยเมล็ดและการติดตา อีกทั้งแผนกกิจกรรมจังหวัดพัทลุงได้จัดหาซื้อพันธุ์ให้ราษฎร 30 คน ยางพารา 9,300 ต้น มีการเปิดอบรมฝึกหัดติดต้ายางแก่ราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่แผนกข้าว จังหวัดพัทลุง

ได้ออกไปทำการส่งเสริมให้ชาวนาได้รู้จักใช้เครื่องมือและยากำจัดศัตรูพืชด้วยการแนะนำให้รู้จักใช้ ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยของกรมการข้าว เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตข้าวต่อไร่ให้สูงขึ้น ปรากฏว่า ปี 2502 เกิดศัตรูข้าว เพียงเล็กน้อย เจ้าหน้าที่แผนกข้าวจังหวัดพัทลุงได้จ่ายยาและเครื่องมือให้เจ้าหน้าที่ทางอำเภอไปช่วยเหลือ กำจัดส่วนป่าไม้จังหวัดพัทลุง ให้ข้อสรุปว่า ป่าไม้ในเขตเขาควน ของเทือกเขาบรรทัดอันเป็นที่เกิดของ ต้นน้ำ ลำธารทุกสายของจังหวัด ได้ถูกบุกรุกแผ้วถาง ทำลายลงไปเรื่อย ๆ เพราะราษฎรต้องการเอาที่ดิน ทำการเพาะปลูก ทำนา ทำสวน อย่างแท้จริงบ้าง บุกรุกแผ้วถางเพื่อการจับจองคุ้มครองเอาไว้เพื่อการ แก่งแย่งกันกัดกันที่ดิน เอาไว้ซื้อขายบ้างทั้ง ๆ ที่มีการสงวนและคุ้มครองป่าแล้วในลักษณะป่าสงวนและ ป่าคุ้มครอง

ชุมชนมีการจัดการกับน้ำท่วม ในยุคก่อน พ.ศ. 2530 ชาวบ้านในยุคนั้น เมื่ออย่างเข้าฤดูฝนจะ เตรียมข้าวสารไว้ เตรียมของกินของใช้ ปลูกพืชที่จะให้ผลผลิตในฤดูฝน พอถึงเวลาน้ำท่วมจริงๆ ก็ไม่อด ในยุคนั้นไม่เดือดร้อน เพราะบ้านเรือนยกสูง น้ำท่วมก็จะไหลผ่านใต้ถุนบ้าน ถือเป็นโอกาสดีที่ ชาวบ้านจะได้หาปูหาปลา บางที่นั่งตกปลาที่นอกชาย ยังได้กินเลย พวกเขาไม่มองว่ามันเป็นปัญหา เพราะเรื่องธรรมชาติเป็นไปตามฤดูกาล พวกเขามองว่าไม่ใช่ปัญหา กลับมองว่าเป็นเรื่องดีที่ธรรมชาติ หมุนเวียนอย่างนี้ เป็นวัฏจักรของทุกปี แต่พอมายุคปัจจุบัน สิ่งที่ได้เปรียบกว่าเมื่อก่อน คือข้าวสารรู้ เร็ว และแม่นยำรู้ว่าฝนตกเมื่อไหร่ น้ำท่วมเมื่อไหร่ยกข้างของเครื่องใช้ให้ทัน โดยยกไว้ที่สูงๆ ให้พ้นน้ำ อย่างที่สอง คือ ต้องเตรียมเงินไว้ใช้จ่ายยามหน้าฝน

หน้าแล้ง บางปีก็เจอปัญหาบ้างที่ฝนแล้งจนต้นไม้ยืนต้นตาย น้ำคั้นน้ำใช้ไม่พอ การจัดการ แก้ปัญหาโดยการนำน้ำบ่อมาใช้บ้าง แบ่งปันให้เพื่อนบ้านใช้ด้วย ปัจจุบันซื้อน้ำคั้นได้ และใช้น้ำประปา อย่างประหยัดช่วยแก้ปัญหาได้บางส่วน ต่อมาได้เลิกใช้น้ำบ่อไปเพราะมีน้ำประปาจากบ่อบาดาล มี กรรมการประปารับผิดชอบ จ่ายเงินก็ได้ใช้น้ำ พอน้ำท่วม เมื่อมี อบรม. ขึ้นมาเริ่มหวังพึ่งรอของแจกจาก อบรม. หลังเกิดน้ำท่วมมีการแจกสัตว์เลี้ยง พันธุ์พืชทดแทนที่เสียหายจาก น้ำท่วม

ตั้งแต่ปี 2530 – ปัจจุบัน วิถีของคนเปลี่ยนแปลงจากทำนาข้าว เป็นปลูกยาง – ปลูกปาล์ม ไม่ ผลต่าง ๆ และเลี้ยงสัตว์ เกิดเป็น นายาง นาปาล์ม นาไม้ผล และนาปศุสัตว์มาแทนที่นาข้าวมากขึ้น บ้านเรือนที่เกิดใหม่จากค่อย ๆ เพิ่มก็กลายเป็นอาคารพาณิชย์ ชุมชนของบ้านเรือน (ตึกแถว) มากขึ้น มีริ สอร์ท ร้านอาหาร ธนาคาร ปั๊มน้ำมันที่เกิดขึ้นใหม่ เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนแทนที่พื้นที่ วัฒนธรรมการชนวน “บ่อนวัว” ก่อเกิดควบคู่กับตลาดห้าแยกไสยวน เหล่านี้ล้วนเป็นการผลิตเพื่อขาย

ปัจจุบันนาข้าวที่หลงเหลืออยู่ในพื้นที่พนมวังก็ต้องพบเจอกับภัยแล้ง จนมีผลต่อการเลือกใช้ พันธุ์ข้าวสำหรับชาวนาปี ทำให้ข้าวพันธุ์ดีในสมัยเก่าหายไปทดแทนด้วยข้าวพันธุ์ใหม่ให้สอดคล้องกับ

ฤดูหนาวที่เปลี่ยนแปลงไปตามวิกฤตดินฟ้าอากาศ จนอาจกล่าวได้ว่าภาวะน้ำแล้งที่เกิดขึ้น ไม่สอดคล้องกับปริมาณน้ำในฤดูน้ำหลากที่มีมากเกินไป ประกอบกับขาดการจัดการกับปริมาณน้ำที่มากนั้น เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในน้ำแล้งได้

ด้านวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม

ด้านการละเล่น มีหลายประเภท เช่น ลิเกป่า หนัง มโนราห์ หมอพื้นบ้าน หมอดู หมอผี หมอเจ้าที่ สะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมต่าง ๆ ตามที่มีร่องรอยพอค้นคว้ามาเล่าขานในสมัยก่อน ลิเกป่า ตามที่เล่าขานพอมีร่องรอยพอจะหยิบยกขึ้นมากล่าวอ้างได้โดยคนในชุมชนหมายถึงลูกหลานเล่นที่กล่าวมา “ลิเกป่า” บ้านควนน้อยเป็นร่องรอยที่ยังอยู่มีการละเล่นในพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบันจนเป็นที่โจษขานของคนทั่วไปว่าคนนั้น คนนี้เป็นตัวนั้น ตัวนี้กับที่มีการละเล่นในปัจจุบันอยู่ที่บ้านควนน้อยหมู่ที่ 3 ตำบลพนมวังค์ หนึ่งตระกูลที่ตามร่องรอยพอจับประเด็นได้คือหนังพัน อ่อนอินทร์ บ้านควนน้อยออกมีการละเล่นในงาน ในพิธีกรรม และงานทั่วไปเมื่อแปดเก้าสิบปีที่ผ่านมา มโนราห์ ที่พบมีการละเล่นพิธีกรรมการลงครุ มโนราห์ ที่บ้านนายทิง ไข่ช่วย บ้านระหว่างควน หมู่ที่ 2 ตำบลพนมวังค์ ที่พบร่องรอยอยู่บ้านพนมวังค์หมู่ที่ 6 ตำบลพนมวังค์ ที่สามารถกล่าวขานชื่อเสียงเรียงนามพอเป็นสังเขปได้คือ มโนราห์สุข บุญนวล มโนราห์จิม มโนราห์พิน เป็นต้น

เรื่องของพิธีกรรมการนิมนต์พระมาสดโรงตีเหล็ก รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการตีเหล็กให้พระสดทำน้ำมันต์ประน้ำมันต์โรงตีเหล็กพร้อมเครื่องมือ พิธีกรรมอื่น ๆ การรับมโนราห์มาแก้บน รับหนังมาแก้บน พิธีกรรมต่าง ๆ เหมือน ๆ ชุมชนทั่วไปที่มีในอดีตกราบมาปัจจุบันที่มีไม่มากนักแล้ว

ด้านการเปลี่ยนแปลงการตั้งบ้านเรือน การตั้งบ้านเรือนเกือบทุกครัวเรือนจะสร้างบ้านยกพื้นสูงประมาณ 1.50 เมตร ถึง 2 เมตร ในช่วงกลางบ้านที่ขึ้นมาจากบันไดหน้าบ้านเรียกว่านอกชานบ้านส่วนใหญ่จะหันหน้าไปทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเขาบอกว่าหันไปทางเมืองใหญ่ การยกพื้นสูงเพื่อไม่ให้น้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลากมากในบางปีมีนอกชานในทุกครัวเรือนบ้านจะใหญ่บ้างจะเล็กอยู่ที่ฐานะของแต่ละครัวเรือน บ้านที่มีหลายครัวล้อมรอบมีนอกชานอยู่กึ่งกลางตัวบ้านส่วนใหญ่จะมีลูกหลานหลายครัวอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่จะมีมุมหนึ่งตั้งเป็นครัวโดยมากจะอยู่ทางทิศตะวันตก ในแต่ละเตาจะตั้งก้อนเสา 3 ก้อน เป็นเตาทำนึ่งเองส่วนด้านบนเตาทำเป็นปลาไว้เก็บ สัมภาระเช่นเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ อาหารการกิน ปลาแห้ง พริกแห้ง กระบองเกลือ หอม กระเทียม ฯ ในส่วนอื่น ๆ ทำเป็นห้องเก็บสมบัติ ห้องนอน ห้องพระ ตามแต่ฐานะของบ้านนั้น ๆ ในแต่ละกลุ่มบ้านหรือในแต่บ้านรั้วรอบขอบชิดนั้นเอง(คตบ้าน)มี

ด้านการปกครอง การปกครองในอดีตนั้น ชิดหลักที่ว่า “อยู่บ้านให้รักเหมือน อยู่เมืองให้รักนาย” หมายถึงอย่าดูดาบในการดูแลธรรมชาติ สายน้ำ ลำคลอง มีผู้นำธรรมชาติในแต่ละกลุ่มบ้าน คอยดูแล ตัดสินข้อพิพาท จัดแย้ง แต่ถ้าเป็นคดีอาญาถึงจะส่งไปอำเภอสอบสวน การติดต่อข่าวสารโดยเฉพาะแจ้งเหตุคว้น เหตุร้าย ไข้วชิ “ตีล่อ” ส่งต่อเป็นทอดๆจากแต่ละหย่อมบ้านในเวลาไม่นานจะรับรู้ว่ามีเหตุการณ์ไม่ปกติ เช่น กรณีลักขโมยวัว ควาย ซึ่ง “ตีล่อ” ก็จะตีไม่เหมือนกัน

การสำรวจแหล่งน้ำวิเคราะห์การจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ในอดีตนั้นที่ดินที่เป็นแหล่งน้ำ มาบ หนอง ห้วย ขอบเหมือง ริมคลอง จะเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ใดๆ ก็สามารถใช้ประโยชน์ได้ ตั้งแต่หาปลา ล่ามั่ว หาดัก เช่น ผักขึ้น เอื้อง บัวบก บัว ฯลฯ แต่ด้วยเหตุผลของความจำเป็นในการขยายพื้นที่เพาะปลูก และที่ดินมีมูลค่าเพิ่มขึ้น การเข้าครอบครองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินจึงมีขึ้น และโดยส่วนใหญ่จะตกเป็นของผู้ที่มีที่ดินใกล้เคียง จากการสำรวจข้อมูล ในพื้นที่แต่ละหมู่บ้านจึงพบว่าแหล่งน้ำตามธรรมชาติลดลงจำนวนมากดังตารางต่อไปนี้

แหล่งน้ำและการเปลี่ยนแปลง

พื้นที่ หมู่ที่	แหล่งน้ำในอดีต	แหล่งน้ำในปัจจุบัน	
		แหล่งน้ำธรรมชาติ	จากการขุด
1	เหมืองทิสได้บ้านเก่า มาจากฝายหน้า กุด มาบยายทอย มาบยายขวด บริเวณโรงเรียนเขาพนม (ปัจจุบันถูก ถม) หนองจิก	เหมืองทิสได้บ้านเก่า คลอง แดน	-
2	หนองควายลอย บ้านดกเขาบ่อลา (เป็นหนองลึกขนาดใหญ่) หนองเขา หมู (ข้างคลองไอ้โต) หนองบัว มาบ หนองโตะปาน หนองระหว่างบ้าน ยาวไปออกระหว่างควน หนองขาม ลัม ห้วยวังเลน วังยาว(ควนออก) โคกทองเรือง(ทางพลีเก่าไปบ่อน ห้วยหมาก)	เหมืองแดน เหมืองสาย แขนงจากเหมืองแดน อ่าง เก็บน้ำเขาบ่อลา	แหล่งน้ำ 5 บ่อขนาด ใหญ่บนเนิน แลเนินทาง ทิศตะวันออก (ขุดขาย หน้าดิน) และบ่อน้ำเพื่อ การเกษตรที่ครัวเรือน ขุดไว้ใช้มีจำนวนมาก
3	เหมืองเชื่อมควนน้อย(ทุ่งนาเล็ก) มา บ้านก่อสาควนปริง หนองม่วง หนองนกขุ้ม หนองจีกวาง หนอง หญ้าปล้อง หนองปลีควาย หนอง ยางวาด	ปัจจุบันไม่มีการทำนา เหมืองก็เลยไม่มี	ควนน้อย และหลัง โรงเรียนควนชุมชนบ้าน ควนปริง 110 ไร่
4	ห่านย่าต่อจากบ้านแพรกหาคลอง วังปีบ วังหนองหมอ บ่อโตะหมัน หนองพ้อ หนองเตย หนองปรือ	ยังมีทางน้ำแต่ปัจจุบันมี คลองวังปีบ และวังหนอง หมอ	-
5	หนองอีคำ เป็นหนองลึกไม่แห้ง ปัจจุบันเป็นสวนปาล์ม สวนยาง หนองหว้า คลองพังโย เหมืองสาย ออกจากถ้ำปลา เหมืองย่อยจาก คลองหูนบไปไหลลงคลองไอ้โต	คลองพังโย เหมืองย่อยที่มา จากคลองหูนบ เหมือง เหมืองคลองถ้ำ	มี 2 หลุม -ทางทิศตะวันตกเขาบ่อ ลา และหน้าเหมือง คลองถ้ำ

พื้นที่ หมู่ที่	แหล่งน้ำในอดีต	แหล่งน้ำในปัจจุบัน	
		แหล่งน้ำธรรมชาติ	จากการขุด
6	มี 6 สาย คือ 1. สายไธเล 2. สายหนองลำน 3. สายบ้านออก 4. สายชายคลอง 5. คลองพังโย และ 6. เหมืองหน้าเหมืองคลองถ้ำกว้าง ประมาณ 1 งาน	ปัจจุบันเหลือเพียง จำนวน 2 สาย คือ เหมืองหน้าเหมืองคลองถ้ำ และคลองพังโย และมีการขุดเข้ามาเพื่อทำนาจนเหมืองแกลงเหลือพื้นที่เหมืองประมาณ 6-7 เมตร	มีนบฝายน้ำล้นท้ายเหมืองคลองถ้ำ มีประตูเปิด-ปิด
7	คลองแม่เตย คลองไสยวนมีป่าสาคร ริมคลอง มาบไสยวน มาบวังช้าง (ทางทิศตะวันออกถนนควนขนุน พัทลุง) หนองยาง หนองปด หนองนาว หนองฝักฉืด	คลองแม่เตย	-
8	เหมืองแดน ทางน้ำลงระหว่างควนเหมืองไสลาว	เหมืองแดน เหมืองไสลาว	บ่อดินมีเจ้าของ 1 บ่อ

สาเหตุที่เส้นทางน้ำได้หายไป

1. เหมืองจาก ม.1 บ้านเขาพนม ไป ม. 8 บ้านเกาะอ้ายเต่า และ ม.2 หลังวัดหนองไธ้ปาน และไหลไปยังคลองเมือง ปัจจุบันไม่มีแล้วเพราะชาวบ้านบุกรุกสร้างที่อยู่อาศัย ปัจจุบันบางตอนยังมีร่องรอยแต่น้ำไม่สามารถไหลผ่าน

2. เหมืองในหมู่ 6 ต่อ ม. 5 สายไธเล เหมืองแกลงไม่เป็นเหมือง น้ำไหลไม่ได้เพราะปลูกยางมาลงในเหมือง และมีการทับถมจนไม่ไหลได้ และความจำเป็นในการทำนาไม่มีแล้วเพราะที่นาหลายที่ยาง จึงไม่ได้ขุดลอกก็ตันหมด

3. สายหนองลำน สายชายคลอง สายบ้านออก ในเขต ม.6 เป็นแขนงของคลองพังโย เป็นที่ต่ำทางน้ำ ถูกกรุกเป็นสวนยางและตื้นมาก แต่ในช่วงหน้าฝนน้ำจะไปสะสมอยู่มาก จมสวนยาง

สาเหตุอีกประการหนึ่งคือการออกโฉนด เจ้าของที่จะไปซื้อเอาหมด ทั้งในที่มาบ หนอง และออกโฉนดให้ เมื่อมีเจ้าของก็เป็นสิทธิส่วนตัว เมื่อได้จัดการที่ดินแล้วก็จ้างรถคัน ดันปลวก ดันดินที่สูง มาถมที่ต่ำ ค่อยๆ ทำค่อยเป็นค่อยไป จนปัจจุบันมาบ บึง กับหนอง ไม่มีแล้ว กลายเป็นที่นา ที่สวน หรือคลอง ถ้าแถวคลองไอ้โต แต่ก่อนกว้างมากเป็นเหมือนท้องกระทะ กว้างถึง 40 เมตร เป็นที่รองรับน้ำ เป็นที่รองรับน้ำ ม. 1, 2, 3, 5, 6, 8 พอหน้าแล้งคนจะไปยกขยี้กุงปลา ไม่แห้ง หลังจากมีรถคันเข้าในพื้นที่ที่มีการปลวก ดันที่โคกไปใส่ที่ลิก ตอนนั้นกว้างแค่ 10 เมตร และช่วงหน้าฝนน้ำจะท่วมหนัก

ในอดีตชุมชนพนมวังก็ใช้แหล่งน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่นการขุดบ่อน้ำตื้นใช้ และน้ำฝนจากห้วย หนองคลองบึงต่างๆ น้ำดื่มชุมชนพนมวังก็น้ำจากการขุดบ่อน้ำตื้นลึกประมาณ 5-6 เมตร ก็สามารถมีน้ำใช้ได้ตลอดปีทุกครัวเรือนไม่เคยขาดน้ำ ดังเวทีในหมู่ 2 ได้เล่าถึงการใช้น้ำในอดีตว่า “เมื่อก่อนน้ำท่วมก็ท่วมไปไม่เคือคร้อนอะไร หน้าแล้งก็ไม่มีอะไรยังพอหาน้ำใช้ได้ ถ้าบ้านเองไม่มีก็ไปขอใช้เพื่อนบ้านได้ อยู่กันเป็นกลุ่มบ้านเป็นหย่อมๆ และหย่อมบ้านมี 2-3 ครัว บ่อน้ำเดียวก็ใช้กันพอ” น้ำใช้ชุมชนก็น้ำจากบ่อน้ำตื้นเป็นหลักเช่นเดียวกันน้ำดื่ม ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรอาศัยแม่น้ำสายหลักคลองแม่เตยซึ่งไหลมาจากสายน้ำท่าแนะ มีน้ำไหลตลอดปีไม่เคยแห้งไหลผ่านหมู่ที่ 7 หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 2 และคลองพังโย ซึ่งเป็นคลองในอดีตที่มีขนาดกว้างและลึก ไหลผ่านหมู่ที่ 6 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 2 และยังมีสายน้ำย่อยจากสายหลักผ่านหมู่บ้าน เช่นคลองไสยวน คลองไสลาว และแหล่งน้ำที่ไหลผ่านลอดกฐเขา หรือที่เรียกว่าถ้ำปลา อยู่ในหมู่ที่ 6 ไหลผ่านหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 2 คนในชุมชนสามารถใช้น้ำจากแหล่งน้ำเหล่านี้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี

สถานการณ์การใช้น้ำจากแหล่งน้ำในปัจจุบันพื้นที่ตำบลพนมวังก็ แบ่งเป็นแหล่งน้ำและประเด็นต่างๆและปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

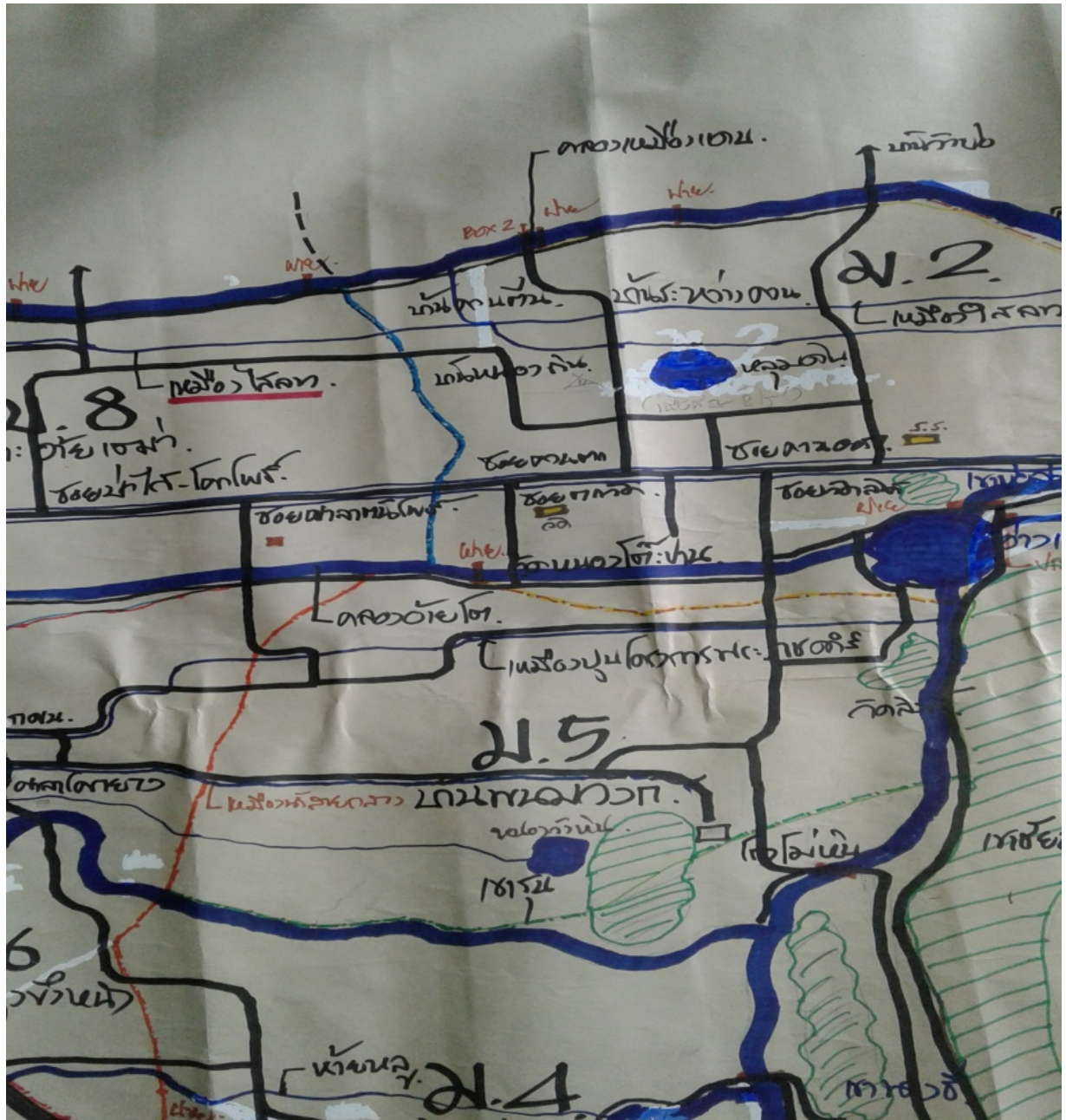
1. น้ำฝน การใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่จะใช้เพื่อการทำนาอย่างเดียว ด้านนอกฤดูน่าน้ำฝนจะลงสู่เหมืองคลอง และไม่มีระบบการจัดเก็บ การเก็บน้ำฝนไว้ดื่มและใช้ตามครัวเรือนปัจจุบันลดน้อยลงมาก ถือได้ว่ายังไม่มีจัดการน้ำฝนให้เกิดประสิทธิภาพ
2. น้ำบ่อ หรือบ่อน้ำตื้น ในอดีตนั้นบ่อน้ำตื้นมีเกือบทุกบ้าน ชาวบ้านใช้ทั้งดื่ม อาบ เกษตร เลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันนั้นการใช้ประโยชน์จากน้ำบ่อลดน้อยลงมาก ปัจจุบันทุกหมู่บ้านจะมีประปาเป็นของหมู่บ้าน โดยการเจาะน้ำบาดาลมาใช้ ทั้งอุปโภคและบริโภค รวมทั้งการเกษตรด้วย จึงไม่มีการดูแลบ่อ

3. น้ำจากเหมือง คลอง มีบางตอนที่มีการทำนบ เช่น นบหน้าเหมืองถ้ำปลา นบคลองแม่เตย แหล่งน้ำเหล่านี้ขึ้นเงินและมีวิชาชีพกีดขวางทางน้ำ

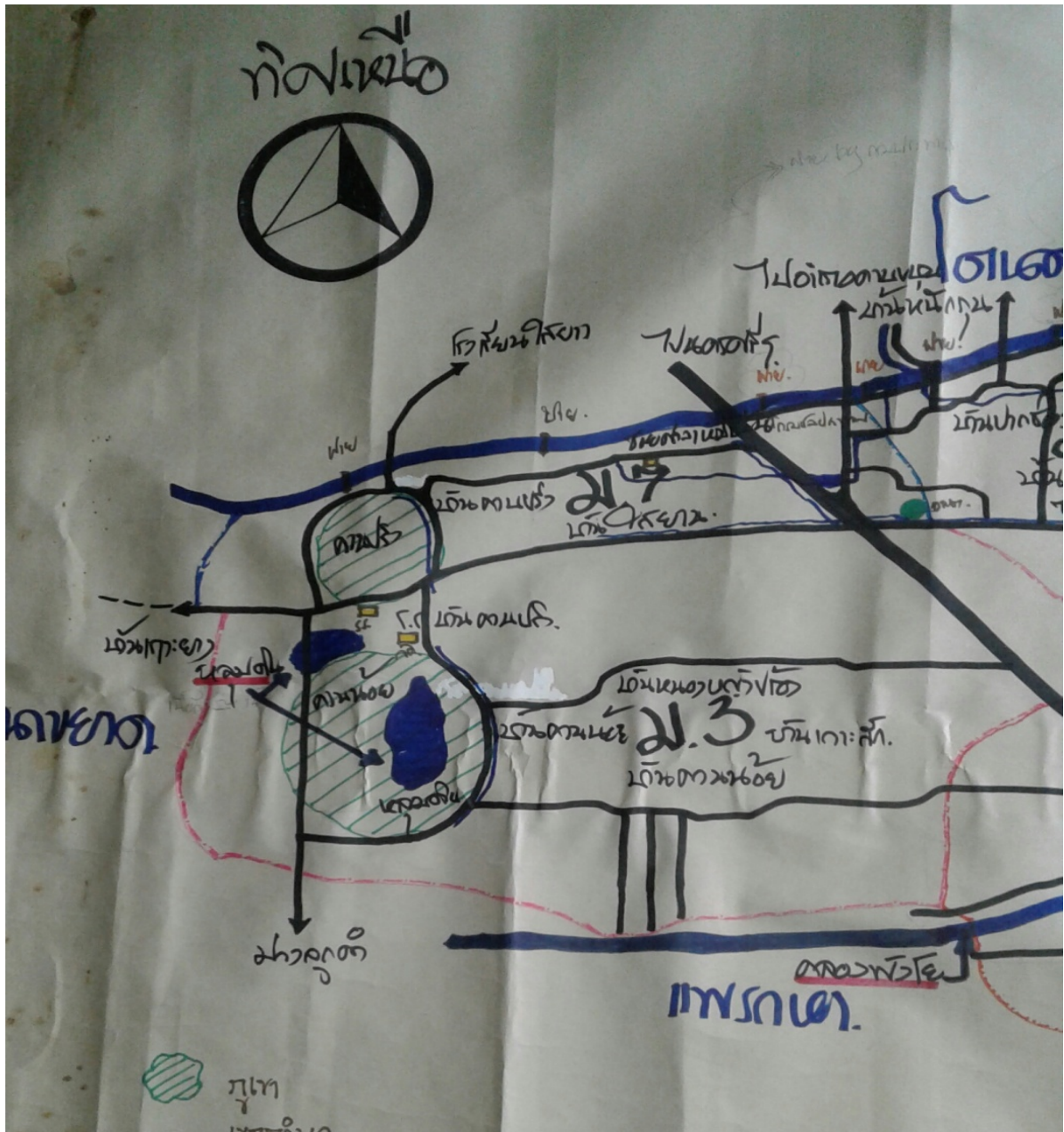
4. บ่อน้ำทรัพย์ มีกระจายทั้งตำบล คล้ายกับหนองน้ำขนาดเล็ก ดินไม่พัง แต่ตลอดทั้งปีน้ำจะไม่แห้ง น่าจะคล้ายกับพื้นที่ชุ่มน้ำ บ่อน้ำทรัพย์นี้มีประโยชน์มากกับการเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันนี้น้อยมาก เพราะถูกแปรสภาพเป็นสวนยางร่อง และแปลงปาล์มในนา

แผนที่เส้นทางย่อยในแต่ละหมู่บ้านดังนี้ พื้นที่ หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 8 คลองแม่เตย เหมือง

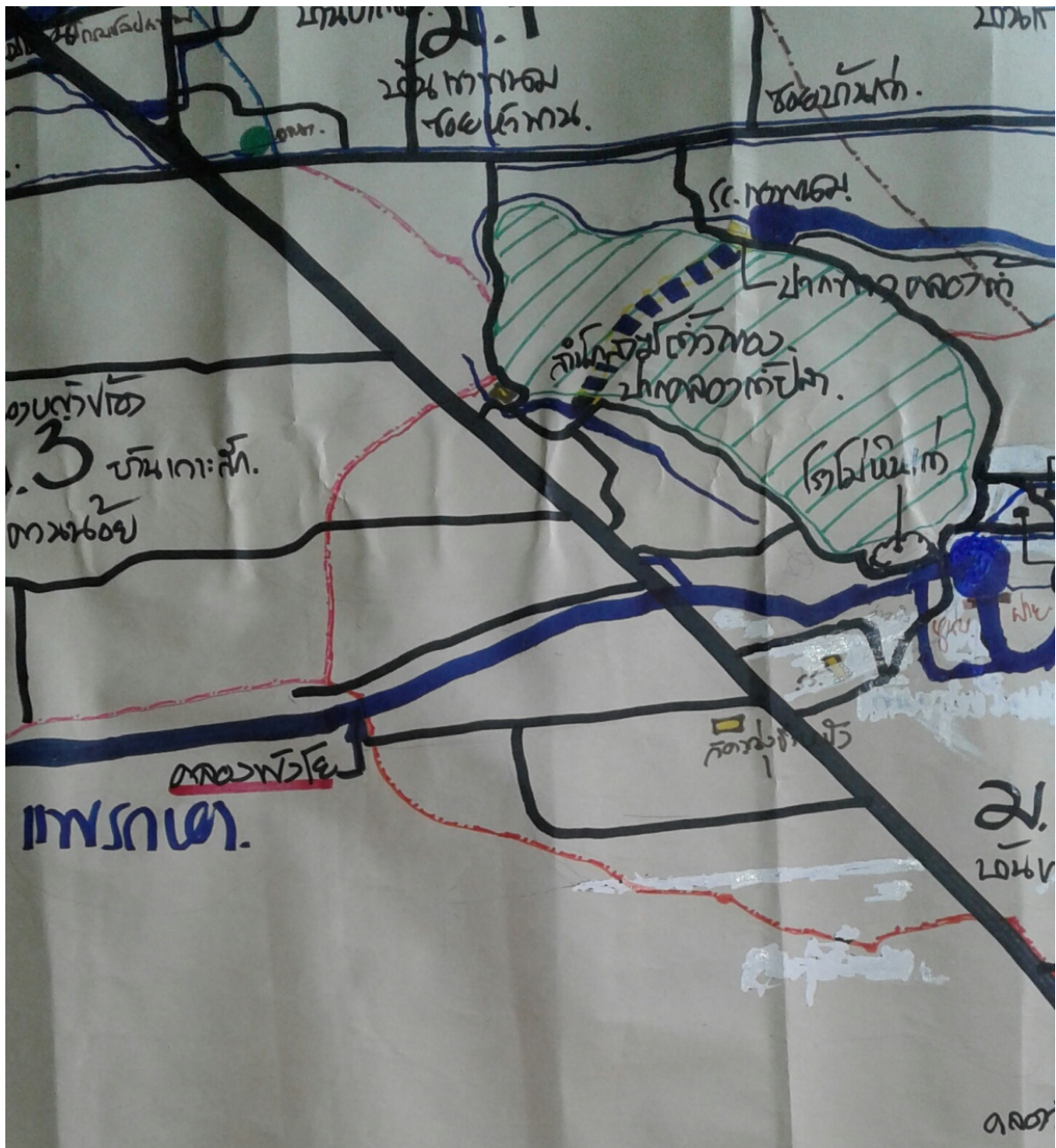
๒. ไส้ถาว

พื้นที่หมู่ที่ 3 จะเห็นหลุมดินขนาดใหญ่

พื้นที่หมู่ที่ 6 คลองพังโย อ่าวต๋อง

การสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียงและการสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน

บทเรียนชุมชนกับการจัดการน้ำ

1. กรณีน้ำท่วมในอดีต ผู้เฒ่าผู้แก่ได้บอกเล่าว่าในสมัยก่อน ปี 2520 ช่วงน้ำท่วมนั้นไม่เดือนร้อนเดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง ฝนตกน้ำหลากบ้านก็ไม่ท่วมเพราะบ้านยกพื้นสูงเมตรห้าสิบถึงสองเมตรของกินของใช้เตรียมไว้ตั้งแต่เดือนแปด เดือนเก้าแล้ว ไม้พื้นเตรียมไว้ ข้าวสารเตรียมไว้เคย เกลือเตรียมไว้ กินเป็นเดือนเลยไม่เดือนร้อน ในฤดูน้ำท่วม น้ำหลากเป็นโอกาสหาปลา สัตว์น้ำมาเป็นอาหาร มาทำเค็ม ทำปลาร้า ปลาสาม ปลารมพื้น (ปลาทำแห้งไว้บนผลาถูกพื้นไฟทุกวันเลยน่าจะเรียกว่า ปลารมพื้นตามเขาว่าถึงฝนจะตกน้ำมากเท่าใดก็ตามน้ำจะล้นทุ่งไหลไปไม่มีที่ขวางทางน้ำไม่กี่วันน้ำก็ลดปกติแล้ว น้ำส่วนที่ติดค้างอยู่ในห้วย หนอง คลองบึงต่าง ๆ ก็เป็นสมบัติของชุมชนที่ได้ใช้ทุกคนเอามารดผัก รดต้นไม้ ใช้กิน ใช้อาบโดยไม่ต้องไปกลัวว่าจะมีพิษ

นอกจากในด้านอาหารแล้ว ด้านการดูแลสัตว์ก็มีการเตรียมตัวอย่างดี ทุกคนรู้ว่าใกล้จะเข้าสู่ฤดูฝนและน้ำจะท่วมโดยไม่ต้องคอยฟังคำพยากรณ์ จะเตรียมหาที่โคกไว้ให้วัว หรือหมูได้หลบน้ำ อดีตกำนันสวัสดิ์ เล่าว่าในสมัยที่ท่านยังเด็กต้องช่วยพ่อจูงวัวจากที่บ้านหัวพานไปฝากไว้บ้านญาติที่ลานชะซึ่งเป็นที่สูง และชาวบ้านเกือบทุกครัวเรือนก็ทำในลักษณะเช่นนี้ ไม่มีบ้านเองก็ไปฝากไว้กับคอกของเพื่อนบ้าน บางคนไปล่ามไว้ที่ปลวกขนาดใหญ่และไปช่วยกันดูแล

ปัจจุบัน หลายชุมชนได้ศึกษาหาแนวทางในการจัดการน้ำทั้งการป้องกันน้ำท่วม และการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง

2. การจัดหาแหล่งน้ำ

การจัดหาแหล่งน้ำในอดีตก็เพื่อการทำนาอย่างเดียว ในช่วงเดือน 6-7 (มิถุนายน-กรกฎาคม) ชาวบ้านจะเตรียมหาที่นาเตรียมไว้ในที่นาของตัวเอง ที่เช่า หรือที่แบ่งกับเจ้าของที่นา หรือเตรียมคันในที่ตัวเอง จากนั้นจะชวนกันไปทูนบนบตามกำลัง “ขุน” (ก้านัน) หรือผู้ใหญ่บ้าน พร้อมตกแต่งทางน้ำย่อยที่จะเข้านาในพื้นที่ต่างๆ

สายน้ำในอดีตจะมีสาकुตลอดแนว น้ำจะใส มีปลามาก น้ำจะลึก การทຸ່ມนบต้องอาศัยแรงงานของชาวบ้านมาช่วยกันมาก ในพนมวังก์ที่ที่ตຸ່ມนบมีหลายแห่ง เช่น นบหลຸ່ມพอ นบหนັກຄູล นบหัวໄຫຼ นบໄຫຼ່ນຸ່ນ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ชື່ອນบจะตั้งมาตามลักษณะของสายน้ำของแต่ละที่

ส่วนคนที่จື່ດຳเนินการให้มีการระดมคนเพื่อการทຸ່ມນบนั้น โดยส่วนใหญ่จะมีคนช่วยจัดการแทนผู้ใหญ่ หรือ กຳນັນ เรียกว่าແກ່ນນຳในการทຸ່ມນຳ ส่วนใหญ่เป็นคนที่มีหัวคิดติดกับดຳແນ່ງທີ່ຈື່ຕຸ່ມນบ เมื่อถึงเดือน 6 ດຳແນ່ງນບຈື່ປ່າໄຫຼ່ກັບກຳນັນ หรือ ผู้ใหญ่บ้าน ว่าถึงเวลาທຳນຳ ດຳແນ່ງຈື່ຕຸ່ມນบ ผู้ใหญ่หรือກຳນັນຈື່ຈຳນຳให้ชาวบ้านมาร่วมกัน โดยດຳແນ່ງຈື່ເດີນນັດชาวบ้านในເຂດທີ່ຈື່ຕຸ່ມນຳ ເມື່ອถึงวันชาวบ้านຈື່ຈຳມາช่วยกัน ຕື່ຍື່ມຈອບ ພຣຳ ນຸ່ງກື່ໄມ້ໄຜ່ หรือช่วยສານໄມ້ໄຜ່ທຳແບບແປ່ລຸ່ມ ມີຄັນຫມ 2 ຂຳ ໄວ້ໄສ່ດິນ ຈາກນັ້ນກື່ເດີນກັນໄປທີ່ດຳແນ່ງຈື່ຕຸ່ມນบ

3. ວິທີການທຸ່ມນบ ຈາກการศึกษาที่พบ มี 3 ວິທີ

3.1 นบคันดิน โดยใช้ไม้หลักปักไม่ขนาบ ปักตลอดตามแนวขวางคลองด้านบน และด้านล่าง ถ้าเหมืองกว้างจะทำคันนบหนาถึง 2 เมตร แต่ถ้าเหมืองแคบจะลดขนาดความกว้างคันนบลงมา ส่วนเสาที่ปักยาวยาวแนวขวางนั้นแต่ละเสาห่างประมาณ 50 เซนติเมตร แล้วแต่ขนาดไม้ ถ้าไม้ใหญ่จะห่างมากกว่า ไม้ขนาดเล็ก จากนั้นเอาไม้ขอนยาวมาขวางตามคลองสลับกับการขุดหน้าดินมาถม (โค๊ะ) ดินที่ขุดมานັ້ນຕື່ມື່ງຈື່ຮຳກປ່າມາດຳດ້ວຍ ຄຸ່ມແລະໄສ່ເປັນທອດໆ ຍາວຕາມຄັນຫມດ ຈົນຄັນນບສູງพอທີ່ຈື່ນຳໄຫຼ່ເຂົ້າພື້ນທຳນຳໄດ້ ຈື່ງເອົາດັ່ນຄຳຍາຍ หรือຫຼຳແຝ່ໄປປັກຂອບນบหรือคันดินທາງດ້ານໄດ້ ຮຳກຂອງດັ່ນຄຳຍາຍหรือແຝ່ຈື່ງຈອກທຳໃຫ້ນບດິນແຂ້ງແຂງຫມາກຂື້ນ ຫຼັງຈາກນັ້ນກື່ທື່ງຂ່ວງໃຫ້ດິນແຂ້ງ ເມື່ອເຂົ້າหน้าฝน ຈື່ງຈຳ່ຍຸ່ງຄັນຄຸ່ມເພີ່ມເຕີມອີກຄັ້ງໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າຄັນນบແຂ້ງແຂງພອທີ່ຈື່ຮັບນຳແລະນຳເຂົ້າທຳໄດ້ ຫມທື່ງຈຳ່ຍຸ່ງຄັນເປີດທາງນຳໃຫ້ລືກກວ່າເດີມ ແລະແຕ່ງເມື່ອງໃຫ້ນຳໄຫຼ່ສະດວກ ເມື່ອນຳໄຫຼ່ຜ່ານໄປເຣື່ອງໆ ຄນໃນເຂດດັດໄປຈື່ງຈຳ່ຍຸ່ງຄັນນบໃນເຂດນັ້ນໆ ອີກ ຈົນນຳກະຈາຍທຳທຸ່ງ ແຕ່ຖ້າດືດຂັດທຳດິນນັ້ນໃກ ຄນຕື່ງຈຳ່ຍຸ່ງຄັນຕກແຕ່ງໃຫ້ນຳໄຫຼ່ສະດວກ ແລະເຂົ້າທຳໄດ້

3.2 นบร่องขี้เือก เป็นการທຸ່ມນบโดยใช้ไม้ไผ่สีกຸ່ມຳເປັນເສັ້ນໆ ປະມຳນນື້ວກື່ງ ມາຂັດລາຍຂັດ ເປັນແຜ່ນ ມາວາງເປັນຂວາງສາຍນຳຜື່ງບນນบແລະໄດ້ນບ ດ້ວຍມື່ງເສາຫຼັກປັກໄວ້ເມື່ອນທຸ່ມນບຄັນດິນ ແລ້ວເອົາດິນມາໄສ່ໄວ້ເຕັມຄັນແລະແນ່ນກື່ໃຫ້ໄດ້

3.3 นบคันโหม หรือນบขື່ງ ທຳດ້ວຍສານໄມ້ໄຜ່ຂັດເຂັ້ນເດີຍກັບແບບທີ່ 2 ແຕ່ຂັດໃຫ້ແນ່ນກວ່າແລະເອົາມາວາງຂວາງລຳນຳ ວາງຂັດກັບຫຼັກໄມ້ຍາງหรือກະທຸ່ມ ນຳຈື່ງເລີ່ດຸ່ລອດໄປໄດ້ ແຕ່ຈື່ງຍື່ມທຳໃນເມື່ອງຂະໜາດເລີ່ກ

หรือเหมืองสายย่อย มีประโยชน์ในการคักน้ำในระยะสั้นๆ และเข้านาส่วนตัว โดยมากจะทำที่ดักปลาไปด้วย เพราะปลาจะขึ้นตามหูลั้ง(ขอบั้ง)

ชาวบ้านคิดว่าการช่วยเหลือกันและกันนั้นเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องทำ แม้ว่าจะมีคำสั่งจากกำนัน หรือไม่มีก็ต้องช่วยกัน กำนันจึงมีอิทธิพลมากในการออกคำสั่ง สั่งการให้ชาวบ้านทุกครัวเรือนได้ไปช่วยกันทຸ່ມนบ แต่ว่าแม้เป็นคำสั่งด้วยวาจาแต่คนในชุมชนก็เต็มใจไปช่วยกันทำ โดยไม่เห็นแก่ตัว ทำจนเสร็จ “วันนี้ไม่เสร็จพรุ่งนี้เช้าก็มากันใหม่” และคิดว่าในส่วนแปลงดินตัวเองนั้นควรที่จะทำโดยตัวเองไม่จำเป็นต้องเรียกร้องใคร “เขาทำมาข้างบนก็ช่วยมามากแล้ว เท่านี้เราจะทำเองไม่ได้หรือ” โดยครอบครัวจะเอาข้าวปลามาส่ง คำสั่งของกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านที่มีอำนาจเป็นที่เล่าต่อๆ กันมา เช่น มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งชื่อ “ชู” เป็นคนไม่ค่อยมีอำนาจ ชาวบ้านไม่ค่อยเชื่อถือ แต่เวลาจะให้ชาวบ้านไปทำอะไรต่างๆ เช่น ทຸ່ມนบ ก็อ้างว่า “ขุนสั่งมา” ชาวบ้านก็จะไปกันมาก นายชูเลยได้รับฉายาว่า “ชูขุนสั่ง”

ตัวอย่างการทຸ່ມนบในช่วงของผู้ใหญ่คล้าย สุดเรื่อง (ราวช่วง พ.ศ.2480) มีหลายจุด แต่จุดหนึ่งในหมู่ 8 สมัยนั้น กำนันคล้ายได้สั่งนายผอม รักจ้อย ให้เป็นตัวแทนผู้ใหญ่บ้านนำคนไปช่วยกันทຸ່ມนบ เพราะเห็นว่าใกล้ช่วงทำนาแล้วและที่นายผอมก็อยู่ที่เหมาะสมจะทຸ່ມนบ นายผอมจึงได้เดินบอกคนที่จะทำนาจากเขตบ้านเก่า ในทุ่งไสลาว ไปช่วยทຸ່ມนบที่ วังไทรหนูน (ตำแหน่งจากคลองหนักกุลลงไปทางทิศตะวันออก) คนก็นำอุปกรณ์ไปช่วยกัน ทำนบคันดินจนเสร็จ หลังจากทຸ່ມนบวังไทรหนูนเสร็จ นายผอมก็นัดแนะชาวบ้านอีกครั้งให้ไปช่วยกันชักน้ำ หรือเปิดทางน้ำที่วัดล้อ (พิกุลทอง) เพื่อให้ น้ำจากคลองท่าแนะไหลลงมายังบ้านหัวพรุ(ทิศเหนือของอำเภอควนขนุนปัจจุบัน) ชาวบ้านก็ชวนกันเดินเท้าไปเกือบ 10 กิโลเมตรเพื่อไปช่วยกัน เมื่อน้ำเริ่มไหลจากคลองท่าแนะลงสู่หัวพรุ น้ำจะล้นเอ่อเข้าที่นาคนแถบนั้นๆ ก็ได้เริ่มไถนา และหว่านกล้า น้ำไหลเรื่อยลงมายังผ่านทุ่งยางแค บ้านหัวคด จึงมาช่วยกันเปิดทางน้ำอีกครั้งให้ลงสู่คลองหนักกุล เมื่อมาถึงนบวังไทรหนูน ชาวบ้านที่นี้จึงได้เริ่มทำนา คนที่ได้น้ำก่อนก็จะได้ไถก่อนได้หว่านกล้าก่อน เมื่อน้ำลงไปทางใต้เรื่อย ๆ คนแปลงถัดไปจึงจะได้ใช้น้ำ การทำนาในสมัยนั้นจึงค่อยๆ ทำตามน้ำที่ได้ เพราะน้ำจะไหลเอื่อยๆ ชับมาตามทุ่งนา

การช่วยเหลือกันในการทຸ່ມนบนั้น จะไม่มีขอบเขตหมู่บ้านเข้ามาเกี่ยว แต่ในให้ความสำคัญกับขอบเขตตำบล เช่นจะทຸ່ມนบที่ ม.3 แต่ถ้ารู้ข่าวถึงคน ม.5 คน ม.5 ก็จะมาช่วยอย่างแข็งขันจนเสร็จ เช่นครั้งหนึ่งมีการทຸ່ມนบที่บ้านเกาะยางเพื่อให้น้ำไหลมาลงทุ่งเกาะสระ ในเขต ม.3 และทุ่งควนปริงและทุ่งชิงหิ้ง

แล้วเมื่อทຸ່ມນบเสร็จก็ต้องช่วยกันขุดเหมืองส่งน้ำเข้ามา ปรากฏว่าคนมาช่วยกันทุกครัวเรือนและจำนวน
มาก ผลที่เกิดขึ้นคือ คนในทຸ່มนี้ได้ทำนากันกันหมด และความสัมพันธ์ระหว่างกันก็ยาวนานจนถึงบัดนี้

ปี 2518 เริ่มมีการทำนบแบบซีเมนต์ และมีการ เปิด-ปิด น้ำในเหมือง ในช่วงนั้นเริ่มเห็นว่าน้ำ
ตื้นมากขึ้น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการแต่งเหมือง ทຸ່มนบ เปิดเหมืองยังคงมีต่อเนื่อง แต่มีการ
ช่วยเหลือมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ คือ 2518 สมัยเงินผัน เริ่มมีการจ้างชาวบ้านให้ไปขุดเหมือง โดยคิด
ค่าจ้างคิว(ลูกบาศก์เมตร)ละ 10 บาท การช่วยเหลือค่อยๆลดลงเพราะมีค่าแรงในบางพื้นที่ จนถึง พ.ศ.
2530 การร่วมใช้แรงงานเพื่อสาธารณะในหลายมิติได้หายไป รวมทั้งในการทຸ່มนบ และการจัดการน้ำโดย
คนในชุมชน

ส่วนแหล่งน้ำเดิม น้ำใช้ในครัวเรือนในอดีตชุมชนพนมวังก็ใช้แหล่งน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ
เช่นการขุดบ่อน้ำตื้นใช้ และน้ำฝนจากห้วย หนองคลองบึงต่างๆ น้ำกินชุมชนพนมวังก็ใช้น้ำจากการขุด
บ่อน้ำตื้นลึกประมาณ 5-6 เมตร ก็สามารถมีน้ำใช้ได้ตลอดปีทุกครัวเรือนไม่เคยขาดน้ำ น้ำใช้ชุมชนก็ใช้
น้ำจากบ่อน้ำตื้นเป็นหลักเช่นเดียวกัน ปัจจุบัน น้ำบ่อตามควนลูกวังยังมีอยู่แต่ส่วนใหญ่จะเป็นน้ำชื้อ.....

4. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเส้นทางคมนาคม

เส้นทางคมนาคม ในอดีตไม่เกิน 100 ปี มีทั้งทางน้ำ คลองไ้โต ที่ต่อมาจากคลองพังโย มีเรือ
ขนของมาจากคลองปากกระ แต่ตอนหลังดินแข็งและมีทางบกเข้ามาทดแทน จึงไม่นิยมใช้และเลิกไปใน
ที่สุด อีกเส้นทางเป็นทางบก โดยในพนมวังก็มี 2 ประเภทคือ ทางถนนลูกวัง เป็นถนนเชื่อมต่อระหว่าง
หมู่บ้าน และเข้าสู่อำเภอเมืองและอำเภอควนขนุน อีกประเภทคือ ทางฟลิ เป็นเส้นทางย่อยใช้เดินทาง
ระหว่างหอย่อมบ้าน มีจำนวนมาก ซึ่งเป็นทางขนาดเล็กกว้างไม่เกิน 2 เมตร เป็นทางที่เสมอกับพื้นที่ดิน แต่
ถูกใช้ประโยชน์บ่อยจนเป็นทาง ยามหน้าฝนน้ำท่วมเส้นทางนี้จะถูกเปลี่ยนเป็นทางระบายน้ำ ในช่วงน้ำ
ท่วมจึงไม่มีปัญหาว่าน้ำท่วมขังนาน

เมื่อมีการสร้างถนนขึ้นหลายสาย เพื่อการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น ดังตัวอย่างเหตุการณ์
สำคัญที่ผู้ปกครองพื้นที่ร่วมดำเนินการกับทางราชการสร้างถนนทั้งในพื้นที่พนมวังและพื้นที่ใกล้เคียง
ดังนี้

พ.ศ. 2478 ทางอำเภอควนขนุนจัดสร้างถนนจากที่ว่าการอำเภอควนขนุนถึงอำเภอคูหาสวรรค์
(อำเภอเมือง) ผ่านตำบลควนขนุน ตำบลโดนดด้วน ตำบลนาขยาด ตำบลปรางหมู่

พ.ศ. 2501 สร้างถนนสายชะมวง – ป่าพะยอม เสร็จ ยาว 10 กิโลเมตร สร้างสายไสยาว (ศาลา
ยอด) – ควนดินแดง เสร็จ ยาว 4 กิโลเมตร

สร้างสายเกาะยาง – ตะแพน เสร็จ ยาว 5 กิโลเมตร

พ.ศ. 2500 – 2501 มีการซ่อม ถนนสายม่วงลูกดำ – พนมวังค์ ผ่านหมู่ 1,7,9 และหมู่ 11
ยาวประมาณ 8 กิโลเมตร

พ.ศ. 2501 ซ่อมถนนสายควนขนุน – ทะเลน้อย เสร็จ กว้าง 16 เมตร ยาว 10 กิโลเมตร
ซ่อมถนนสายสี่แยกไสยวน – วัดลานชะ เสร็จ ยาว 3 กิโลเมตร
ซ่อมและทำเพิ่มเติมถนนสายควนขนุน – เขาปู่ เสร็จยาว 8 กิโลเมตร

พ.ศ. 2505 ซ่อมและฝังท่อถนนสายสี่แยกไสยวน – ห้วยหมาก ด้วยงบประมาณของจังหวัด
ฝังท่อ 2 ตำแหน่ง

ซ่อมและฝังท่อน้ำถนนสายเกาะยาง – ตะแพน 3 แห่งด้วยงบประมาณของจังหวัด

ซ่อมถนนสายควนขนุน – เขาปู่ ด้วยงบประมาณจังหวัด ฝังงานดินงานลูกรัง

ซ่อมถนนสายศาลายอด – มะกอกเหนือ ด้วยงบประมาณจังหวัด

ซ่อมถนนสายทุ่งชิงหิ้ง – เขาป่าเจ้า ด้วยงบประมาณของจังหวัด

ซ่อมถนนสายป่าพะยอม – หัวถนนด้วยงบประมาณจังหวัด

ซ่อมและฝังท่อในถนนสายทุ่งข่า – ตะแพน 2 แห่ง

ประการสำคัญ คือ การร่วมซ่อม สร้างถนนสายสี่แยกไสยวน – ลานชะ กับสายสี่แยกไสยวน
– บ่อนห้วยหมากนั้นก่อให้เกิดศาลาพักของคนเดินทางที่เรียกกันว่า “ทำเนียบ” หรือ “สี่แยกไสยวน”

การดำเนินการสร้างถนนต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตั้งบ้านเรือนจากหัน
หน้าเข้าหาสายน้ำเปลี่ยนมาเป็นหันหน้าเข้าหาถนนแทน

ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 เรื่องนโยบายต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ใน พ.ศ. 2523 –
2524 ได้เริ่มพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น มีการสร้างถนนสายเอเชียแบบสอง
ช่องจราจรตัดผ่านสี่แยกไสยวน ณ บริเวณทำเนียบกลายเป็นห้าแยก ฝังท่อระบายน้ำเพิ่ม สายน้ำยังคงไหล
คลอง 4 ทิศ ทั้งในแนวเหนือ – ใต้ และแนวตะวันตก – ตะวันออก ต่อมา ณ บริเวณสนามชนวัวพื้นที่
วัฒนธรรมเดิมมีการถมที่ผืนใหญ่ รวมทั้งถมทางน้ำเดิมในแนวทิศใต้ – ทิศเหนือ

ตั้งแต่ ปี 2530 – ปัจจุบัน สี่แยกไสยวนอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ ภายใน
จังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ขณะเดียวกันจำนวนครัวเรือนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มอย่างรวดเร็ว ถนนสาย
เล็กสายน้อยดั้งเดิม ที่เกิดจากทางพลิมิจำนวนมากขึ้นตามลำดับ ในส่วนของถนนสายควนขนุน – พัทลุงก็
เป็นถนนลาดยางสายเอเชีย ปรับใหม่ เป็นถนนสี่ช่องจราจร สี่แยกไสยวนกลายเป็นห้าแยกที่เติบโต
ประหนึ่งเมืองใหม่

กล่าวได้ว่ามูลเหตุสำคัญของภัยพิบัติอุทกภัยน้ำหลากมาจากการปรับปรุงถนนสายหลักและสายรอง รวมทั้งการสร้างถนนสายซอยลาดยางด้วยงบประมาณท้องถิ่นตั้งแต่ปี 2545 – ปัจจุบัน ที่เกิดขึ้นประหนึ่ง ไยเมฆมูมได้ปิดช่องระบายน้ำที่ลอดผ่านถนนสายเอเชีย ณ ห้าแยกไสยวน รวมถึงอาคารพาณิชย์และ บ้านเรือนสมัยใหม่ที่สร้างหันหน้าเข้าหาถนนต่างก็ถมที่ให้สูงขึ้นอยู่ระดับเดียวกับถนนแบบถมได้ถมเอา โดยไม่ฝังท่อระบายน้ำ ทรัพยากรดั้งเดิม ตั้งแต่เขา ควน ห้วย คลอง หนอง บึง มาบ มีทั้งหลายไปและขนาด เล็กกลงโดยเฉพาะบริเวณห้าแยกไสยวนทางน้ำเดิมหายไปสิ้นเชิง ประกอบกับการทำมาหากินบนพื้นที่ เขาควนอย่างหลากหลาย ทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุให้ทางเดินของน้ำในพื้นที่พนมวังค์ ซึ่งเป็นพื้นที่ กลางน้ำ ที่ดั้งเดิมไหลในแนวตะวันตก – ตะวันออก กลายเป็นไร้ทิศทาง พอถึงฤดูน้ำหลากน้ำเปลี่ยน ทิศทาง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของภัยพิบัติเมื่อปลายปี 2559 – ต้นปี 2560 ในทำนองเดียวกันนาข้าว กลายเป็นนายาง นาปาล์ม นาปศุสัตว์ นาผักผลไม้เกิดเป็นคันกั้นน้ำขึ้นคืออีกหลากหลายรูปแบบ

เส้นทางคมนาคม ในอดีตไม่เกิน 100 ปี มีทั้งทางน้ำ ทางบกเป็นทางเดินเสียเป็นส่วนใหญ่ แบ่ง ประเภทพัฒนาการเส้นทางได้ดังนี้

1. การคมนาคมทางน้ำ เส้นทางน้ำมีการใช้เรือ แพไม้ไผ่ โดยเป็นเส้นทางเชื่อมต่อของ “โหม ตก” หรือชุมชนเกาะยาง(ตลาดบน) กับ “โหมออก” หรือ บ่อนห้วยหมาก(ตลาดล่าง) ในราวก่อน พ.ศ. 2500 คนในชุมชนพนมวังค์มีการใช้เส้นทางน้ำเพื่อการเดินทาง โดยมี 2 ทอด เรือที่มาจากคลองปากประ ชื่นมายังคลองเมือง เพื่อนำสินค้ามาขายยังตลาดบนห้วยหมาก ซึ่งอยู่ใน ต.ชัยบุรี รอยต่อของตำบลพนม วังค์ ถ้านั่งเรือเรือแพขึ้นข้างบนไปต่อยังคลองไธไธ ต่อไปยังคลองบึงโยเพื่อขึ้นไปตลาดเกาะยาง โดยมากเป็นเรือหรือแพเพื่อบรรทุกสินค้าของแม่ค้า ถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไปที่อยู่ระหว่างเส้นทางจะใช้ วิธีการเดินแบบ “หามรุ่งหามค่ำ” หรือมานอนบ้านญาติ บ้านเกลอ เส้นทางคมนาคมทางน้ำได้หายไป ราว 2505.เพราะเส้นทางคมนาคมทางบกค่อยๆ ดีขึ้น จึงไม่นิยมใช้และเลิกไปในที่สุด

2. การคมนาคมทางบก มีพัฒนา 3 ช่วง คือ

1) ช่วงก่อน 2523

เส้นทางจะเป็นถนนลูกรัง แต่มีเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอ โดยผู้ปกครองพื้นที่ร่วม ดำเนินการกับทางราชการสร้างถนนในพื้นที่พนมวังค์และเชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

พ.ศ. 2478 ทางอำเภอควนขนุนจัดสร้างถนนจากที่ว่าการอำเภอควนขนุนถึงอำเภอคูหาสวรรค์ (อำเภอเมือง) ผ่านตำบลควนขนุน ตำบลโคกคั่ว ตำบลนาขยาด ตำบลปรางหมู

พ.ศ. 2501 สร้างถนนสายชะมวง – ป่าพะยอม เสร็จ ยาว 10 กิโลเมตร

สร้างสายไสยวน (ศาลาขอด) – ควนดินแดง เสร็จ ยาว 4 กิโลเมตร

สร้างสายเกาะยาง – ตะแพน เสร็จ ยาว 5 กิโลเมตร

พ.ศ. 2500 – 2501 มีการซ่อม ถนนสายม่วงลูกดำ – พนมวังค์ ผ่านหมู่ 1,7,9 และหมู่ 11

ยาวประมาณ 8 กิโลเมตร

พ.ศ. 2501 ซ่อมถนนสายสี่แยกไสยวน – วัดลานชะ เสร็จ ยาว 3 กิโลเมตร

พ.ศ. 2505 ซ่อมและฝังท่อถนนสายสี่แยกไสยวน – ห้วยหมาก ด้วยงบประมาณของจังหวัด
ฝังท่อ 2 ตำแหน่ง

ซ่อมถนนสายศาลาขอด – มะกอกเหนือ ด้วยงบประมาณจังหวัด

ซ่อมถนนสายทุ่งชิงหิ้ง – เขาป่าเจ้า ด้วยงบประมาณของจังหวัด

ซ่อมและฝังท่อในถนนสายทุ่งข่า – ตะแพน 2 แห่ง

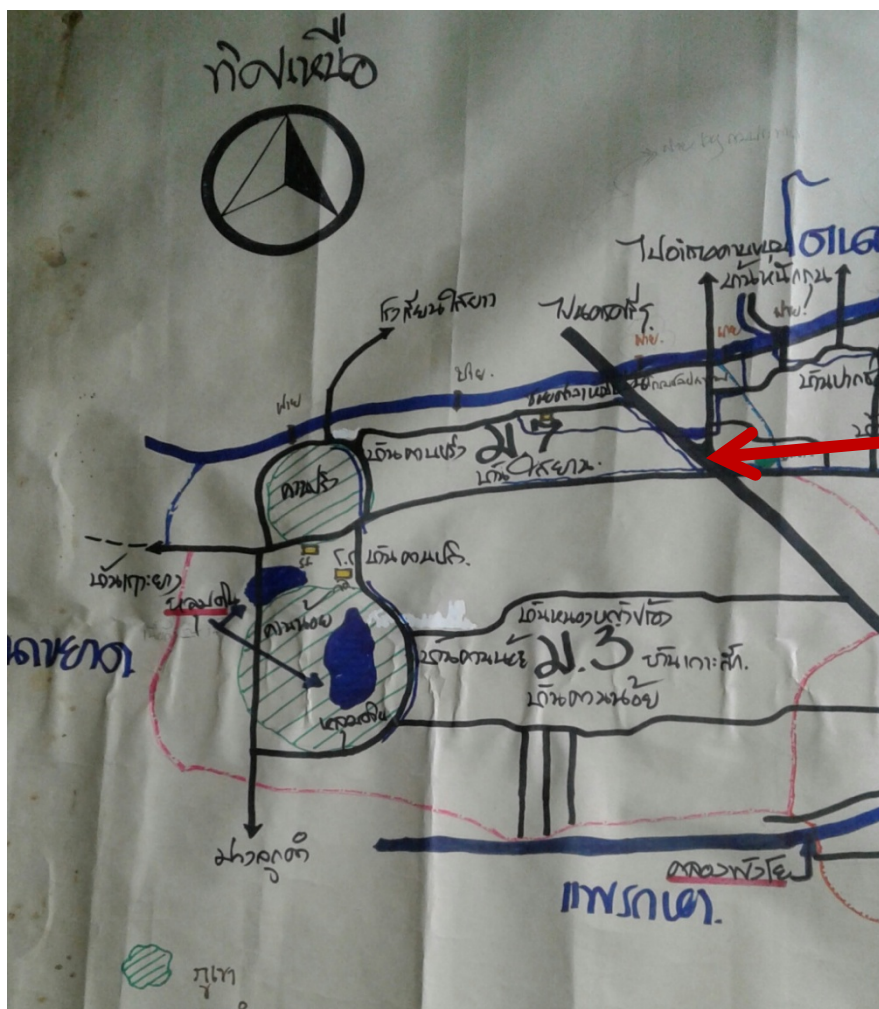
ประการสำคัญ คือ การร่วมซ่อม สร้างถนนสายสี่แยกไสยวน – ลานชะ กับสายสี่แยกไสยวน ถึงบ่อนห้วยหมากนั้นก่อให้เกิดศาลาพักของคนเดินทางที่เรียกกันว่า “ทำเนียบ” หรือ “สี่แยกไสยวน” สี่แยกตรงนี้มีความสำคัญกับคนในพื้นที่อย่างมากในเชิงการเป็นจุดศูนย์กลางของตำบล เป็นพื้นที่เชื่อมต่อฝั่งตก-ฝั่งออกของถนนเพชรเกษมหรือถนนเอเชีย และเป็นเส้นทาง 5 แยก ไปตัวอำเภอควนขนุนอีกทาง เมื่อมีการยกถนนขึ้นเป็นถนนลาดยาง พื้นที่ตรงนี้จึงประสบปัญหาน้ำท่วมหนักและนาน สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้คน

ในช่วงนี้กล่าวได้ว่าการดำเนินการสร้างถนนต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตั้งบ้านเรือนจากหันหน้าเข้าหาสายน้ำเปลี่ยนมาเป็นหันหน้าเข้าหาถนนแทน

นอกจากเส้นทางหลักแล้วยังมี “ทางพลี” เป็นเส้นทางย่อยที่ใช้เดินทางระหว่างห่อมบ้าน และใช้ขนส่งผลผลิตทางการเกษตรโดยบรรทุกเกวียน ทางพลีนี้มีจำนวนมาก ซึ่งเป็นทางขนาดเล็กกว้างไม่เกิน 2 เมตร เป็นทางที่เสมอกับพื้นที่ดิน แต่ถูกใช้ประโยชน์บ่อยจนเป็นทาง ยามหน้าฝนน้ำท่วมเส้นทางนี้จะถูกเปลี่ยนเป็นทางระบายน้ำ ในช่วงน้ำท่วมจึงไม่มีปัญหาว่าน้ำท่วมขังนาน “พอทางพลีหมดไปก็เริ่มมีน้ำท่วม แต่น้ำแล้งก็ยังไม่เป็นปัญหา ยังหาปลากินได้ตลอดปี ทางพลีแต่แรก น้ำไหลได้เพ” ช่วงหลังทางพลีจำนวนมากได้ค่อยๆ พัฒนาเป็นเส้นทางถนน โดยใช้การระดมแรงงานคนในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ๆ ช่วยกันนำจอบ พั่ว มาช่วยขุดระดับถนน ผู้นำทั้งทางการและไม่เป็นทางการช่วยกันขุดที่ขุดทางเมื่อผ่านที่ดินของใครๆ จนทางพลีบางส่วนได้กลายเป็นถนนสายหลักในหมู่บ้าน

2) ช่วงระหว่างปี 2523-2538

ในช่วงนี้มีการพัฒนาถนนลูกรังหลายสายเป็นลาดยาง เช่น ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 เรื่องนโยบายต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ใน พ.ศ. 2523 – 2524 ได้เริ่มพัฒนาด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น มีการสร้างถนนสายเอเชียแบบสองช่องจราจร(หมายถึงถนน 2 เลน) ตัดผ่านสี่แยกไสยวน ณ บริเวณทำเนียบกลายเป็นห้าแยก ผังท่อระบายน้ำเพิ่ม สายน้ำยังคงไหลคล่องในแนวตะวันตก – ตะวันออก พื้นที่ตรงนี้เป็นสนามชนวัวซึ่งเป็นพื้นที่วัฒนธรรมเดิมได้ค่อยๆกลายเป็นพื้นที่ตั้งบ้านเรือน ปัจจุบันเป็นที่ตั้งตลาด และมีปั้มน้ำมัน เมื่อชาวบ้านประสบปัญหาน้ำท่วมก็ชุมชนก็ค่อยๆถมที่ขึ้นสูงเท่าถนน ช่วงนี้มีท่อปลีระบายน้ำทำตกลงทำออกข้ามตรงสี่แยกไสยวน ปัญหาน้ำท่วม

จุดฝังท่อปลี 4 แยก

3) ช่วงปี 2538 – ปัจจุบัน

ถนนเส้นหลักเป็นถนน 4 เลน 2 เส้นทางขาขึ้น และขาต้องเชื่อมต่อกับจังหวัด นครศรีธรรมราช และสงขลา (หรือเป็นถนนสายหลักในภาคใต้) ถนนถูกปรับเพิ่มจากเดิมไม่เกิน 15 เมตร เป็น 50 เมตร และมีการยกระดับสูงกว่าเดิม 50 เซนติเมตร

ในช่วงนี้มีจำนวนครัวเรือนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มอย่างรวดเร็ว ริมฝั่งถนนท่าตกของเอเชียเดิมๆ เป็นที่ลุ่มทำนาตลอดแนว ต่อมามีการถมที่ดินที่เป็นจุดสำคัญหลายแห่งยาวตลอดแนวฝั่งถึง 4 แยกไสขวน โดยเฉพาะการถมทางเดินน้ำเก่า(ทางขึ้นไปควนปริง)เพื่อทำห้องแถว ทำให้น้ำไม่ได้ไหลลงบ่อกที่ไสขวน และในส่วนของถนนสายควนขนุน – พัทลุงก็เป็นถนนลาดยางสายเอเชีย ปรับใหม่ เป็นถนนสองช่องจราจร

ในส่วนเส้นทางหรือช่องทางระบายน้ำนั้นธรรมชาติตลอดใต้ถนนเอเชีย มี คลองปรางหมู่ คลองหนองเคย คลองวังปีบ คลองบึงโย คลองนางชี ช่องบ่อกเข้าง้าวังทอง ท่อบ่อกู่เหนือสี่แยกไสขวนเดิม (ตรงข้าม ชกส.) และคลองแม่เตย โดยที่ท่อบ่อกู่ตรงสี่แยกไสขวนเดิมแคบลงจนน้ำไม่ระบาย

การยกระดับถนนขึ้นและเพิ่มเลน และการถมที่ดินตลอดริมฝั่งถนนเอเชียฝั่งตะวันตกทำให้เกิดน้ำไหลที่สะสมจากตะพานถึงถนนจึงขังนาน

เมื่อปลายปี 2559 ถึง ต้นปี 2560 น้ำท่วมหนักและท่วมซ้ำซากในพื้นที่ตำบลพนมวังค์ กรมทางหลวงแผ่นดินจึงแก้ปัญหาโดยยกระดับถนนเอเชียฝั่งท่าตก จากบ้านทุ่งชิงหิ้งถึงท่อบ่อกเข้าง้าวังทอง สูงขึ้นกว่าเดิมอีก 50 เซนติเมตร บริเวณฝั่งทิศตะวันออกถนน ควนขนุน-พัทลุง มีการบุกรุกที่นาบ ทางน้ำทำที่อยู่อาศัย รวมทั้งถมที่เพื่อจ่อรถตลาดสวนไผ่ และแปลงเกษตร ทำให้น้ำเปลี่ยนทิศทางไหลระบายยาก ที่อาศัยจึงต้องถมที่ การขยายตัวของชุมชนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น (แต่ก็ยังไม่ถึงกับเป็นเมือง)อยู่ใกล้สิ่งอำนวยความสะดวก ในการดำรงชีวิตมากขึ้น เช่น ใกล้ร้านค้า ใกล้ปั๊มน้ำมัน ใกล้เส้นทางหลักในการเดินทาง จนทำให้การก่อสร้างในบางจุดได้เป็นเขื่อนกั้นน้ำในช่วงฤดูฝน ทำให้น้ำท่วมขังนานและระบายยาก

ส่วนของการเปลี่ยนแปลงวิธีการเกษตรนั้น เปลี่ยนจากระบบเกษตรดั้งเดิม เป็นเกษตรสมัยใหม่ ที่ไม่ได้มองความสัมพันธ์เชิงนิเวศทั้งระบบ เช่น มีสวนยาง สวนปาล์มในที่นา ถมที่นาเป็นที่อยู่อาศัย มีความหลากหลายแต่ไม่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ที่ดินที่แปลงใกล้ๆกันก็มีความจำเป็นในการใช้น้ำต่างกัน การตื่นเงินของแหล่งน้ำ เมื่อตะกอนสะสมจำนวนมากทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติหลายแห่งได้หายไป ทำให้ช่วงหน้าฝนนั้นขาดแหล่งพักน้ำ น้ำแล้งก็ขาดน้ำ ระบบการขุดลอกคลอง เหมือนที่ลอกคันไม่ริมฝั่งออก ทำให้รอบๆ คลอง เหมือนขาดความชื้น

ด้านการคมนาคม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากถนนเลียบพื้นดิน กลายเป็นถนนยกระดับและ
 กีดขวางทางน้ำ รวมทั้งการจัดการแก้ปัญหาน้ำอย่างไม่เป็นระบบทั้งลุ่มน้ำ ทำให้เมื่อแก้ปัญหาคจุดหนึ่งได้
 ไปสร้างผลกระทบกับอีกจุดหนึ่ง จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งในโครงสร้างการผลิตการเปลี่ยนแปลง
 โครงสร้างสังคม การเปลี่ยนแปลงวิถีคิดในการดำรงชีพ ได้ก่อความรู้สึกรู้สึกความเป็นปัจเจก และคนได้
 ปรับตัวใหม่ให้มีความสอดคล้องกับวิถีอาชีพ การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของ
 คนเปลี่ยนไป

การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน มี 3 โครงการหลักดังนี้

- 4.1 การจัดการกลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย (5 โครงการ)
- 4.2 การจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตย ตลอดสาย (4 โครงการ)
- 4.3 สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองบังโย –คลองวังปีบ

แผนยุทธศาสตร์ การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน
อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

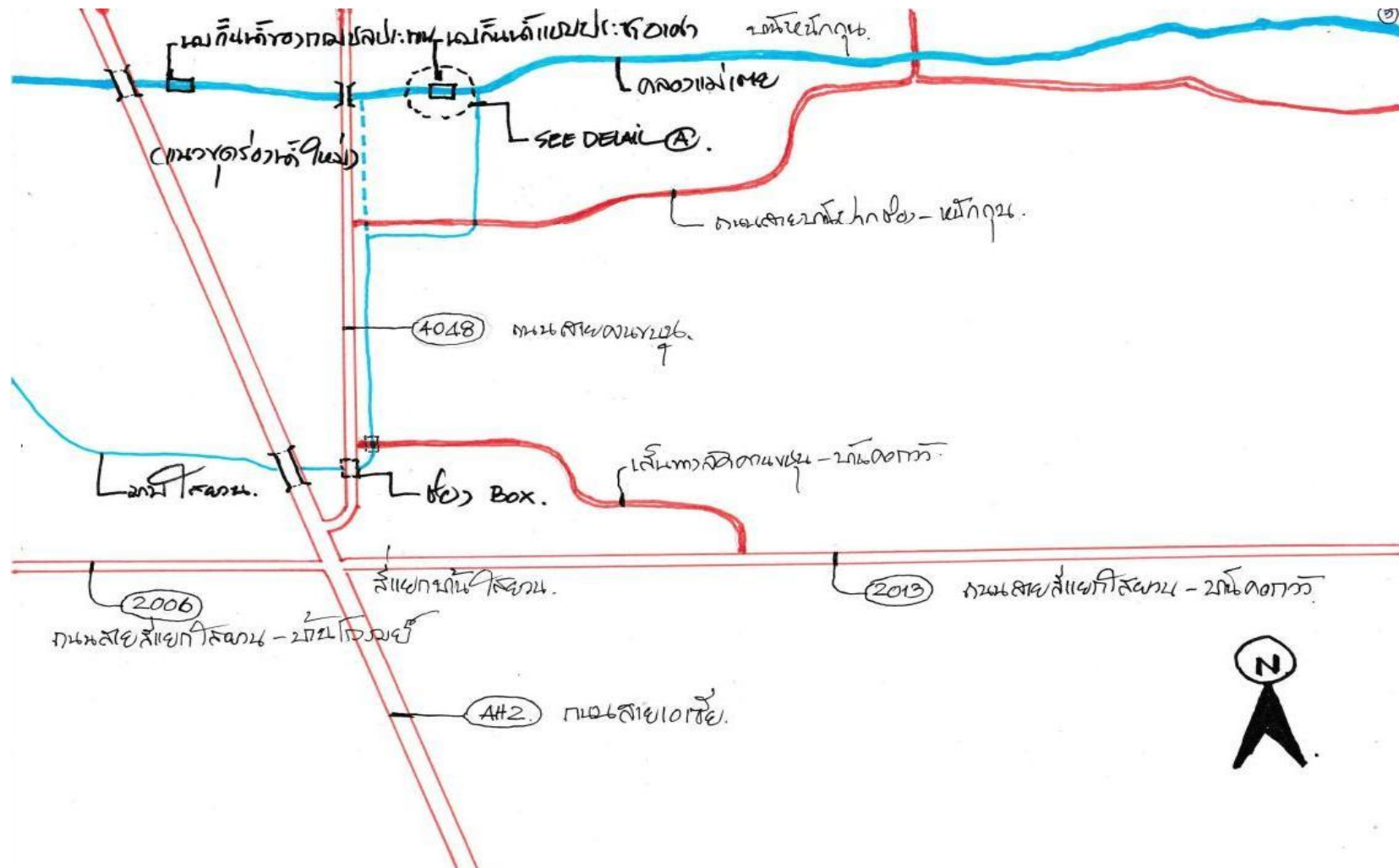
ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	ปีดำเนินการ	ตัวชี้วัด	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบหลัก
1. 1.1	การจัดการกลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย (5 โครงการ) การจัดการน้ำควนน้อย (น้ำจากหลุมดิน) ม.3 พื้นที่ 110 ไร่ เพื่อการบริโภคน้ำใช้และเพื่อการเกษตร 1) สร้างถังประปา 2) สร้างกัลกน้ำ 3) ต่อท่อประปาส่งน้ำ	เพื่อให้ทุกครัวเรือนในชุมชนพนมวังก้อมีน้ำใช้เพื่อการบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตร	1) นำน้ำมาใช้ในการบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่หมู่ 3 2) เพิ่มพื้นที่การนำน้ำมาใช้เพื่อการบริโภค น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร ในพื้นที่หมู่ 1, 6 และหมู่ 7 หรือมากกว่านั้นโดยประสานงานเจ้าของพื้นที่ก่อนดำเนินการ	2562 - 2564	1) สร้างถังประปา 2) ต่อแบบกัลกน้ำ 3) การวางท่อแนวส่งน้ำใต้ดินในพื้นที่หมู่ 1, 3, 6 และหมู่ 7	1) ชุมชนพนมวังก้อมีน้ำใช้ตลอดปี 2) ทุกครัวเรือนมีน้ำใช้ น้ำบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร 3) เพิ่มรายได้ต่อกันต่อครอบครัว 4) การสร้างสุขภาวะด้านอาหารขึ้นในครัวเรือน 5) ทุกคนมีสุขภาพแข็งแรงปราศจาก	1) ทีมวิจัย 2) อบต.พนมวังก 3) ผู้ปกครองท้องที่ตำบลพนมวังก 4) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน 5) ผู้นำธรรมชาติ 6) อบจ.พัทลุง 7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

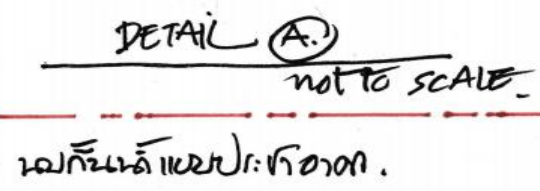
ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	ปีดำเนินการ	ตัวชี้วัด	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบหลัก
1.2	การขุดลอกคูคลองเดิมเพื่อ กำจัดวัชพืชจากควนปริงทั้ง สองฟากถนนทิศเหนือ ม.7 และทิศใต้ ทำถนนให้มีคู ม.3 ไปทางทิศตะวันออกผ่าน สี่ แยกไสยวนตลอดไปถึงอ่างเก็บ น้ำเขาบ่อลาผ่านพื้นที่ ม.3, 5, 6, 8 และ ม.2 (ตามข้อเสนอ ใน เวทีย่อยทั้ง 5 หมู่บ้าน)	เพื่อให้น้ำไหลผ่าน สะดวกในฤดูน้ำหลาก ป้องกันน้ำท่วมขัง	ลดภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่ ชุมชนพนมวังค์ (ตามข้อ เสนอในเวทีย่อย ของหมู่ 3, 4, 5 และ ม.6)		คูคลองเดิมที่สายน้ำ ไหลผ่านสะดวกมาก ขึ้น	โรคภัยต่างๆ 6) เกิดการร่วมคิด ร่วมทำของชุมชน อย่างเป็นระบบ 7) เกิดความ รับผิดชอบร่วมกัน ในการดูแลสายน้ำ ของตนเอง ในพื้นที่ ชุมชนพนมวังค์	
1.3	วางท่อส่งน้ำคูคลองเดิมแบบมี ประตูปิด-เปิด ลอดถนนสาย เอเชียผ่านสี่แยกไสยวนไปทาง ทิศตะวันออก	เพื่อการจัดการน้ำที่ เป็นระบบทั้งในฤดูน้ำ หลาก น้ำแล้ง	ลดภัยพิบัติในฤดูน้ำหลาก ของชุมชนพนมวังค์		ท่อส่งน้ำแบบมีประตู ปิด-เปิด	8) เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันในการ รับผิดชอบต่อสังคม	

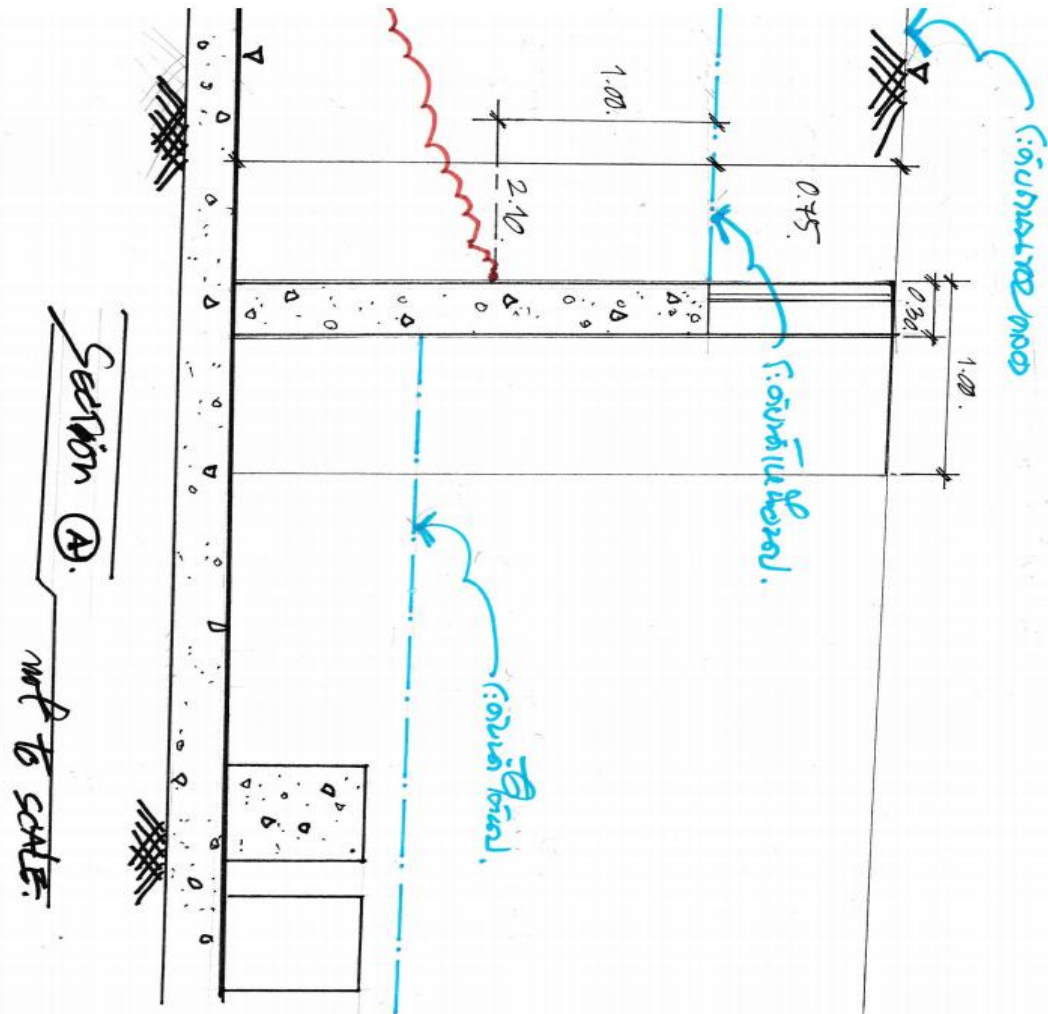
ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	ปีดำเนินการ	ตัวชี้วัด	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบหลัก
1.4	ฝังท่อระบายน้ำเมื่อมีการถม พื้นที่ติดถนนทุกสายเพื่อสร้าง อาคารบ้านเรือน ตลอดคลอง พังโย-วังปีป	เพื่อน้ำไหลผ่านได้ สะดวกในฤดูน้ำหลาก ป้องกันน้ำท่วมขัง	ลดภัยพิบัติของชุมชน พนมวังค์ (ตามข้อเสนอใน เวทีย่อยของหมู่ 3, 4, 5 และ ม.6)		ท่อระบายน้ำที่ได้		
1.5	การขุดลอกพื้นที่ธรณีสอง “อ่าวทึง” ม.6 เนื้อที่ 3 ไร่ คลอง พังโย-วังปีป ตลอดสาย (พื้นที่ ม.6) สร้างแก้มลิง ที่สามารถ เก็บน้ำได้จำนวนมาก	เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ เพื่อการเกษตรในฤดู น้ำแล้ง	พัฒนาแหล่งน้ำเดิมในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนตามแนว สายคลองได้มีน้ำใช้เพื่อ การเกษตร		สร้างแก้มลิง หรือ หลุมน้ำ ขนาดความ กว้างตาม ความกว้าง ของสายน้ำประมาณ 100 เมตร โดยห่างกัน แต่ละ 100 เมตร ** (สร้าง 2 จุด)		
2.	การจัดการลุ่มน้ำคลองแม่เตย ตลอดสาย (4 โครงการ)			2562 - 2564		1) ชุมชนพนมวังค์ มีน้ำใช้ตลอดปี 2) ทุกครัวเรือนมีน้ำ ใช้ น้ำบริโภคน้ำ และ น้ำเพื่อการเกษตร	1) ทีมวิจัย 2) อบต.พนมวังค์ 3) ผู้ปกครองท้องที่ ตำบลพนมวังค์/ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
2.1	ขุดลอกห้วยคูคลองเดิม เพื่อ กำจัดวัชพืชตลอดสาขา และ สายคลองแม่เตย (ตามข้อเสนอ	เพื่อน้ำไหลผ่าน สะดวกในฤดูน้ำหลาก ป้องกันน้ำท่วม	ลดภัยพิบัติทั้งน้ำท่วม น้ำแล้งของชุมชนพนมวังค์ (ตามข้อเสนอในเวทีย่อย		ห้วยคูคลองเดิมที่ สายน้ำไหลผ่าน สะดวกมากขึ้น		

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	ปีดำเนินการ	ตัวชี้วัด	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบหลัก
2.2	ในเวที่ย่อย ม.1, 7, 8 และ ม.2) สร้างฝายน้ำล้น หรือฝายมีชีวิต บริเวณคลองแม่เตย จาก ม.1, 7, 8 ถึง ม.2	เพื่อชุมชนตามแนว สายน้ำมีน้ำใช้ตลอดปี	ม.1, 7, 8 และ ม.2) นำน้ำมาให้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน พนมวังค์		สร้างฝายน้ำล้น หรือ ฝายมีชีวิต	3) เพิ่มรายได้ต่อกัน ต่อครอบครัว 4) การสร้างสุขภาวะ ด้านอาหารขึ้นใน ครัวเรือน	4) ผู้นำธรรมชาติ 5) อบจ.พัทลุง 6) หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน
2.3	ขุดลอกเหมืองน้ำหมูที่ 3 หมูที่ 6 บริเวณถนนเอเชียหน้าร้าน Rout 41 จนถึงถนนเลียบภูเขา นม ทางทิศเหนือของสำนัก สงฆ์ถ้ำวังทอง	เพื่อการจัดการน้ำอย่าง เป็นระบบทั้งในฤดูน้ำ แล้ง ฤดูน้ำหลาก เพื่อ น้ำไหลผ่านสะดวกใน ฤดูน้ำหลาก ป้องกัน น้ำท่วมขังสะสม	ลดภัยพิบัติทั้งน้ำท่วม น้ำแล้งของชุมชนพนมวังค์		ประตูปิด-เปิด	5) ทุกคนมีสุขภาพ แข็งแรงปราศจาก โรคภัยต่างๆ	
2.4	ฝังท่อระบายน้ำเมื่อมีการถม พื้นที่ติดถนนเพื่อสร้างอาคาร บ้านเรือน ตลอดแนวถนนสาย ควนขนุน-พัทลุง และสายเอเชีย (ตามข้อเสนอในเวที่ย่อย ม.1, 7, 8,3 และ ม.2)				ท่อระบายน้ำที่ได้ มาตรฐานของทาง ราชการขนาดเดียวกัน ตลอดสาย	6) เกิดการร่วมคิด ร่วมทำของชุมชน อย่างเป็นระบบ 7) เกิดความ รับผิดชอบร่วมกัน ในการดูแลสายน้ำ ของตนเองในพื้นที่ พนมวังค์	

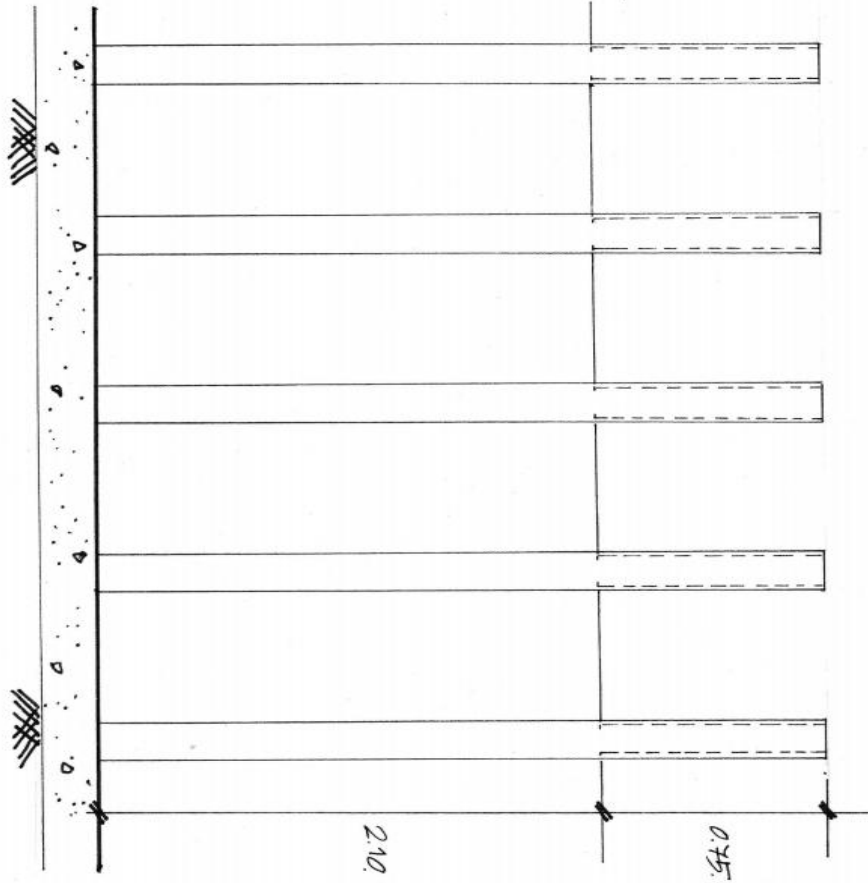
ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	ปีดำเนินการ	ตัวชี้วัด	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบหลัก
						8) เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันในการ รับผิดชอบต่อสังคม	

8

Section ③
NOT TO SCALE.

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	ปีดำเนินการ	ตัวชี้วัด	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบหลัก
3.	สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มจัดการ ลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองปึงโย -คลองวังปับ ตามรากเหง้า นาย นบ-นายเหมืองในทาง ประวัติศาสตร์	เพื่อชุมชนร่วมกัน จัดการน้ำทั้งน้ำหลาก และน้ำแล้ง ทั้งต้นน้ำ และปลายน้ำ	ลดภัยพิบัติจากน้ำท่วม และ น้ำแล้งของชุมชนพนมวังก์	2562 -2564	องค์กรชุมชน และ เครือข่ายร่วมจัดการ น้ำหลาก และน้ำแล้ง	ชุมชนมีกลไกความ ร่วมมือจากร่างภาคี เครือข่ายชุมชน และ ภาครัฐตลอดจน ภาคเอกชน	

ข้อเสนอแนะ การจัดการน้ำ เพื่อจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน

วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน	สภาพปัญหา/อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา	ผู้รับผิดชอบ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
1. ชุมชนยังขาดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเอง และชุมชน กล่าวคือ ถูกครอบงำโดยบุคคลที่มีอำนาจเงิน ขณะที่คนในชุมชนส่วนมากยังเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม 2. ขาดการร่วมมืออย่างแท้จริงจากผู้ประสานงาน และหน่วยงานองค์กรต่างๆ 3. ชุมชนมีรากเหง้าในการจัดการน้ำมาตั้งแต่ก่อเกิดชุมชน คือ นายบ-นายเหมืองร่วมกับชุมชนสร้างทำนบกั้นน้ำ และสร้างเหมืองระบายน้ำในบริเวณพื้นที่สูงชัน (ม.1, 3, 5, 6 และ ม.7) ดังเช่นแถบแถวควนปริง-ควนน้อย เขานมและเขาพนมวังก่อ	1. พื้นที่สาธารณะถูกบุกรุกโดยคนในชุมชนแบบ “ถมได้ถมเอา” ในทุกระดับ ทั้งห้วย หนอง คลอง บึง และที่สาธารณะ 2. ชุมชนขาดการจัดการน้ำทั้งน้ำหลาก และ น้ำแล้ง ของชุมชนพนมวังก่อ หรือตำบลพนมวังก่อ ทั้งๆ ที่ชุมชนมีลุ่มน้ำหลัก 3 สาย คือ คลองแม่เตย คลองพังโย และ คลองวังปีบ 3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนขาดการเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานแบบต่างคนต่างทำ เพื่อแก้ไขปัญหาระบบภัยพิบัติ ของชุมชนตนเองมากกว่าส่วนรวม	1. สร้างถังประปา 2. สร้างกาดักน้ำ 3. ต่อท่อประปาส่งน้ำ 4. สร้างแก้มลิง หรือหลุมน้ำที่สามารถเก็บน้ำได้จำนวนมาก เพื่อนำน้ำมาใช้ในฤดูแล้งได้ 5. สร้างฝายน้ำล้น/ฝายมีชีวิต 6. ขุดลอก คู คลอง ห้วย หนอง ตามสายน้ำดั้งเดิม 7. ฝังท่อระบายน้ำให้ได้มาตรฐานเดียวกันเพื่อระบายน้ำในฤดูแล้ง 8. ท่อส่งน้ำแต่ละจุดต้องมีประตูปิด-เปิด	1) ทีมวิจัย 2) อบต.พนมวังก่อ 3) ผู้ปกครองท้องที่ตำบลพนมวังก่อ/กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน 4) ผู้นำธรรมชาติ 5) อบจ.พัทลุง 6) หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา)

วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน	สภาพปัญหา/อุปสรรค	ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา	ผู้รับผิดชอบ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
จึงสามารถจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายแบบใหม่ตามรากเหง้าเดิมได้ ในลักษณะใช้ทีมวิจัยร่วมผสมผสานผู้ปกครองท้องที่/ท้องถิ่นและผู้นำธรรมชาติ ทั้งภาครัฐและเอกชน		9. จัดตั้งกลุ่มจัดการน้ำจากทีมวิจัยผู้ปกครองท้องถิ่น ผู้ปกครองท้องที่และผู้นำธรรมชาติ รวมถึงภาครัฐและภาคเอกชน	

บทที่ 5

ระบบการจัดการน้ำ

แนวทางเบื้องต้นในการจัดการน้ำ

1. การประสานสร้างกลไกการจัดการน้ำท่วม

1.1 กลไกการร่วมกันดูแลระหว่างพื้นที่ พนมวงค์และพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่พื้นที่ ต.ชัยบุรีต้องมีการดูแลและประตุนะบายน้ำ ต้องเปิด-ปิดให้ทันทั่วทั้งที่ และซ่อมที่ชำรุด จะไม่ทำให้น้ำเอ่อล้นเข้าท่วมในหมู่ที่ 2 ตำบลพนมวงค์ และพื้นที่ ตำบลคอนทราย ตำบลชะมวง ตำบลโดนดั่ว ซึ่งพื้นที่ตำบลที่รับน้ำก่อนเข้าสู่ตำบลพนมวงค์ เมื่อน้ำท่วมในเขตถนนสี่แยกไสยจนถึงสี่แยกโพธิ์ทอง น้ำจะล้นท่อดลอดถนนลงเหมืองชลประทาน 30-40 เมตร จากนั้นน้ำจะเอ่อล้นถนนผ่านตามลำคลอง ห้วยโชน คลองแม่เตย ส่วนหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 1 ประสบปัญหาน้ำท่วมล้นถนนสายเอเชีย

1.2 กลไกในระหว่างหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลพนมวงค์ด้วยกัน หรือ การเปิด-ปิดประตุน้ำที่เขานางชีเพื่อการระบายน้ำที่รวดเร็ว

2. การเปิดหรือล่อคลอง / เหมือง

พื้นที่คลองและเหมืองหลายเส้นที่ตื้นและแคบลงมาก จำเป็นต้องขุดลอก แต่จำเป็นต้องขุดและลอกโดยไม่ระบายน้ำจนแห้งเร็วและสร้างปัญหาน้ำแห้ง รวมทั้งไม่กระทบกับไม้ริมฝั่ง เมื่อ ต้นปี 2561 ได้มีการขุดลอกคลองไธซึ่งตั้งอยู่ใน ม. 5 และ ม. 6 เป็นการขุดลอก กว้างกว่าเดิม เมื่อน้ำมาเร็ว-ไปเร็ว ตอนน้ำแล้งจะเอาน้ำที่ไหนใช้ทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์

3. การฝังท่อระบายน้ำ ส่วนของชุมชน ริมถนน ให้มีการฝังท่อระบายน้ำ

4. การฟื้นฟูระยะยาว ชุมชนพนมวงค์มีการฟื้นฟูริมคลอง ริมเหมืองโดยการปลูกพันธุ์ไม้ทดแทนอนุรักษ์ไว้เช่นไม้ดำเป็น ไม้โคกน้ำ เพราะเป็นพืชที่สามารถดูดซึมน้ำได้ดี และลดผลกระทบจากการเกิดปัญหาน้ำท่วมรุนแรงได้

5. บริหารแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ

5.1 การนำน้ำหลุมดินควนน้อยหมู่ที่ 3 ในพื้นที่น้ำ 110 ไร่ มาใช้เพื่ออุปโภค และเพื่อการเกษตรในชุมชนพนมวงค์

5.2 การขุดลอกพื้นที่ธรรมิวงค์ “อ่าวตึง”หมู่ที่ 6 ให้เป็นแก้มลิง เพื่อรองรับช่วงน้ำหลากจากคลองพังโย หมู่ที่ 6 ในเนื้อที่ 3 ไร่ และขุดลอกขยายทางระบายน้ำจากคลองพังโยช่วงปลายน้ำ จากหมู่ที่ 6 ตลอดจนถึงหมู่ที่ 5 ให้ไหลลงสู่คลองเมืองได้สะดวก

5.3 การทำฝายน้ำล้นหรือฝายมีชีวิตจากปลายน้ำคลองแม่เตย บริเวณเหมืองไสลาวบ้าน
ระหว่างควน พื้นที่ หมู่ที่ 2 และปรับปรุงฝายน้ำล้นที่มีอยู่แล้วจากคลองแม่เตยตลอดแนว

6. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์

แผนยุทธศาสตร์ โครงการ การจัดการน้ำ เพื่อจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน มี 3
โครงการหลัก คือ

6.1 การจัดการลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย (5 โครงการ)

1) การจัดการน้ำควนน้อย (น้ำจากหลุมดิน) ม.3 พื้นที่ 110 ไร่ เพื่อการบริโภคน้ำใช้และเพื่อ
การเกษตร

2) การขุดลอกคูคลองเดิมเพื่อกำจัดวัชพืชจากควนปริงทั้งสองฟากถนนทิศเหนือ ม.7 และ
ทิศใต้ ทำถนนให้มีคู ม.3 ไปทางทิศตะวันออกผ่าน สี่แยกไสยวนตลอดไปถึงอ่างเก็บน้ำเขาบ่อลาผ่านพื้นที่
ม.3, 5, 6, 8 และ ม.2 (ตามข้อเสนอ ในเวทีย่อยทั้ง 5 หมู่บ้าน)

3) วางท่อส่งน้ำคูคลองเดิมแบบมีประตูปิด-เปิด ลอดถนนสายเอเชียผ่านสี่แยกไสยวนไป
ทางทิศตะวันออก

4) ฝังท่อระบายน้ำเมื่อมีการถมพื้นที่ที่ดินถนนทุกสายเพื่อสร้างอาคารบ้านเรือน ตลอดคลอง
พังโย-วังปีบ

5) การขุดลอกพื้นที่ธรณีสัณฐาน “อ่าวทิง” ม.6 เนื้อที่ 3 ไร่ คลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย
(พื้นที่ ม.6) สร้างแก้มลิง ที่สามารถเก็บน้ำได้จำนวนมาก

6.2 การจัดการลุ่มน้ำคลองแม่เตย ตลอดสาย (4 โครงการ)

1) ขุดลอกห้วยคูคลองเดิม เพื่อกำจัดวัชพืชตลอดสาขา และสายคลองแม่เตย (ตามข้อเสนอ
ในเวทีย่อย ม.1, 7, 8 และ ม.2)

2) สร้างฝายน้ำล้น หรือฝายมีชีวิต บริเวณคลองแม่เตย จาก ม.1, 7, 8 ถึง ม.2

3) ขุดลอกเหมืองน้ำหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 บริเวณถนนเอเชียหน้าร้านRout 41 จนถึงถนนเลียบ
ภูเขาพนม ทางทิศเหนือของสำนักสงฆ์ถ้ำวังทอง

4) ฝังท่อระบายน้ำเมื่อมีการถมพื้นที่ที่ดินถนนเพื่อสร้างอาคารบ้านเรือน ตลอดแนวถนนสาย
ควนขนุน-พัทลุง และสายเอเชีย (ตามข้อเสนอในเวทีย่อย ม.1, 7, 8,3 และ ม.2)เพื่อให้ น้ำไหลผ่านสะดวกใน
ฤดูน้ำหลาก ป้องกันน้ำท่วมเพื่อชุมชนตามแนวสายน้ำมีน้ำใช้ตลอดปี เพื่อการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบทั้ง
ในฤดูน้ำ แล้ง ฤดูน้ำหลาก เพื่อ น้ำไหลผ่านสะดวกในฤดูน้ำหลาก ป้องกันน้ำท่วมขังสะสม

6.3 สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มจัดการลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองปงโย-คลองวังปีบ เพื่อชุมชน
ร่วมกันจัดการน้ำทั้งน้ำหลาก และน้ำแล้ง ทั้งต้นน้ำ และปลายน้ำ เพื่อชุมชนร่วมกันจัดการน้ำทั้งน้ำหลาก
และน้ำแล้ง ทั้งต้นน้ำ และปลายน้ำ

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัย “การจัดการน้ำเพื่อการจัดการภัยพิบัติของชุมชนพนมวังกันอย่างยั่งยืน” ผลการศึกษาสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลเชิงวิจัย

1. การศึกษาและวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำการใช้และการจัดการน้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำบ่อของชุมชนพนมวัง พบว่า

1.1 การพัฒนาการทำการเกษตร การพัฒนาการด้านการเกษตรในพื้นที่พนมวังนั้น ได้มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมานับ 100 ปี มีระบบการจัดการ โดยระบบการปกครองสมัยก่อน ผสมกับการจัดการของคนในพื้นที่ แต่ในปัจจุบันการเกษตรมีหลากหลายขึ้นและได้เปลี่ยนแปลงไปจากแปลงใหญ่ เป็นแปลงย่อยตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน ระบบการจัดการน้ำเดิมจึงได้หายไป

1.2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวิธีการผลิต แหล่งน้ำธรรมชาติ คู คลอง ห้วย หนอง บึง และมาบ หรือแม้แต่แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำใต้ดิน ที่เรียกกันว่า “บ่อน้ำทราย” ที่ไม่เคยแห้งขอด ให้ผู้คนในพื้นที่ได้ร่วมกันใช้ในหน้าแล้งแล้วยังเป็นเสมือนพื้นที่ร่วมศูนย์กลางของคนในชุมชนให้มีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกันมาช้านาน แต่เมื่อโครงสร้างทางสังคมของคนในชุมชนเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แหล่งน้ำเหล่านั้นก็ลดความสำคัญลงไปเสมือนถูกลืมไปตามวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่ฝากชีวิตไว้กับภาครัฐและพึ่งพาภาครัฐกิจ

2. การสำรวจแหล่งน้ำการจัดการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พบว่า

แหล่งน้ำและการเปลี่ยนแปลงในอดีตนั้นที่ดินที่เป็นแหล่งน้ำ มาบ หนอง ห้วย ขอบเหมือง ริมคลอง จะเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ใครๆ ก็สามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ด้วยเหตุผลของความจำเป็นในการขยายพื้นที่เพาะปลูก และที่ดินมีมูลค่าเพิ่มขึ้น การเข้าครอบครองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินจึงมีขึ้น และโดยส่วนใหญ่จะตกเป็นของผู้ที่มีที่ดินใกล้เคียง สถานการณ์การใช้น้ำจากแหล่งน้ำในปัจจุบันพื้นที่ตำบลพนมวัง แบ่งเป็นแหล่งน้ำ และประเด็นต่างๆปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

- น้ำฝน การใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่จะใช้เพื่อการทำนาอย่างเดียว ถ้านอกฤดูน่าน้ำฝนจะลงสู่เหมืองคลอง และไม่มีระบบการจัดเก็บ การเก็บน้ำฝนไว้ดื่มและใช้ตามครัวเรือนปัจจุบันลดน้อยลงมาก ถือได้ว่ายังไม่มีจัดการน้ำฝนให้เกิดประสิทธิภาพ

- น้ำบ่อ หรือบ่อน้ำตื้น ในอดีตนั้นบ่อน้ำตื้นมีเกือบทุกบ้าน ชาวบ้านใช้ทั้งดื่ม อาบ เกษตร เลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันนั้นการใช้ประโยชน์จากน้ำบ่อลดน้อยลงมาก ปัจจุบันทุกหมู่บ้านจะมีประปาเป็นของหมู่บ้าน โดยการเจาะน้ำบาดาลมาใช้ ทั้งอุปโภคและบริโภค รวมทั้งการเกษตรด้วย จึงไม่มีการดูแลบ่อ

- น้ำจากเหมือง ลำคลอง มีบางตอนที่มีการทำนบ เช่น นบหน้าเหมืองถ้าปลา นบคลองแม่เตย แหล่งน้ำเหล่านี้ดินเลนและมีวัชพืชกีดขวางทางน้ำ

- บ่อน้ำทรัพย์ มีกระจายทั้งตำบล คล้ายกับหนองน้ำขนาดเล็ก ดินไม่พัง แต่ตลอดทั้งปีน้ำจะไม่แห้ง น่าจะคล้ายกับพื้นที่ชุ่มน้ำ บ่อน้ำทรัพย์นี้มีประโยชน์มากกับการเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันนี้มีน้อยมาก เพราะถูกแปรสภาพเป็นสวนยางยกร่อง และสวนปาล์มในพื้นที่ทำนา

3. การสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ พื้นที่ใกล้เคียงและการสร้างความร่วมมือของภาคที่เกี่ยวข้องต่อการใช้น้ำของชุมชน พบว่า

3.1 บทเรียนชุมชนกับการจัดการน้ำ กรณีน้ำท่วมในอดีตช่วงน้ำท่วมนั้นไม่เดือดร้อน เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง ฝนตกน้ำหลากบ้านก็ไม่ท่วมเพราะบ้านยกพื้นสูง กรณีน้ำแล้งก็ยังมีน้ำใช้ตลอดปี

3.2 การจัดหาแหล่งน้ำการจัดหาแหล่งน้ำในอดีตก็เพื่อการทำนาอย่างเดียว ในช่วงเดือน 6 -7 (มิถุนายน-กรกฎาคม) ชาวบ้านจะเตรียมหาที่นาเตรียมไว้ในพื้นที่นาของตัวเอง ที่เช่า

3.3 วิธีการทำนบ จากการศึกษาที่พบ มี 3 วิธี

- นบคันดินโดยใช้ไม้หลักรากไม้ยางนา ปักตลอดตามแนวขวางคลองด้านบน และด้านล่างเมื่อน้ำไหลผ่านไปเรื่อยๆ

- นบกรองขัดเรือก เป็นการทำนบโดยใช้ไม้ไผ่สีกุ่ผ่าเป็นเส้นๆ ประมาณนิ้วครึ่ง มาขัดลายขัด เป็นแผ่น มาวางเป็นขวางสายน้ำฝั่งบนนบและไต้บน โดยมิเสาหลักปักไว้เหมือนทำนบกั้นดิน แล้วเอาดินมาใส่ไว้เต็มคันและแน่นก็ใช้ได้

- นบก้นโหม หรือนบซั้ง ทำโดยสานไม้ไผ่ขัดเช่นเดียวกับแบบที่ 2 แต่ขัดให้แน่นกว่าและเอามาวางขวางลำน้ำวางขัดกับหลักไม้ น้ำจะเล็ดลอดไปได้ แต่จะนิยมทำในเหมืองขนาดเล็ก

3.4 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเส้นทางคมนาคม เส้นทางคมนาคม ในอดีตมีทั้งทางน้ำ คลองไธโต ที่ต่อมาจากคลองพังโย มีเรือขนของมาจากคลองปากกระ แต่ตอนหลังตื่นเงิน และมีทางบกเข้ามาทดแทน จึงไม่นิยมใช้และเลิกไปในที่สุด อีกเส้นทางเป็นทางบกกล่าวได้ว่ามูลเหตุสำคัญของภัยพิบัติอุทกภัยน้ำหลากมาจากการปรับปรุงถนนสายหลักและสายรอง รวมทั้งการสร้างถนนสายซอยลาดยางด้วยงบประมาณท้องถิ่น

4. การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการน้ำของชุมชนพนมวังก่ออย่างยั่งยืน พบว่าความต้องการของชุมชน มี 3 โครงการหลักดังนี้

4.1 การจัดการกลุ่มน้ำคลองพังโย-วังปีบ ตลอดสาย (5 โครงการ)

4.2 การจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตย ตลอดสาย (4 โครงการ)

4.3 สร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มจัดการกลุ่มน้ำคลองแม่เตย-คลองปังโย-คลองวังปีบ

ผลเชิงพัฒนา

1. ชุมชนพนมวังก่อมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน
2. ยุทธศาสตร์การจัดการน้ำได้รับการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชนพนมวังก่อ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

1. สร้างถังประปา
2. สร้างกัลกน้ำ
3. ต่อท่อประปาส่งน้ำ
4. สร้างแก้มลิง หรือหลุมน้ำที่สามารถ เก็บน้ำได้จำนวนมาก เพื่อนำน้ำมาใช้ใน ฤดูแล้งได้
5. สร้างฝายน้ำล้น/ฝายมีชีวิต
6. ขุดลอก คู คลอง ห้วย หนอง ตามสายน้ำดั้งเดิม

7. ฟังทอระบายน้ำให้ได้มาตรฐานเดียวกัน เพื่อระบายน้ำในฤดูน้ำหลาก

8. ท่อส่งน้ำแต่ละจุดต้องมีประตูปิด-เปิด

9. จัดตั้งกลุ่มจัดการน้ำจากทีมวิจัย ผู้ปกครองท้องถิ่น ผู้ปกครองท้องที่และผู้นำธรรมชาติ รวมถึงภาครัฐและภาคเอกชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จัดตั้งกลุ่มจัดการน้ำจากทีมวิจัย/ อบต. พนมวัง /ผู้ปกครองท้องถิ่น /ผู้ปกครองท้องที่ / กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน/ ผู้นำธรรมชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ที่คณะทีมงานวิจัยได้ศึกษา และจัดทำข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา แหล่งน้ำของชุมชนร่วมกัน

2. แผนยุทธศาสตร์การจัดการน้ำได้รับการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชนพนมวัง

ข้อค้นพบจากการวิจัย

1. ในอดีตชุมชนพนมวัง ใช้แหล่งน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่นการขุดบ่อน้ำตื้นใช้ และน้ำฝน น้ำจากห้วย หนองคลองบึงต่างๆ น้ำดื่มชุมชนพนมวังใช้น้ำจากการขุดบ่อน้ำตื้น น้ำใช้ชุมชนก็ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นเป็นหลักเช่นเดียวกันน้ำดื่ม ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรอาศัยแม่น้ำสายหลักคลองแม่เตย คลองพังโย ซึ่ง มีน้ำไหลตลอดปีไม่เคยแห้ง คนในชุมชนสามารถใช้น้ำจากแหล่งน้ำเหล่านี้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี

2. ชุมชนในอดีตมีระบบการจัดการน้ำ การจัดหาแหล่งน้ำในอดีตก็เพื่อการทำนาอย่างเดียว ชาวบ้านนั้นจะชักชวนกันไปทำนบตามกำลัง “ขุน” (กำนัน) หรือผู้ใหญ่บ้าน พร้อมตกแต่งทางน้ำย่อยที่จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของผู้คน

3. แหล่งน้ำในอดีตของชุมชน ห้วย หนอง คลองบึง ได้หายไปเนื่องจากชาวบ้านบุกรุกสร้างที่อยู่อาศัย และถมจะเตรียมหาน้ำมาเตรียมไว้ในที่นาของตัวเอง ที่เช่า หรือที่แบ่งกับเจ้าของที่นา หรือเตรียมดินในที่ตัวเอง จากที่ปลูกยางพาราในที่นา

4. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเส้นทางคมนาคมทางบก การดำเนินการสร้างถนนต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากถนนสูงและตัดผ่านขวางทางน้ำ

ปัญหา/อุปสรรค

1. ชุมชนขาดการจัดการน้ำทั้งน้ำหลาก และ น้ำแล้ง ของชุมชนพนมวังค์ หรือตำบลพนมวังค์
ทั้งๆ ที่ชุมชนมีลุ่มน้ำหลักสามสาย คือ คลองแม่เตย คลองพังโย และคลองวังปีบ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนขาดการเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานแบบต่างคนต่างทำ เพื่อ
แก้ไขปัญหาภัยพิบัติ ของชุมชนตนเองมากกว่าส่วนรวม
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนขาดการเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานแบบต่างคนต่างทำ เพื่อ
แก้ไขปัญหาภัยพิบัติ ของชุมชนตนเองมากกว่าส่วนรวม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรได้เน้นการจัดทำวิจัยเชิงทดลองรูปแบบการจัดการน้ำ และจัดตั้งภาคีเครือข่ายชุมชนพนม
วังค์ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

จังหวัดพัทลุง. พัทลุงวิทยา. ออกจำหน่ายเป็นที่ระลึกในงานปีใหม่ 5, 6, 7 เมษายน 2479.

จังหวัดพัทลุง. รายงานกิจการจังหวัดพัทลุงประจำปี พ.ศ. 2505. 2506.

จังหวัดพัทลุง. รายงานกิจการประจำปี 2501-2502 ของจังหวัดพัทลุง. 2503.

ที่ระลึกงานฉลองสัญญาบัตรพัดยศพระครูประโชติปัญญาภม จร.ชท.เจ้าอาวาสวัดทุ่งชิงหิ้ง ตำบลพนม
วัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง. พัทลุง : ตลาดการพิมพ์ 2554.

ที่ระลึกงานฌาปนกิจศพคุณครูแก้ว วรศรี. ณ วัดทุ่งชิงหิ้ง พัทลุง 30 มีนาคม 2523.

ที่ระลึกเนื่องในโอกาสคุณแม่น้อม วรศรี (อุ่นเสียม) มีอายุครบ 90 ปี. พัทลุง 26 มิถุนายน 2544.

พงศาวดารเมืองพัทลุง พิมพ์ครั้งที่ 7. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพคุณหญิงแข เพชรภิบาล (แข ณ
สงขลา) วัดเทพศิรินทราวาส พระนคร 22 ธันวาคม 2505.

มูลนิธิขุนปรางค์ปราณีต. มูลนิธิขุนปรางค์ปราณีต (นายขำ-นางหลิม อุ่นเสียม). พัทลุง : เมืองใหม่การพิมพ์,
2540.

มูลนิธิทักษ์ณาเวสน์ (ช่วย ชูช่วย). ตระกูลขุนทักษ์ณาเวสน์ (ช่วย ชูช่วย) และมูลนิธิทักษ์ณาเวสน์ (ช่วย
ชูช่วย). 12 เมษายน 2543.

สารูป ฤทธิ์ชู. ตามรอยช้างเล่ได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) 2543.

สารูป ฤทธิ์ชู. 100 ปีการเมืองท้องถิ่นลุ่มทะเลสาบสงขลา : ประวัติศาสตร์ฐานที่มั่นแห่งพรรคการเมืองใน
ภาคใต้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) 2552.

บุคลากรกรม

สัมภาษณ์ผู้รู้

นาง บุญเรือน ชูรักษ์. 86 ปี บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 7 ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

10 พฤศจิกายน 2560 5, 13, 18, 19 ธันวาคม 2560.

นาง บุญเอื้อ สุภาพรเหมินทร์. 80 ปี หมู่ที่ 1 ตำบลแพรกหา อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

13 ธันวาคม 2560.

นาง พร้ม คำแก้ว. 83 ปี หมู่ที่ 3 ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

15, 22 ธันวาคม 2560.

นาง พิณ อุ่นเสียม. 93 ปี บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 6 ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

20 ธันวาคม 2560.

นาง เพ็ง เพชรรักษ์. 80 ปี หมู่ที่ 1 ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

15 ธันวาคม 2560.

นาย สวัสดิ์ อินแก้ว. 63 ปี บ้านเลขที่ 124 หมู่ที่ 5 ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

14, 15, 17, 21 พฤศจิกายน 2560.

สนทนากลุ่ม หมู่ที่ 1 – 8

หมู่ที่ 1 วันที่ 14 พฤศจิกายน 2560

นาง ขวัญจิต ขาวสุข. บ้านเลขที่ 127 ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นางสาว ขวัญใจ นิ่มคำ. บ้านเลขที่ 5 ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย แคล้ว รักวงษ์. บ้านเลขที่ 26 ตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เจียร ขาวเมือง, บ้านเลขที่ 196 ตำบลพนมวังค์ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย บรรเทิง เอียดคง, บ้านเลขที่ 69 ตำบลพนมวังค์ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง บุญทอง หนูรัก, บ้านเลขที่ 29 ตำบลพนมวังค์ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง บุญราย เพ็ชรเลี่ยม, บ้านเลขที่ 99 ตำบลพนมวังค์ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ประดับ พรหมบุญแก้ว, บ้านเลขที่ 21 ตำบลพนมวังค์ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง พรรณี อีสโม, บ้านเลขที่ 197 ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง พร้อม เมืองแก้ว, บ้านเลขที่ 54 ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ยุพิน ชัยเพชร, บ้านเลขที่ 163 ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย รณสิทธิ์ มากแก้ว, บ้านเลขที่ 66 ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เรณู ปัตตา, บ้านเลขที่ 58 ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย วีระชัย หกหนู, บ้านเลขที่ 162 ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เลี่ยม ศรีคงแก้ว บ้านเลขที่ 143, ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ศรีนยา อินแก้ว, บ้านเลขที่ 59, ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ศุภสิทธิ์ หนูแก้ว บ้านเลขที่ 149, ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ลำรวย ปานอินทร์, บ้านเลขที่ 173, ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง สุปรียา ศรีสด, บ้านเลขที่ 166, ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง สุมาลี ชูคำ, บ้านเลขที่ 51, ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย สมโชติ อินแก้ว, บ้านเลขที่ 206, ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เหลียง ชูอินทร์. บ้านเลขที่ 63. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นางสาว อรพรรณ จันทน์สุทธิ. บ้านเลขที่ 168. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

หมู่ที่ 2 วันที่ 15 พฤศจิกายน 2560

นาง กรรณการ์ เกตุแก้ว. บ้านเลขที่ 155. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เลื่อน ศรีเพชร. บ้านเลขที่ 133. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย แคล้ว นุ่นด้วง. บ้านเลขที่ 85. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง จลอง พรรณชาย. บ้านเลขที่ 188. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เชื้อน ศรีเพชร. บ้านเลขที่ 150. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ทิ้ง ไชช่วย. บ้านเลขที่ 50. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย นิตร หอยแดง. บ้านเลขที่ 112. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ปรีดา ไชยา. บ้านเลขที่ 201. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง..

นาง ผิน หนูหวัง. บ้านเลขที่ 170. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เพ็ญศรี ชุมไชโย. บ้านเลขที่ 133. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ลี้ม มณีโชติ. บ้านเลขที่ 19. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เลียน ศรีเพชร. บ้านเลขที่ 90. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง วัย ขาวน้อย. บ้านเลขที่ 211. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย สมบูรณ์ หนูคำ. บ้านเลขที่ 140. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง หนูนิล บุญเพชร. บ้านเลขที่ 167. ตำบลพนมวัง. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง อำนวย คำด้วง, บ้านเลขที่ 26.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย อินทร์ พรหมทิพย์, บ้านเลขที่ 78/1.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง อิ่ม คงช่วย, บ้านเลขที่ 125.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย อ้อย ไช้ช่วย, บ้านเลขที่ 97.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

หมู่ที่ 3 วันที่ 25 พฤศจิกายน 2560

นาย ครื้น ชูช่วย, 72 ปี บ้านเลขที่ 137.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย คล้อย ยิ้มด้วง, 71 ปี บ้านเลขที่ 214.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เจริญ ขาวสุด, 58 ปี บ้านเลขที่ 231.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย จิต คำนุ้ย, 69 ปี บ้านเลขที่ 108.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นางสาว จิระพัฒน์ แก้วหีด, 44 ปี บ้านเลขที่ 130.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ธัญญา หนุรอด, 42 ปี บ้านเลขที่ 38.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ปราณี ชูช่วย, 58 ปี บ้านเลขที่ 113.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง วันฉวี แสงแก้ว, 49 ปี บ้านเลขที่ 70.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ภักดี รัตนปิโยดม, 68 ปี บ้านเลขที่ 217.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นางสาว ศศิธร บุญนวล, บ้านเลขที่ 321.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง สุกพัฒรา ค้างชู, บ้านเลขที่ 202.ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง อนงค์ คงศรีทอง, 41 ปี บ้านเลขที่ 106 ตำบลพนมวังค์, อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

หมู่ที่ 4 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2560

นาย เครือวัลย์ คำเรือง. 67 ปี บ้านเลขที่ 110.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เจริญ รักชัย. บ้านเลขที่ 115.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เซย เทพชุม. บ้านเลขที่ 121.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ประดับ งามแก้ว. บ้านเลขที่ 110.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เพ็ญ พรหมสกุล. 75 ปี บ้านเลขที่ 87 ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย วิศิษฐ์ ทองสม. 53 ปี บ้านเลขที่ 205.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เวียน หอยบาง. 60 ปี บ้านเลขที่ 53.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ไสว เต็มราม. 66 ปี บ้านเลขที่ 120.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย สมคิด เต็มราม. 71 ปี บ้านเลขที่ 50.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย อุทัย บัวขวัญ. 79 ปี บ้านเลขที่ 39.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

หมู่ที่ 5 วันที่ 21 พฤศจิกายน 2560

นาง แก่นแก้ว คำหนู. 70 ปี บ้านเลขที่ 32.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง กร้อย ชูคง. 54 ปี บ้านเลขที่ 97.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย กล่อม เทพเกลี้ยง. 65 ปี บ้านเลขที่ 44.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง จินดารัตน์ ชูเร็ด. 59 ปี บ้านเลขที่ 76.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เจื่อน เขียวเล่ง. 60 ปี บ้านเลขที่ 171.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ช่วย ชูหอม. 67 ปี บ้านเลขที่ 27.ตำบลพนมวังก์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ชัยพร กวดกิจการ. 47 ปี บ้านเลขที่ 149.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย นัด คงศรีทอง. 69 ปี บ้านเลขที่ 154.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ประเวทย์ ณีดี. 78 ปี บ้านเลขที่ 37.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เปรี๊ยะ เพชรรัก. 77 ปี บ้านเลขที่ 117.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ผิน ปานสง. 59 ปี บ้านเลขที่ 132.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เฝียน สังข์จันทร์. 71 ปี บ้านเลขที่ 67.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย พลชัย ปานเพชร. บ้านเลขที่ 41.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย พันธุ์ คำหนู. 69 ปี บ้านเลขที่ 80.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง พิมพ์ ชุมทองมา. 72 ปี บ้านเลขที่ 34.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง รมย์ ชูเสน. 73 ปี บ้านเลขที่ 48.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย สมศักดิ์ แสงสี. บ้านเลขที่ 159.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นางสาว สุภาวดี หนูจัน. 41 ปี บ้านเลขที่ 278.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง หวน ฆาครอด. 84 ปี บ้านเลขที่ 77.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง หนูกิ้น เนียมใหม่. บ้านเลขที่ 92.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง หนูพิน หนูชู. 53 ปี บ้านเลขที่ 91.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เหลื่อม อินทร์ช่วย. 76 ปี บ้านเลขที่ 313.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง อติภา พิกุลงาน. 57 ปี บ้านเลขที่ 116.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นางสาว อุไรพร ชูคง. 33 ปี บ้านเลขที่ 87.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เอม ชูทอง. 79 ปี บ้านเลขที่ 4.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

หมู่ที่ 6 วันที่ 23 พฤศจิกายน 2560

นาง กิม นุ้ยนิ่ม. 59 ปี บ้านเลขที่ 9.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เขียว สิทธิชัย. 68 ปี บ้านเลขที่ 61.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย จรงค์ หนูเกื้อ. 58 ปี บ้านเลขที่ 129.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง จีบ ศรีทองช่วย. 84 ปี บ้านเลขที่ 6.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง จีบ ชูทอง. 69 ปี บ้านเลขที่ 92.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง แจ่ม หนูเกลี้ยง. 75 ปี บ้านเลขที่ 133.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ชื่น หนูเอียด. 63 ปี บ้านเลขที่ 136.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ประจวบ หมวดสังข์. 55 ปี บ้านเลขที่ 17.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ประภา ธนสุวรรณ. 60 ปี บ้านเลขที่ 130.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เปลื่อน ชูพอม. 82 ปี บ้านเลขที่ 73.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เพ็ญ เพชรคง. 75 ปี บ้านเลขที่ 22.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ยินดี ชูแก้ว. 49 ปี บ้านเลขที่ 186.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย เขื่อง มุสโกภาศ. 77 ปี บ้านเลขที่ 46.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ลับ เพชรรักษ์. 82 ปี บ้านเลขที่ 18.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ล่าย หนูเกลี้ยง. 78 ปี บ้านเลขที่ 133.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย สง บุญนวน. 78 ปี บ้านเลขที่ 159.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย สุชาติ รอดชู. 47 ปี บ้านเลขที่ 183.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย สุทิน หนูแก้ว. 79 ปี บ้านเลขที่ 19.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง แก้วเกื้อ. 66 ปี บ้านเลขที่ 53/1.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง หนูขาว สงขาว. 65 ปี บ้านเลขที่ 12.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง แหม้ว ปานเพชร. 85 ปี บ้านเลขที่ 24.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง หลง เต็มราม. 73 ปี บ้านเลขที่ 103.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

หมู่ที่ 7 วันที่ 17 พฤศจิกายน 2560

นาย แก้ว เกตนะ. 76 ปี บ้านเลขที่ 127.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง นันทรินทร์ แก้วทิพ. 57 ปี บ้านเลขที่ 59.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ประเสริฐ ดวงจันทร์. 55 ปี บ้านเลขที่ 64.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย ปรีชา นุ่มคำ. 53 ปี บ้านเลขที่ 73.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย พงษ์ ไข่เกิด. 65 ปี บ้านเลขที่ 253.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง พวงรัตน์ หนูสอน. 58 ปี บ้านเลขที่ 69.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นางสาว สร้อย หนูนิล. 73 ปี บ้านเลขที่ 56.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาย อุทัย รอดรักษ์. 69 ปี บ้านเลขที่ 61.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

หมู่ที่ 8 วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

นาง คล้าย ชูตรี. 77 ปี บ้านเลขที่ 145.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง จาย จุลพูล. 78 ปี บ้านเลขที่ 93.ตำบลพนมวังค์. อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง นิ วิสูตรธนวิทย์. 60 ปี บ้านเลขที่ 235.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง ปิ่น หนูแก้ว. 70 ปี บ้านเลขที่ 229.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง พิม พุนทอง. 75 ปี บ้านเลขที่ 71.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง มยุรี อิศโร. 44 ปี บ้านเลขที่ 177.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง เลื่อน แก้วทะนงค์. 65 ปี บ้านเลขที่ 214.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง สมพร ทำยุค. 47 ปี บ้านเลขที่ 284.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง อำนวย หนูสอน. 76 ปี บ้านเลขที่ 152.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

นาง อำภา สงสีทอง. 58 ปี บ้านเลขที่ 299.ตำบลพนมวังค์. อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.

ภาคผนวก

ประชุมเปิดโครงการ

การประชุมทีมวิจัย

ประชุมเสวนาลงพื้นที่ 8 หมู่บ้าน

สำรวจพื้นที่แหล่งน้ำ หมู่ที่ 3

สำรวจพื้นที่ธรณีสงฆ์ “อ่าวติง” หมู่ที่ 6 ให้เป็นแก้ม
ลิง เพื่อรองรับช่วงน้ำหลากจากคลองพังโย

สำรวจพื้นที่ฝายมีชีวิตจากปลายน้ำคลองแม่เตย
บริเวณเหมืองไสลวบ้านระหว่างควน พื้นที่ หมู่ที่ 2

สำรวจเหมืองคลองถ้ำ หมู่ที่ 6

